

Istraživački izvještaj

CIVILNE ŽRTVE RATA U HRVATSKOJ

Pravo na pravni lijek i reparaciju za žrtve
teških kršenja međunarodnog prava
o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda
međunarodnog humanitarnog prava

Potrebe, praksa, preporuke.

Istraživački izvještaj

CIVILNE ŽRTVE RATA U HRVATSKOJ

Pravo na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava
o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava

Potrebe, praksa, preporuke.

Urednica i autorica: Emina Bužinkić
Istraživači: Emina Bužinkić, Eugen Jakovčić
Pravna i druga podrška: Milena Čalić-Jelić, Jelena Đokić Jović, Vesna Teršelić
Metodologija istraživanja: Suzana Kunac

Izdavač: Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću
Godina: 2012.

Oblikovanje: Tihana Šeremet
Tisak: Act Printlab d.o.o.
ISBN, CIP:

Istraživački izvještaj 'Civilne žrtve rata u Hrvatskoj. Pravo na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava. Potrebe, praksa, preporuke.' rezultat je višemjesečnih aktivnosti pod nazivom 'Afirmacija prava na pravni lijek i reparaciju za sve žrtve ratnih zločina u Hrvatskoj' u okviru kojih je i nastala kampanja 'Žrtve su predugo čekale'. Usporedno s tim, vođen je i zagovarački proces 'Zajedno za prava svih žrtava'.

Tiskanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva i Instituta Otvoreno društvo. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i ne izražava nužno stajalište Nacionalne zaklade i Instituta Otvoreno društvo.

DONATORI:

www.documenta.hr i www.civilnezrtve.hr

CIVILNE ŽRTVE RATA U HRVATSKOJ

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću
Zagreb, 2012.

SADRŽAJ

10	I. Uvod
16	II. Metodologija istraživanja
20	III. Međunarodni i nacionalni institucionalno-zakonodavni mehanizmi ostvarenja prava na pravni lijek i obeštećenje civilnih žrtava rata
23	a. Međunarodni mehanizmi – prava žrtava na reparaciju
31	b. Institucionalno zakonodavni okvir i društveno-politički kontekst Republike Hrvatske
40	IV. Problematika i iskustva civilnih žrtava rata
46	a. Ostvarenje prava na obeštećenje civilnih žrtava rata
50	b. Potrebe civilnih žrtava rata
51	c. Iskustva specifičnih skupina civilnih žrtava rata
66	V. Preporuke i primjeri dobre prakse
68	a. Reparacije
71	b. Specifične preporuke
74	c. Primjeri dobre prakse
78	VI. Dodaci
122	VII. Literatura

Daliborka Mikulić
stradala je kao dijete
u granatiranju civilnih ciljeva.

20 godina čeka
ostvarivanje svojih prava
i priznavanje patnje.

ŽRTVE SU PREDUGO ČEKALE

I. UVOD

I. UVOD

Svaki rat za sobom ostavlja žrtve. Žrtve su namjerna ili slučajna meta svakog ratnog razaranja koja munjevito mijenjaju sliku stanovništva. Prema riječima bivšeg glavnog tajnika UN-a Kofija Annana 'u mnogim današnjim sukobima civili su postali primarne žrtve nasilja'. U drugoj polovici 20. stoljeća sve su više u središtu političke i društvene pozornosti žrtve i teška stradanja u svjetskim i drugim ratovima i nizu etničkih sukoba. Prema Europskoj sigurnosnoj strategiji¹ od 1990. naovamo gotovo 4 milijuna osoba stradalo je u ratovima, a od toga su 90% bili civili. Izvještaji Ujedinjenih naroda navode da je broj civilnih žrtava u ratovima devedesetih godina dramatično porastao, otprilike s 5 na 90% ukupnog stradanja². Unatoč ovoj procjeni, egzaktni broj civilnih žrtava rata nije poznat.

Iako brojke nisu u toj mjeri sigurne, brojni izvještaji, kako službeni tako i akademski te oni međunarodnih organizacija za ljudska prava, govore o visokim postocima civilnih stradanja.

Civilne žrtve³ su sve one osobe koje su stradale u ratovima, a nisu dio aktivnih vojnih snaga ili ratni zarobljenici, iako se polemike vode o onim civilima koji su pomagali vojno djelovanje. Prema Robertsu (2010: 115-116), civilne žrtve rata su:

- **neposredno ubijeni u ratu,**
- **neposredno ranjeni u ratu,**
- **umrli od posljedica rata, tijekom ili nakon rata, kao što su bolest, pothranjenost ili bespravnost – posljedice koje se uobičajeno ne očekuju u slučaju odsustva rata,**
- **žrtve jednostranog sukoba u slučajevima kada država vrši nasilje nad svojim građanima,**
- **žrtve silovanja i drugih oblika ratnog seksualnog zločina,**
- **izbjeglice i prognanici/interno raseljena lica,**
- **umrli od ratnih ozljeda nakon rata.**

1 Dokument je usvojilo Europsko vijeće u prosincu 2003.

2 Izvještaji UNICEF-a 1996. i UNDP-a u Human Development Report 1998.

3 U ovom istraživačkom izvještaju istoznačno se koriste termini civilna žrtva rata i stradalnik/ica iako neki autori naglašavaju razlike.

Civilne žrtve rata su osobe koje su pojedinačno ili unutar skupine pretrpjele određenu štetu. Štetom se nazivaju fizičke i mentalne povrede, emotivna patnja, materijalni gubici ili druge ozbiljne povrede njihovih prava putem akata ili propusta koji predstavljaju teška kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima ili ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava. Pojam žrtve uključuje i članove uže obitelji ili štitičnike neposredne žrtve i osobe koje su pretrpjele štetu u nastojanju da pomognu žrtvama u nevolji ili da spriječe njihovu viktimizaciju⁴. Žrtvom se može smatrati zaštićena osoba prema kojoj je izvršen ratni zločin ili teške povrede ljudskih prava, uključujući i ratni zločin prema ratnim zarobljenicima⁵.

Na ovim prostorima u posljednjih se stotinu godina vodilo 8 ratova. Samo je u ratovima devedesetih godina stradalo više od 130.000 osoba. Gotovo 20.000 osoba na području bivše Jugoslavije vode se nestalima, a broj izbjeglih je oko milijun (Kardov i sur, 2010:11). Procjenjuje se da je u Republici Hrvatskoj ukupno ubijeno više od 20.000 osoba, a još uvijek je nepoznata sudbina 1.761 osobe⁶. 2.059 osoba žive i dalje kao prognanici na području Hrvatske⁷. Gotovo 2.000 osoba stradale su u ratu i nakon rata od mina, a značajan dio prostora (762,5 četvornih kilometara) još uvijek nije razminiran⁸. Ratom i ratnim razaranja bilo je obuhvaćeno 54% teritorija na kojemu je živjelo 36% stanovništva. U ratu je uništeno više od 150.000 kuća i imanja, a prema podacima Državne komisije za popis i procjenu štete, izravna šteta u Hrvatskoj iznosila je 236.431.568.000 kuna⁹.

Procjenjuje se da je broj civilnih žrtava rata između 4.000 i 8.000, no ne postoji dovoljno kvalitetan i jasan podatak koji bi potvrdio točan broj. Postoji nekoliko podataka u upotrebi, primjerice broj od 6.605 poginulih kojemu se pridodaje udio u ukupnom broju nestalih kao i stradalih srpskih civila. (Živić, 2005:12). Prema podacima odjela za informiranje Ministarstva hrvatskog zdravstva iz 2000. godine, u Hrvatskoj je tijekom Domovinskog rata poginulo, ubijeno ili umrlo od posljedica ranjavanja ukupno 4.137 civilnih osoba. U taj broj tada još nisu bili uključeni poginuli civili, ekshumirani i identificirani iz masovnih i pojedinačnih grobnica te poginuli civili na privremeno okupiranom području Hrvatske. Te kategorije stradalnika procjenjuje se na još ukupno 2.468 civilnih žrtava pa bi ukupan broj smrtno stradalih civila iznosio 6.605 osoba. Dodatne procjene govore o 3.115 poginulih civila i 9.500 ranjenih. Radna skupina za

4 Članak 8. Rezolucije 60/147. Temeljna načela i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava. Rezoluciju je usvojila Opća Skupština UN-a 21. ožujka 2006.

5 Konzultacijski proces o utvrđivanju činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenim na teritoriju nekadašnje SFRJ, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, 2011. (str 123)

6 Podatak Ministarstva branitelja, www.branitelji.hr, stranica zadnji put posjećena 20. kolovoza 2012.

7 Statistički izvještaj UNHCR-a (Prosinac 2011.), www.unhcr.hr, stranica zadnji put posjećena 21. kolovoza 2012.

8 <http://www.hcr.hr/hr/pomocZrtvamaMina.asp>, <http://www.hcr.hr/hr/minSituac.asp>, stranica zadnji put posjećena 21. kolovoza 2012.

9 Podatak preuzet iz Analize pravnog i materijalnog položaja vojnih i civilnih invalida rata Ministarstva rada i socijalne skrbi, studeni 2001.

izradu registra djece poginule uslijed ratnih razaranja u Republici Hrvatskoj iznijela je podatke o broju stradale djece, pri čemu Registar broji 400 poginule i 1.044 ranjene djece s napomenom da se ne radi o konačnoj brojci.

Pravo na zaštitu civilnih žrtava rata definirano je trima temeljnim zakonima: **Zakonom o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata**¹⁰ koji omogućava ostvarenje određenih socijalnih prava civilnim invalidima rata te bliskim srođnicima poginulih ili nestalih civila, **Zakonom o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija**¹¹ koji omogućava naknade štete oštećenima te **Zakonom o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata**¹², ali i **Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela**¹³.

Na međunarodnom planu, pored brojnih međunarodno pravnih zaštitnih mehanizama, iznimno je važno donošenje Rezolucije **Temeljna načela i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava**. Pored toga, Vijeće za ljudska prava UN-a ustanovilo je poziciju **Posebnog/e izvjestitelja/ice za promociju istine, pravde, obeštećenja i garancije neponavljanja**¹⁴.

Usprkos postojećim zakonskim rješenjima, ali i nedostatno učinkovitom, nezavisnom i transparentom radu pravosuđa i državnih institucija, mnogi su i danas, godinama nakon završetka rata obespravljani, a puno ostvarenje mira, demokracije i vladavine prava daleko je ispred nas. Tek manji dio njih imaju status civilne žrtve rata i time ostvaruju pripadajuća socijalna prava (invalidnina, opskrbnina, tuđa njega i pomoć u kući i sl.), a ne postoje čak ni ozbiljniji pokušaji statističke analize i evidencije civilnih žrtava rata. Većina stradalnika nema informaciju o pravima i mogućnostima ostvarivanja socijalnih prava. Članovi obitelji ubijenih još uvijek čekaju na procesuiranje zločina počinjenih u ratu.

Brojne žrtve koje su pokrenule sudski postupak za naknadu nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe, istu nisu ostvarile, a danas plaćaju visoke parnične troškove. Slučajevi seksualnog zlostavljanja civila i logoraša uglavnom nisu procesuirani, a žrtve nemaju osiguranu psihosocijalnu i drugu potporu. Na područjima na kojima se nisu odvijale ratne operacije, uništen je velik broj stambenih i gospodarskih objekata, a postupci za naknadu materijalne štete uglavnom su rezultirali naplatom parničnih troškova za žrtve¹⁵.

10 NN 103/03

11 NN 117/03

12 NN 117/03

13 NN 80/08, 27/11. Zakon stupa na snagu na dan prijama RH u Europsku uniju.

14 Rezolucija je usvojena na Općoj Skupštini UN-a 26. rujna 2011. Posebni izvjestitelj ima mandat od tri godine. Među zemljama koje su podržale rezolucije je i Hrvatske te druge post-jugoslavenske zemlje i Albanija.

15 Podaci dobiveni istraživanjem i ranijom analizom upravnih i sudskih procesa. Izvori: Godišnji izvještaji o praćenju suđenja za ratne zločine, Zaključci okruglog stola 'Reparacija civilnih žrtava rata', 21.10.2011., www.documenta.hr

Većina stradalnika danas nema odgovarajuću potporu države i društva u cjelini. Temeljno je pitanje je li etički prihvatljivo dodatno kažnjavanje obitelji ubijenih i druge žrtve naplatom visokih parničnih troškova umjesto konačnog priznanja njihove patnje? Neke su civilne žrtve dobile braniteljski status, poput građana/ki Vukovara, kao što je to bio slučaj i u Bosni i Hercegovini¹⁶. Međutim, godinama građanima/kama Vukovara i drugih gradova, osobito žrtvama silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja nisu pružene potpora i adekvatna pomoć u njihovoj rehabilitaciji i reintegraciji. Nedavno je predstavljena inicijativa o medicinskoj i psihosocijalnoj podršci vukovarskim ženama žrtvama ratnog silovanja i seksualnog nasilja¹⁷ kroz suradnju Grada Zagreba i udruge Žena u Domovinskom ratu.

Neki su oštećenici iz pravomoćno okončanih kaznenih postupaka za ratne zločine koji su rezultirali osuđujućom presudom pripadnika Hrvatske vojske i policije od Republike Hrvatske ostvarili pravo na naknadu štete kroz vansudske nagodbe ili sudske presude. No, dvije su pravomoćne sudske presude otvorile prostor novoj sudskoj praksi obeštećenja civilnih žrtava rata, kako u slučaju poznatih tako i u slučaju nepoznatih počinitelja. Po pravu regresa Republike Hrvatske, na ime isplaćenih odšteta civilnim žrtvama rata, Općinski sud u Splitu, temeljem presude kojom su bivši zapovjednik Lore Tomislav Duić, njegov zamjenik Tonči Vrkić i još šest vojnih policajaca osuđeni na višegodišnje zatvorske kazne, donio je odluku da su isti dužni vratiti državi ranije isplaćen iznos od 140.000 kuna odštete Mirku Šušku, žrtvi mučenja. Za zločin u Varivodama, počinjen 28. rujna 1995. godina, 50 dana nakon vojno-redarstvene akcije Oluja, nad civilima Marijom i Radivojem Berićem, sin Jovan pokrenuo je parnicu protiv Republike Hrvatske za pretrpljenu duševnu bol, odnosno naknadu nematerijalne štete. Gubitkom parnice na naplatu je dobio 54.000 kuna parničnih troškova. Međutim, odlukom Vrhovnog suda po žalbi dano je mišljenje kojim je potvrđena odgovornost države za likvidacije u Varivodama te da je bez obzira što su počinitelji nepoznati i nisu kažnjeni, izvršen teroristički akt. Predmet je vraćen na ponovno suđenje.

16 Detaljniji uvid u strukturu stradanja i socijalnih prava nalazi se u knjizi 'Rat, dokumentiranje i pravni status žrtve', Documenta, 2011., 124-128 str.

17 Televizijska emisija Dvojbe urednice Jadranke Cigelj, 2. listopada 2012.

Kao dio zajedničkih napora civilnoga društva, pozivajući se na pravo i obavezu obeštećenja stradalih i izgradnju vladavine prava i pravnu državu kroz inicijativu Platforma 112¹⁸ u području **Nasljeđe rata, suočavanje s prošlošću i izgradnja mira**, ističe se potreba za dosljednim i nepristranim suočavanjem s prošlošću kao znakom demokratskog odrastanja društva, i to kroz:

- učinkovito i neselektivno istraživanje i procesuiranje ratnih zločina usredotočeno na unaprjeđenje sustava podrške žrtvama i svjedocima te procesuiranjem, priznavanjem te uspostavljanjem sustava zaštite i odštete za žene žrtve ratnog silovanja,
- rasvjetljavanje sudbine svih nestalih u ratovima na području bivše Jugoslavije pri čemu je Vladi upućen zahtjev za pokretanjem procedure za osnivanjem Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o svim žrtvama rata (REKOM) u suradnji s vladama drugih post-jugoslavenskih zemalja te
- preuzimanje odgovornosti od strane države za nastale štete pri čemu se insistira na otpisu naplate parničnih troškova izmjenama i dopunama relevantnih zakona kako bi se osiguralo obeštećenje za civilne žrtve rata te donošenja Nacionalnog programa i Zakona o osnivanju fonda za obeštećenje svih žrtava rata.

I međunarodna je civilna inicijativa odaslala poruku o obveznom potpunom i transparentnom izvještavanju o ubijenima i nestalima u oružanom nasilju putem usvojene **Povelje za priznavanje svakog stradalnika/ce oružanog nasilja**¹⁹ koja traži države da osiguraju da svaki/a stradalnik/ca oružanog nasilja bude ažurno evidentiran/a, ispravno identificiran/a i javno prepoznat/a.

Problematika civilnih žrtava rata jedna je od najozbiljnijih nepravdi hrvatskoga društva, a nažalost i mnogih drugih društava. Unatoč velikom broju društvenih problema i marginaliziranih društvenih skupina, ova je skupina osobito marginalizirana s obzirom na visoke brojke i nanesenu štetu. Žrtve traže priznanje patnje. Mnogi od njih imaju duboku i dugotrajnu potrebu za psihosocijalnom podrškom. Većina preživjelih treba društvenu solidarnost. Trebaju moralno i materijalno obeštećenje. Odavanje počasti žrtvama rata te osiguranje satisfakcije, minimum su prava i standarda koji zemlja stradalnika treba osigurati svojim građanima. Hrvatska treba osigurati odgovarajuće kompenzacije i hitno izgraditi reparacijski mehanizam za civilne žrtve rata.

Naposljetku, radi se o nužnom civilizacijskom iskoraku.

¹⁸ Platforma 112 okuplja šezdesetak organizacija civilnog društva koje se niz godina bave zaštitom ljudskih prava, demokratizacijom, izgradnjom mira, suzbijanjem korupcije i zaštitom javnih resursa, posebno okoliša, koje su u 112 zahtjeva, upućenih svim političkim opcijama uoči parlamentarnih izbora, definirale prioritete i konkretne mjere za Hrvatsku u kojoj je vladavina prava uporište djelovanja pojedinaca, institucija i političke elite. Mi tražimo i očekujemo dosljednost i političku odgovornost nove vlasti, ali i svih drugih političkih aktera i institucija, za stvorna i trajna poboljšanja u pet prioriteta, međusobno povezanih, područja: stabilne, odgovorne i demokratske institucije vlasti i jednak pristup pravdi, kvaliteta demokracije, borba protiv korupcije i javni interes, ravnopravnost i dostojanstvo svih ljudi te nasljeđe rata, suočavanje s prošlošću i izgradnja mira.

¹⁹ Povelja je predstavljena 15. rujna 2011. na Britanskoj akademiji, a podržalo ju je više od 40 humanitarnih organizacija i organizacija za ljudska prava iz cijeloga svijeta, uključujući Documentu.

Dorđe Gunić bio je zatočen i mučen
u logorima Buče i Pakračka Poljana,
a kuća mu je zapaljena.

21 godinu čeka
odštetu i priznavanje
patnje.

ŽRTVE SU PREDUGO ČEKALE

HRVATSKA KAMPANJA ZA POKAZANJE
VRLO JAVNIH I PRAVE ČOVJEKA STIGLA NA KRAJ
www.dobrobit.hr | www.dobrobit.hr

HRVATSKA
KAMPANJA
ZA POKAZANJE
VRLO JAVNIH
I PRAVE ČOVJEKA
STIGLA NA KRAJ

II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje položaja civilnih žrtava rata u Hrvatskoj u odnosu na međunarodni i nacionalni, pravni i politički kontekst, provedeno je od rujna 2011. do srpnja 2012. godine. Svrha istraživanja bila je identifikacija potreba civilnih žrtava rata u odnosu na prava i obveze te mogućnosti koje proizlaze iz međunarodnog prava i nacionalnog institucionalno-zakonodavnog okvira. Istraživanje je provedeno na području Hrvatske zahvaćenom ratom ili terorističkim djelovanjem od 1991. do 1995. godine.

Po svojim karakteristikama usmjerenima na pothvat društvene promjene, ovo istraživanje bilo je akcijskog karaktera. Istraživanje participativnog karaktera s ciljem značajnog unaprjeđenja položaja civilnih žrtava rata, provedeno je u suradnji s civilnim žrtvama rata, stručnjacima/kinjama, političarima/kama i predstavnicima/ama političkih institucija. Ono je sistematičan proces promatranja, opisivanja, planiranja, djelovanja, refleksije, evaluacije, modificiranja (McNiff i Whitehead, 2002:56).

U istraživanju je korišten niz istraživačkih alata i metoda poput individualnih i grupnih polustrukturiranih i dubinskih intervjua, fokus-grupa, javnih rasprava, analize slučaja i niza dokumenata²⁰ te je ono bilo terenskog i analitičkog karaktera. Ono je jednako tako praktičnog i emancipacijskog karaktera (Zuber-Skerritt, 1996:4).

U istraživanju su u najvećoj mjeri sudjelovale civilne žrtve rata. Ukupan broj žrtava s kojima je vođen razgovor je stotinu i pet (105). Sudjelovalo je i desetak stručnjaka/inja relevantnih za područja potpore civilnim žrtavama rata, zagovaranja ljudskih prava civilnih stradalnika te zakonodavno-pravnih aspekata položaja civilnih žrtava rata. Iako je u istraživanju i komplementarnim aktivnostima sudjelovalo i oko dvadeset političara i predstavnika/ica institucija, njihov je odaziv generalno bio vrlo nizak²¹.

To ujedno predstavlja jednu od tri poteškoće ovoga istraživačkog procesa. Slab odaziv političara, osobito saborskih zastupnika dviju najvećih političkih stranaka te pojedinih ministara²² često je praćen usmenim porukama da je tema nezanimljiva ili da o njoj nemaju mišljenje. Druga poteškoća tiče se nedostupnosti ili nepostojanja službene

20 Pregled glavnih istraživačkih alata nalazi se u Dodatku 1. Dodaci 2. i 3. sadrže pregled organiziranih istraživačkih aktivnosti i analizirane dokumentacije.

21 Popis sudionika/ica istraživanja nalazi se u Dodatku 4.

22 Klubovi zastupnika SDP-a, HDZ-a i HNS-a nisu se odazvali pozivu na istraživanje kao niti ministrica vanjskih poslova i ministar financija (ožujak/travanj 2012.).

statistike i drugih dokumenata o civilnim žrtvama rata, kategorijama stradanja, postupku i ostvarenju statusa civilnih žrtava rata kao i općoj statistici o civilnim žrtvama rata te drugim segmentima koji se tiču ove problematike. Treći problem bio je otežan pristup pojedinim civilnim žrtvama poput žrtava silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja koje zbog prirode stradanja češće nisu sklone otvoreno govoriti o svojim iskustvima, poteškoćama i potrebama.

Dio istraživanja koji se odnosi na potrebe civilnih žrtava rata proveden je u suradnji s udrugama civilnih žrtava rata, i to: Zajednicom udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata, udruženjem Protiv zaborava te udrugom Pravda Bjelovar. Ove udruge godinama se zalažu za javno priznanje patnje i odgovarajuću naknadu štete pritom okupljajući stotine hrvatskih i srpskih civilnih stradalnika s područja cijele Hrvatske.

U provedbi istraživanja i drugih komplementarnih aktivnosti značajna je potpora dobivena od Srpskog narodnog vijeća – SNV i Građanskog odbora za ljudska prava. U krug suradničkih organizacija za ljudska prava koje su dale potporu provedbi istraživačkih aktivnosti pripadaju Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za podršku i razvoj civilnog društva Delfin iz Pakraca te MIRamiDA Centar iz Grožnjana. U pronalaženju odgovarajućih rješenja obeštećenju civilnih žrtava rata pomogla je i udruga Žene u Domovinskom ratu Zadar te odvjetnici koji zastupaju žrtve u postupcima za naknadu štete i stručnjaci/kinje koji neposredno daju psihosocijalnu podršku stradalnicima.

U razvoju metodologije istraživanja, korištena je metodologija i iskustva aktivnosti dokumentiranja ljudskih gubitaka od 1991. do 1995. i snimanja osobnih sjećanja na rat i različite oblike političkoga nasilja od 1941. do danas. Čitavo istraživanje dio je aktivnosti zagovaranja prava na obeštećenje. Položaj civilnih žrtava rata u središtu je Documentinog višegodišnjeg rada. Ključno polazište je osiguranje socijalnih prava i drugih vidova obeštećenja, odnosno afirmacija prava na reparaciju. Usmjerenost ka podizanju vidljivosti i prava žrtava ključan je korak u procesu suočavanja s prošlošću u Republici Hrvatskoj.

Temeljne aktivnosti Documentinog rada u području zagovaranja prava na obeštećenje su:

- dokumentiranje i analiza upravnih i sudskih postupaka,
- osnaživanje civilnih žrtava rata i udruga stradalnika,
- analiza i istraživanje potreba, problema i položaja civilnih žrtava rata,
- javno zagovaranje prava na obeštećenje,
- potpora stradalnicima u sudskim postupcima pred hrvatskim sudovima i Europskim sudom za ljudska prava.

III. MEĐUNARODNI I NACIONALNI POLITIČKI I INSTITUCIONALNO- ZAKONODAVNI OKVIR PRIZNAVANJA PATNJE I OBEŠTEĆENJA CIVILNIH ŽRTAVA RATA

Krešimir Ivančić sin je ubijenog
civila iz okolice Daruvara.

18 godina čekao je
na odštetu koja mu je presudom
Vrhovnog suda RH oduzeta.
Počinitelji zločina nisu kažnjeni.

ŽRTVE SU PREDUGO ČEKALE

HRVATSKA KAMPANJA ZA PRIZNAVANJE
VRHOVNIH I PAMENI CIVILNIH STRAŠLJIVOSTI RATA
www.obitelji.hr | www.kampagna.hr

HRVATSKA KAMPANJA ZA PRIZNAVANJE
VRHOVNIH I PAMENI CIVILNIH STRAŠLJIVOSTI RATA

III. MEĐUNARODNI I NACIONALNI POLITIČKI I INSTITUCIONALNO-ZAKONODAVNI OKVIR PRIZNAVANJA PATNJE I OBEŠTEĆENJA CIVILNIH ŽRTAVA RATA

Uspostava poslijeratne pravde i izgradnja mira na prostoru zemalja sljednica bivše Jugoslavije u središtu su respektabilnog broja međunarodnih i domaćih društveno političkih aktera. Ključna područja uspostave poslijeratne pravde odnose se na:

- ukidanje nekažnjivosti,
- osiguranje odgovarajuće i učinkovite naknade štete za sve žrtve rata,
- ustanovljenje činjenica o teškim kršenjima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava te
- garancija neponavljanja zločina i stradanja kroz institucionalne reforme.

Svakome od ovih područja u središtu su žrtve, njihovo obeštećenje i pravedan tretman. 'Poslijeratna pravda nije samo pravosudna i retributivna... Ona je prije svega restorativna i preventivna, usmjerena ka osiguravanju pravnog lijeka za žrtve i ka ukidanju nekažnjivosti (Poslijeratna pravda i trajni mir u bivšoj Jugoslaviji, 2012:9).

Tranzicijska ili poslijeratna pravda sastoji se i od nesudskih procesa i mehanizama kao što su traganje za istinom, inicijative za kazneno gonjenje, institucionalne reforme i programi reparacija ili njihove kombinacije. Tranzicijska pravda treba težiti sveobuhvatnom adresiranju uzroka sukoba i kršenja prava, uključujući građanska, politička, ekonomska, društvena i kulturna (Analytical Study on Human Rights and Transitional Justice, 2009:4).

A. MEĐUNARODNI PRAVNI STANDARDI – PRAVO NA ŽIVOT, DJELOTVORNO PRAVNO SREDSTVO I REPARACIJU

Pravo na život temeljno je ljudsko pravo zagantirano *Općom deklaracijom o ljudskim pravima*²³ kojom se ustanovljava da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima te da svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost. *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*²⁴ jamči zakonsku zaštitu prava na život (članak 2.), dok člankom 13. jamči ostvarenje prava na djelotvoran pravni lijek.

Pravo žrtava na reparaciju konstitutivni je dio **prava na pravednost** te **prava na djelotvorno pravno sredstvo** i kao takvo predviđeno je u čitavom nizu međunarodnih dokumenata koji garantiraju pravo na brzu²⁵ te pravičnu i adekvatnu reparaciju²⁶. Možemo reći da se danas smatra prirodnim pravom čovjeka. Temeljni dokument svakako je *Opća deklaracija o ljudskim pravima* prema kojoj svatko ima pravo na djelotvorno pravno sredstvo zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava. Članak 8. kaže: *Svatko ima pravo na djelotvornu odštetu putem nadležnih domaćih sudova zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava zajamčena ustavom ili zakonom*. Pravo na djelotvorno pravno sredstvo jamči i *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*²⁷ člankom 2., stavkom 3. prema kojemu se države članice obvezuju osigurati svakome kome su prava povrijeđena pravo na djelotvornu žalbu, kao i odgovarajuće postupanje nadležne sudske, upravne ili zakonodavne vlasti te razvijanje mogućnosti sudskih pravnih lijekova.

Dodatne mehanizme koji reguliraju pravo na obeštećenje osiguravaju specifične konvencije i deklaracije. Jedna od temeljnih je **Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije**²⁸ koja garantira pravo na pravednu reparaciju i satisfakciju za pretrpljenu štetu, i to člankom 6. koji glasi: *Države članice osigurat će svakoj osobi pod njihovom jurisdikcijom stvarnu zaštitu i pravo na žalbu pred nacionalnim sudovima i ostalim državnim nadležnim organima protiv svih djela rasne diskriminacije koja bi, suprotno ovoj konvenciji, povrijedila njena individualna prava i njene osnovne*

23 Opća deklaracija o ljudskim pravima usvojena je i proglašena na Općoj skupštini UN-a 10. prosinca 1948.

24 Dokument Vijeća Europe usvojen 1950.

25 Vidi čl. 4. i 6. Opće deklaracije UN-a

26 Vidi čl. 8. Deklaracije UN o pravima žrtava te čl. 14. Konvencije UN protiv torture

27 Usvojen 1966., stupio na snagu 1976.

28 Usvojena 1965., stupila na snagu 1969.

slobode kao i pravo da od ovih sudova traži zadovoljenje ili pravednu i odgovarajuću naknadu za svaku štetu koju bi joj mogla nanijeti takva diskriminacija. Nadzorno tijelo primjene konvencije je Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije²⁹.

Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja³⁰ jamči pravo na pravičnu i adekvatnu kompenzaciju te punu rehabilitaciju. Mučenje se definira kao svako nanošenje teške fizičke ili duševne patnje koje počinu službena osoba u izvršavanju svoje službene funkcije. Cilj takvog mučenja je dobivanje informacije ili priznanja, kažnjavanje, zastrašivanje, prinuda ili bilo koji oblik diskriminacije. Članak 14. Konvencije glasi: *Sve zemlje članice trebaju u svome zakonodavstvu osigurati da svaka žrtva torture dobije naknadu i izvršno pravo na pravičnu i adekvatnu odštetu uključujući i sredstva za potpunu rehabilitaciju, ukoliko je moguće. U slučaju smrti žrtve uzrokovane torturom, uzdržavani srodnici žrtve imaju pravo na odštetu.* Dodatni mehanizam je i **Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja** s pripadajućim nadzornim tijelom – **Europskim odborom za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja**³¹.

Deklaracija o osnovnim načelima ostvarivanja prava za žrtve zločina i zloupotrebe ovlasti jamči pravo na restituciju, kompenzaciju i pomoć žrtvama (članci 8-17.). Prema Deklaraciji žrtve imaju pravo, naročito kad se radi o težim kaznenim djelima te kada to same zahtijevaju, biti informirane o svojoj ulozi u kaznenom postupku, sadržaju i napredovanju postupka, vremenu izvođenja određenih postupovnih radnji te donijetim odlukama. Istraživanja pokazuju da su žrtve koje su informirane o razvoju njihova slučaja spremnije surađivati s tužiteljem kao i da su sklonije ocijeniti sam postupak pravičnim i imaju osjećaj da ih vlasti tretiraju s dužnim poštovanjem i dostojanstvom³².

Europska konvencija o kompenzaciji žrtava kaznenih djela nasilja³³ obvezuje države članice na osiguranje kompenzacije štete u slučajevima namjernih kaznenih djela i usmrćenja uslijed počinjenja nasilnih djela. Konvencija obvezuje države da izvor kompenzacija budu javna sredstva u slučajevima nemogućnosti naplate kompenzacije od počinitelja. Države imaju obvezu informirati žrtve o njihovom pravu na kompenzaciju.

29 Committee for the Elimination of Racial Discrimination – CERD.

30 Usvojena 1984., stupila na snagu 1987. RH je ratificirala 20. lipnja 1991. (SL.I. SFRJ MU 9/91, NNMU 12/93).

31 Konvencija je usvojena 1950., tekst je dopunjen 2002.

32 The Handbook on Justice for Victims on the use and application of the UN Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, str. 43, U.N. Doc. E/CN.15/1998/1, dostupna na <http://www.victimology.nl/onlpub/hb/hbook.html>

33 Usvojena 1977., stupila na snagu 1983. Konvencija je dokument Vijeća Europe.

Rimskim statutom i Pravilima o postupku i dokazima Međunarodnog kaznenog suda³⁴ koji ima karakter procesno-pravne regulative, učinjen je značajan pomak u priznavanju i zaštiti prava žrtava u kaznenom postupku i formiranju ovog Suda kao suda prijateljski naklonjenog žrtvama (*«victims friendly Court»*)³⁵, a osobito putem sljedećih pravila: Pravilo 94. - Postupak po zahtjevu za naknadu štete, Pravilo 95. - Postupanje na vlastiti poticaj suda, Pravilo 96. - Objavljivanje postupaka za naknadu štete, Pravilo 97. - Odlučivanje o naknadi štete, Pravilo 98. - Fond u korist žrtava kaznenih djela. Žrtvi i članovima njezine obitelji priznato je pravo na reparaciju uključujući pravo na kompenzaciju, restituciju i rehabilitaciju. Na međunarodnom je nivou tek s osnivanjem MKS otvorena mogućnost žrtvama genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina i zločina agresije tražiti reparaciju od individualnih počinitelja. Time je pravo žrtve na reparaciju od strane počinitelja ustanovljeno kao međunarodna pravna obveza. U kontekstu međunarodnog kaznenog sudovanja osnovan je i Specijalni sud za Libanon ³⁶koji žrtvama jamči ostvarivanje imovinskopравnih zahtjeva izvan ove sudske instance.

Rezolucija **Temeljna načela i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava**³⁷ specifičnije se određuje prema uvažavanju prava žrtava na korištenje pravnih lijekova i reparacije te iskazuje suosjećanje prema patnji žrtava te preživjelim i budućim generacijama. Rezolucija obvezuje države da poštuju međunarodno pravo i razviju nacionalna zakonodavstva te osiguraju sve potrebne administrativne uvjete za učinkovite pravne lijekove i djelotvorne mehanizme reparacija.

Prema rezoluciji *žrtvama se smatraju osobe koje su pojedinačno ili unutar skupine pretrpjele štetu koja uključuje fizičku ili mentalnu povredu, emotivnu patnju, materijalni gubitak ili ozbiljnu povredu njihovih temeljnih prava putem akata ili propusta koji predstavljaju teška kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima ili ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava. Gdje je to primjereno, i u skladu s unutarnjim pravom, pojam 'žrtva' uključuje i članove uže obitelji ili štićenike neposredne žrtve i osobe koje su pretrpjele štetu u nastojanju da pomognu žrtvama u nevolji ili da spriječe njihovu viktimizaciju. Osoba će se smatrati žrtvom bez obzira na to je li počinitelj povrede identificiran, uhićen, kazneno gonjen ili osuđen i bez obzira na obiteljske veze između počinitelja i žrtve*³⁸.

34 International Criminal Court - ICC

35 Žrtve se spominju u sljedećim člancima ICC Statuta: čl. 15. st. 3.; čl. 19. st. 3.; čl. 43. st. 6.; čl. 54. st. 1 (b); čl. 57. st. 3 (c), (e); čl. 68., 75. i 79. u cijelosti; čl. 82. st. 4.; čl. 87. st. 4.; čl. 90. st. 6 (b); čl. 93. st. 1 (j); čl. 109; čl. 110. st. 4 (b).

36 Special Tribunal for Lebanon - STL

37 Usvojena 2005., stupila na snagu 2006.

38 Članak 8. i 9.

Prema Rezoluciji, žrtve moraju imati pravo na humano i dostojanstveno postupanje, sigurnost i psihičku i fizičku dobrobit. Osim toga, imaju pravo na pravni lijek što uključuje: jednak i učinkovit pristup pravdi, odgovarajuću, učinkovitu i brzu reparaciju za pretrpljenu štetu te pristup relevantnim informacijama koje se odnose na povrede i mehanizme reparacije. Rezolucija sadrži i sveobuhvatan pristup obeštećenju za pretrpljenu štetu: restituciju, naknadu štete, rehabilitaciju, zadovoljenje i jamstva nepo- navljanja povreda.

Dio je ovih mjera, sadržan u nekolicini dokumenata usmjerenih sprječavanju i kompen- zaciji specifičnih vrsta stradanja poput žrtava stradalih od mina ili žrtava ratnog seksu- alnog nasilja. **Konvencija o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i pri- jenosa protupješačkih mina i o njihovom uništenju**³⁹ obvezala je države potpisnice na uništenje svih zaliha protupješačkih mina najkasnije četiri godine nakon stupanja Konvencije na snagu, a minska polja u roku od 10 godina te pružanje pomoći za skrb i rehabilitaciju te društvenu i ekonomsku ingerenciju žrtava mina i edukativne programe o minama.

Dodatno, **Konvencija o kazetnom streljivu**⁴⁰ teži osiguranju pomoći žrtvama kazet- nog streljiva, pomoć prilagođenu dobi i rodu, uključujući liječničku skrb, rehabilitaciju i psihološku podršku te osiguranje njihove društvene i gospodarske uključenosti. Prema Konvenciji, svaka država stranka poduzet će sve napore da prikupi pouzdane relevantne podatke u pogledu žrtava kazetnog streljiva.

Rodno uvjetovano nasilje, tj. eliminaciju nasilja nad ženama definira **Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama**⁴¹. Članak 2. Konvencije ističe fizičko, spolno i psihološko nasilje koje se odvija u društvenoj zajednici, uključujući silovanje kao jedan od definiranih oblika nasilja nad ženama, članak 4. određuje da države trebaju: *odrediti kaznene, građanske, radne i administrativne sankcije u domaćim zakonod- avstvima kako bi se osudila i ispravila nepravda učinjena ženama koje su izložene nasilju. Ženama koje su izložene nasilju treba osigurati pristup sudskim mehanizmima i u skladu s propisima u nacionalnom zakonodavstvu, pravednu i učinkovitu naknadu za pretrpljenu nepravdu. Države također trebaju informirati žene o njihovim pravima u traženju naknade putem takvih mehanizama.*

Parlamentarna skupština Vijeća Europe usvojila je **Rezoluciju 1670**⁴² koja se odnosi na **seksualno nasilje nad ženama u oružanom sukobu** navodeći primjere silovanja ili drugih oblika seksualnog nasilja počinjenih tijekom rata u zemljama bivše Jugo- slavije. Rezolucija utvrđuje da nije bilo odgovarajućeg kaznenog progona počinitelja pred domaćim sudovima te da su žrtvama uskraćena prava na pravdu i obeštećenje. Deklaracija Ujedinjenih naroda o temeljnim načelima pravde za žrtve kaznenih djela i

39 Usvojena 1997. Republika Hrvatska ratificirala ju je 1998.

40 Usvojena u Dublinu 2008. Republika Hrvatska potpisala ju u Oslu 2008.

41 Usvojena 1993.

42 Usvojena 2009.

zloporabe moći iz 1985. označila je s procesno-kaznenog aspekta promjenu perspek- tive položaja žrtve regulirajući sljedeća prava žrtava⁴³:

- pravo na tretiranje s poštovanjem i pravo na priznanje patnje,
- pravo na odgovarajuće službe podrške,
- pravo na informiranje o napretku slučaja,
- pravo na prisustvovanje i doprinos u donošenju odluka,
- pravo na savjet i odvjetnika,
- pravo na zaštitu fizičke sigurnosti i privatnosti,
- pravo na restituciju ili plaćanje za pretrpljenu štetu, ili gubitak, naknadu troškova nastalih kao posljedica viktimizacije, pružanje usluga ili povratak prava,
- pravo na naknadu štete od strane i počinitelja i države.

Pravo žrtava povreda ljudskih prava na pravičnu i adekvatnu kompenzaciju je čvrsto utemeljeno u međunarodnom pravu. Ograničeno priznavanje prava žrtava u kaz- nenom postupku u suprotnosti je s dokumentima Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe o pravima žrtava i trendovima koji se razvijaju u okviru suvremenog kaznenog prava.

Danas se već uvriježilo shvaćanje da je nemoguće ostvariti društvenu harmoniju samo putem kažnjavanja počinitelja kaznenog djela. U čitavom tom postupku negdje treba dati prostora zadovoljenju potreba i interesa žrtve. Osiguranje naknade štete žrtvama značajan je doprinos uspostavljanju mira i izgradnji vladavine prava.

U međunarodnom pravu smatra se da države nemaju samo obvezu poštovati humani- taro pravo i međunarodno priznata ljudska prava, već imaju i obvezu osigurati da njihovi građani poštuju ta prava te spriječiti njihova kršenja. Propust država u tom smislu dovodi do njihove pravne i moralne odgovornosti.

43 Deklaraciju je usvojila Generalna skupština odlukom 4034, 29. studenog 1985. Ovaj međunarodni instrument nije pravno obvezujući, budući da ga Hrvatske nije ratificirala, no inkorporirana načela Republika Hrvatska bi trebala ugraditi u zakone i praksu državnih tijela.

Međunarodni ugovori UN prema kojima postoji obveza izvještavanja ugovornim tijelima		
Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije	Usvojena 1966., stupila na snagu 1969., notifikacija o sukcesiji: 12. listopada 1992. godine, stupila na snagu za RH: 8. listopada 1991. godine	- garantira pravo na pravednu reparaciju i satisfakciju za pretrpljenu štetu
Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima	Usvojen 1966., stupio na snagu 1976., notifikacija o sukcesiji: 12. listopada 1992. godine, stupila na snagu za RH: 8. listopada 1991. godine	- jamči pravo na djelotvornu žalbu - razvijanje pravnih lijekova kroz sustav trodiobe vlasti
Konvencija protiv torture i drugih okrunih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja	Usvojena 1984., stupila na snagu 1987., notifikacija o sukcesiji: 12. listopada 1992. godine, stupila na snagu za RH: 8. listopada 1991. godine	- jamči pravo dobivanja naknade - pravo na pravičnu i odgovarajuću odštetu kao i punu rehabilitaciju

Međunarodni ugovori – pravo na obeštećenje koje je RH ratificirala		
Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima	Usvojen 1966., stupio na snagu 1976., notifikacija o sukcesiji: 12. listopada 1992. godine, stupio na snagu za RH: 8. listopada 1991. godine	- jamči pravo na djelotvornu žalbu - predviđa mogućnost razvijanja sudskih pravnih lijekova
Konvencija (ETS br. 5) za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda	Usvojena 1950., RH potpisala 6. studenog 1996. godine, a na snagu je stupila 5. studenog 1997. godine	- jamči pravo na život - jamči realiziranje prava na djelotvoran pravni lijek

Međunarodni ugovori – pravo na obeštećenje koje je RH ratificirala		
Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije	Usvojena 1966., stupila na snagu 1969., notifikacija o sukcesiji: 12. listopada 1992. godine, stupila na snagu za RH: 8. listopada 1991. godine	- garantira pravo na pravednu reparaciju - jamči satisfakciju za pretrpljenu štetu
Europska konvencija (ETS br. 126) za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja	Usvojena 1987., RH potpisala 6. studenog 1996. godine, a na snagu je stupio 1. veljače 1998. godine	- djeluje kao preventivni mehanizam u odnosu na prava osoba lišena slobode
Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda	Donesen u Rimu, 17. srpnja 1998., Republika Hrvatska ratificirala Zakonom o potvrđivanju Rimskog Statuta Međunarodnog kaznenog suda, 28. ožujka 2001., Narodne novine, Međunarodni ugovori, 5/2001	- garantira čitav spektar prava uz samu zaštitu žrtve kao svjedoka - jamči pravo na informaciju o tijeku kaznenog postupka - jamči pravo na sudjelovanje u kaznenom postupku i niz prava vezanih uz to - regulira pravo na reparaciju pred samim sudom
Konvencija o kazetnom streljivu	Usvojena 2008., stupila na snagu 1. kolovoza 2010., RH ratificirala 5. lipnja 2009.	- osigurava pomoć žrtvama kazetnog streljiva

Međunarodni instrumenti (koji nisu pravo obavezujući), a čija načela Republika Hrvatska ugrađuje u zakone i praksu državnih tijela		
Deklaracija o osnovnim načelima ostvarivanja prava za žrtve zločina i zlorabe ovlasti	Usvojena 1985.	- jamči čitav set postupovnih prava (pravo na informiranje o tijeku kaznenog postupka, pravo na sudjelovanje i doprinos u donošenju odluka, pravo na savjet i odvjetnika), - jamči pravo na reparaciju, - jamči naknadu troškova nastalih kao posljedica viktimizacije, - garantira povratak prava-reparacija
Opća deklaracija o ljudskim pravima	Usvojena 1948.	- garantira svakome pravo na djelotvorno pravno sredstvo - osigurava pravo na djelotvorno odštetu kroz nadležne sudske instance
Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama	Usvojena na Općoj skupštini UN-a 1993.	- jamči pravo na pristup sudskim mehanizmima - garantira pravo na pravednu i učinkovitu naknadu za pretrpljenu štetu

B. INSTITUCIONALNO-ZAKONODAVNI OKVIR I DRUŠTVENO-POLITIČKI KONTEKST REPUBLIKE HRVATSKE

Ustav Republike Hrvatske⁴⁴, člankom 140. utvrđuje pravnu snagu međunarodnih ugovora u pravnom sustavu RH: *Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.* Obaveza poštivanja međunarodnog prava te pravna i moralna odgovornost Republike Hrvatske prema vlastitim građanima, u ovome slučaju stradalnicima, ostvaruje se u nekoliko pozitivnih zakona i propisa, od kojih ćemo za potrebe ove analize izdvojiti četiri.

Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata uređuje posebnu zaštitu ratnih vojnih invalida, mirnodopskih vojnih invalida, **civilnih invalida rata**, sudionika rata i **članova njihovih obitelji** koja se ostvaruje po osnovi oštećenja organizma, gubitka člana obitelji i po osnovi materijalnih potreba korisnika. Ovaj zakon uređuje područje socijalnih prava i pomoći koju država pruža isključivo civilnim stradalnicima s invaliditetom.

Civilni invalid rata je osoba kojoj je organizam oštećen za najmanje 20% zbog rane ili ozljede koju je dobila:

- zlostavljanjem, odnosno lišenjem slobode od strane terorista ili pripadnika Jugoslavenske narodne armije od 17. kolovoza 1990.,
- u svezi s ratnim događajima (bombardiranje, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.),
- od eksplozije zaostalog ratnog materijala nakon završetka ratnih operacija,
- u svezi s diverzantskim, odnosno terorističkim akcijama kojima se ugrožava sigurnost ili ustavni poredak Republike Hrvatske,
- zlostavljanjem odnosno lišenjem slobode od strane okupatora ili njegovih pomagača za vrijeme drugog svjetskog rata.

Civilni invalid je i osoba kojoj je organizam oštećen za najmanje 60% zbog bolesti, a bolest je, pogoršanje bolesti, odnosno pojava bolesti neposredna posljedica zlostavljanja odnosno lišenja slobode od strane terorista ili pripadnika Jugoslavenske narodne armije od 17. kolovoza 1990. Civilni invalid koji po osnovi bolesti stekne i koristi prava po ovom Zakonu najmanje pet godina zadržava svojstvo civilnog invalida, ako mu se oštećenje organizma smanji ispod 60%, ali ne niže od 20%⁴⁵.

⁴⁴ NN, br. 41/2001

⁴⁵ Članak 8. Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata

Prava koja civilni stradalnici mogu ostvariti su sljedeća:

- osobna invalidnina,
- dodatak za njegu i pomoć druge osobe,
- ortopedski dodatak,
- profesionalna rehabilitacija,
- kupališno i klimatsko liječenje,
- pomoć u troškovima liječenja i nabavi ortopedskih pomagala⁴⁶.

Članovima obitelji kojima je osigurana zaštita po ovom Zakonu, smatraju se bračni drug, djeca rođena u braku ili izvan braka, posvojena i pastorčad - članovi uže obitelji, roditelji, očuh, maćeha i posvojitelji te izvanbračni drug kao član uže obitelji s kojim civilni invalid ima dijete i dijeli kućanstvo⁴⁷. Prava po osnovi gubitka člana obitelji su: obiteljska invalidnina i uvećana obiteljska invalidnina⁴⁸.

Na osnovu materijalnih i drugih socio-ekonomskih potreba, civilni invalidi rata imaju dodatna prava u vidu: opskrbe, dodatak za pripomoć u kući, besplatne udžbenike, prednost pri upisu u obrazovne ustanove, posebni dodatak za djecu civilne invalide rata ili poginulih, umrlih ili nestalih, zatim stipendije, prednost pri smještaju u učeničke i studentske domove, prednost pri zapošljavanju, prednost pri smještaju u domove socijalne skrbi, oslobođanje plaćanja naknade za prenamjenu poljoprivrednog zemljišta, posebni staž te pravo na troškove prijevoza i pogreba⁴⁹.

Status civilne žrtve rata za civilne invalide i članove obitelji, kako se definira ovim zakonom, ostvaruje se kroz upravni postupak koji u prvom stupnju rješava nadležni ured državne uprave u županiji, odnosno nadležno upravno tijelo Grada Zagreba, dok za osobe koje nemaju prebivalište na teritoriju Republike Hrvatske u prvom stupnju rješava nadležno upravno tijelo Grada Zagreba, a u drugom stupnju nadležno ministarstvo⁵⁰. Nadležno ministarstvo je, od prosinca 2011., Ministarstvo branitelja. Vremensko ograničenje većini zahtjeva za status civilne žrtve rata ne postoji osim u slučajevima zlostavljanja i smrti.

Od prosinca 2011. godine nadležno ministarstvo za pitanja vezana uz status i socijalna prava civilnih žrtava rata je Ministarstvo branitelja, odnosno Služba za zaštitu žrtava i sudionika rata. Od 2003. do 2011. godine pitanja statusa i socijalnih prava žrtava rješavalo je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, a u razdoblju 2000-2003. Ministarstvo rada i socijalne skrbi koje je ustrojilo Upravu zaštite žrtava i sudionika rata.

46 Članak 14. Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata

47 Članak 12. Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata

48 Članci 25. i 31. Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata

49 Članci 33 – 56 Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata

50 Članak 75. Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata

Pitanje odgovornosti Republike Hrvatske za štetu nastalu tijekom Domovinskoga rata, s tim u vezi naknadu te štete uređuju:

- Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija⁵¹ i
- Zakon o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata⁵².

Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (ZOŠT) uređuje odgovornost za štetu počinjenu aktima terora i drugim aktima nasilja poduzetim s ciljem teškog narušavanja javnog reda zastrašivanjem i izazivanjem osjećaja nesigurnosti građana te uslijed demonstracija i drugih oblika masovnog izražavanja raspoloženja na javnim mjestima. Pritom, teroristički akt je akt nasilja izvršen iz političkih pobuda s ciljem izazivanja straha, užasa i osjećaja osobne nesigurnosti građana⁵³.

Odgovornost za štetu snosi Republika Hrvatska na načelima društvene solidarnosti, ravnomjernog snošenja javnog tereta te pravičnog i brzog obeštećenja, a obveza naknade štete postoji neovisno o tome je li štetnik utvrđen, kazneno progonjen ili proglašen krivim. Oštećenici su osobe kojima je šteta nanesena kao i osobe kojima je šteta uzrokovana sprječavanjem štetne radnje ili pružanjem pomoći žrtvama. Oštećenici imaju pravo na naknadu one štete koja je posljedica smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja i to u iznosu od 60% iznosa utvrđene štete, odnosno sveukupno do 350.000,00 kuna. Pravo na naknadu materijalne štete u obliku je obnove oštećenih ili uništenih materijalnih dobara na području cijele Hrvatske. Zahtjev za naknadu štete oštećenici podnose Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske⁵⁴.

Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (ZORH) uređuje odgovornost Republike Hrvatske za štetu koju su tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u svezi s tom službom, ako je počinjena u vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih borbenih akcija. Po tom zakonu Republika Hrvatska odgovara samo za onu štetu koja nema karakter ratne štete⁵⁵.

51 NN broj 117/03

52 NN broj 117/03

53 Članak 1. i 3. stavak 2 ZOŠT-a

54 Članci 2 - 10 ZOŠT-a

55 Članci 1. i 2/ ZORH-a

Ratnom štetom u smislu ovoga Zakona smatra se osobito:

- **šteta uzrokovana za vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih akcija svim sredstvima i oblicima ratnih borbenih djelovanja** (bombardiranje, granatiranje, mitraljiranje, eksplozije, miniranje, pokreti trupa i sl.),
- **šteta od izravne i konkretne vojne koristi** ako je, s obzirom na vrijeme i mjesto izvršenja u izravnoj i neposrednoj funkciji vojnih operacija, i to posebice:
 - šteta nastala kao izravna posljedica bilo koje zaštitne ili pripremne mjere nadležnih vojnih vlasti poduzete s ciljem otklanjanja, odnosno sprječavanja izvršenja bilo kojega neprijateljskog napada,
 - šteta nastala kao izravna posljedica zaštitnih ili pripremnih mjera nadležnih vojnih vlasti poduzetih u očekivanju neprijateljske akcije (radovi na zemljištu, oduzimanje pokretnina, zauzimanje nekretnina i sl.),
 - šteta nastala kao izravna posljedica mjera poduzetih s ciljem sprječavanja širenja ili ublažavanja posljedica štete opisane u podstavku 1. ovoga stavka,
- šteta koja je po svojim učincima te konkretnim okolnostima vremena i mjesta počinjenja štetne radnje izravno izazvana ratnim stanjem i neposredno se nadovezuje na ratne operacije (izravne posljedice ratnih događaja u svezi s neredima, metežom, panikom, evakuacijom i sličnim zbivanjima neposredno nakon poduzetih ratnih operacija).

U razdoblju od 8. listopada 1991. do veljače 1996. Republika Hrvatska odgovarala je za svu imovinsku i neimovinsku štetu koja je proizašla iz terorističkih akata na temelju članka 180. Zakona o obveznim odnosima. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske uvodi novi članak 184a kojim se prekidaju postupci koji se vode protiv Republike Hrvatske radi naknade štete koju su uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u svezi s obavljanjem vojne ili redarstvene službe tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. U razdoblju od veljače 1996. do 31. srpnja 2003. po sili zakona bili su prekinuti svi postupci radi naknade štete pokrenuti na temelju navedenog članka 180. Zakona o obveznim odnosima. Hrvatski sabor je 14. srpnja 2003. donio tri zakona, na osnovi kojih su nastavljene prekinute odštetne parnice. Nakon 31. srpnja 2003. primjenjuju se: Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija i Zakon o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom

56 Preuzeto iz Bego, T., Vukov, T.: 'Različiti oblici naknada štete sudskim putem zbog usmrćenja bliske osobe u Hrvatskoj', Documenta, 2009., http://www.documenta.hr/documenta/attachments/148_OBLICI%20NAKNADA%20stetE%20SUDSKIM%20PUTEM%20ZBOG%20USMRCENJA%20BLISKE%20OSOBE%20U%20HR.pdf

Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela⁵⁷, a koji će stupiti na snagu ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, uređuje **pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom** uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta ili dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba pri čemu Republika Hrvatska naknadu daje na **načelima društvene solidarnosti i pravednosti**.

Članak 5. Zakona propisuje pravo na **naknadu neposrednim i posrednim žrtvama**. Neposredna žrtva je osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja. Neposrednom žrtvom smatra se i osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja: za vrijeme počinjenja namjernoga kaznenog djela nasilja prema drugoj osobi, ako nije sudjelovala u počinjenju toga kaznenog djela, pokušavajući spriječiti počinjenje kaznenog djela, pomažući policiji pri uhićenju počinitelja ili pružajući pomoć drugoj žrtvi kaznenog djela. Ukoliko kazneno djelo dovede do smrti neposredne žrtve, pravo na naknadu ima posredna žrtva (bračni drug, izvanbračni drug, dijete, roditelj, posvojenik, posvojitelj, maćeha, očuh, pastorak neposredne žrtve i osoba s kojom je neposredna žrtva živjela u istospolnoj zajednici; posredna žrtva je i djed, baka i unuk, ako je jedan od njih neposredna žrtva, u slučaju kad je između njih postojala trajnija zajednica života, a baka i djed su zamjenjivali roditelje).

Zakon definira **prava žrtava kaznenih djela**, i to: naknadu troškova zdravstvene zaštite, naknadu za izgublenu zaradu, naknadu zbog gubitka uzdržavanja, naknadu za pogrebne troškove⁵⁸. O novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela odlučuje Odbor za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela. Prema članku 23., žrtve imaju pravo biti informirane, a tu obavezu imaju policija, državno odvjetništvo i sudovi. *Informacije se daju usmenim putem, kad god je to moguće na jeziku koji žrtva razumije, a u pisanom obliku na hrvatskom ili engleskom jeziku. Policija, državno odvjetništvo i ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa dužni su osobama koje imaju pravo na naknadu prema ovom Zakonu dati potrebne obrasce za podnošenje zahtjeva i, na njihovo traženje, dati opće upute i informacije o tome kako ispuniti zahtjev i koja je popratna dokumentacija potrebna.*

Zakon detaljno propisuje postupak za ostvarivanje naknade navodeći da se zahtjev mora podnijeti najkasnije šest mjeseci nakon počinjenja kaznenog djela ili tri mjeseca nakon prestanka razloga zbog kojih nije bila u mogućnosti podnijeti zahtjev ranije⁵⁹. Zahtjev za naknadu se može podnijeti i kada je riječ o domaćim i stranim prekograničnim slučajevima⁶⁰. Prema članku 41. žrtva ima pravo na **ostvarenje naknade i neposredno od počinitelja kaznenog djela** koja će se uračunati u naknadu koju zahtijeva od Republike Hrvatske, ako tu naknadu ostvari neposredno od štetnika.

57 NN 80/08, 27/11

58 Članci 11.-13.

59 Članci 24. - 35.

60 Članci 36. - 38.

PREGLED INSTITUCIONALNOG OKVIRA OD 1990. DO 2004.⁶¹

30. kolovoza 1991. osnovan je **Ured za izbjeglice**, kasnije **Ured za prognanike i izbjeglice** unutar Ministarstva rada i socijalne skrbi sa zadaćom: zbrinjavanja i pomoći prognanim i izbjeglim osobama, prikupljanja materijalnih sredstava, koordinacije akcije centara za socijalni rad i vjerskih zajednica i organizacija, osiguravanja osnovnih

uvjeta za život prognanika i izbjeglica i uvjete za njihovu socijalnu adaptaciju, osigurava povrat prognanika i izbjeglica u svoje domove, provodi analizu potreba i stanja prognanika i izbjeglica, poduzima mjere za osiguranje funkcioniranja jedinstvenog informacijskog i dokumentacijskog sustava u odnosu na potrebne podatke o zbrinjavanju i pomoći prognanicima i izbjeglicama i dr. Od 15. siječnja 1992. u sastavu je Ureda Republički fond 'Kralj Zvonimir'. Uredbom o prestanku rada Ureda od 27. svibnja 1999., dokumentaciju, sredstva i poslove preuzelo je **Ministarstvo razvitka, useljeništa i obnove** sa zadaćama: obnove i izgradnje objekata infrastrukture i javne namjene te drugih objekata uništenih ratnim djelovanjem, promicanje stambene izgradnje naselja uništenih ili oštećenih ratnim djelovanjima, predlaganje ukupne politike povratka i obnavljanja stanovništva, organiziranje investicijskih i drugih radova obnove i stambeno zbrinjavanje stradalnika Domovinskog rata i dr. Prema Uredbi o unutarnjem ustrojstvu, u Ministarstvu djeluje **Ured za prognanike, povratnike i izbjeglice** do 3. veljače 2000. godine kada poslove preuzima **Ministarstvo za javne radove, obnovu i graditeljstvo** koje prestaje s radom kao zasebno ministarstvo 22. prosinca 2003. godine.

13. svibnja 1993. osnovan je **Ured za žrtve rata** kao stručna služba Vlade usmjeren zaštiti žrtava rata i njihovih obitelji te ostvarivanjem njihovih prava. Žrtvama rata smatrale su se osobe ubijene ili nestale u Domovinskom ratu i članovi njihovih obitelji, vojni i civilni invalidi Domovinskog rata te osobe koje su ili su bile zatočenici srpskih logora. Ured je prestao s radom 18. listopada 1996. godine, a poslove je preuzela **Državna uprava za skrb o razvojačenim braniteljima i civilnim žrtvama Domovinskog rata**. Poslovi uprave uključuju: socijalnu zaštitu civilnih invalida Domovinskog rata, obitelji civilnih osoba ubijenih ili nestalih u Domovinskom ratu i civilnih osoba koje su bile zatočenici neprijateljskih logora u Domovinskom ratu, ili su na drugi način postale stradalnici Domovinskog rata te njihovih obitelji, druge poslove socijalne zaštite razvojačenih branitelja i stradalnika Domovinskog rata te njihovih obitelji. Uprava se 21. studenoga 1997. ustrojava u posebno **Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata** koje između ostaloga obavlja poslove vezane za pravni položaj civilnih žrtava iz Domovinskog rata, obitelji zatočenih i nestalih civila iz Domovinskog rata i mirnodopskih vojnih invalida i dr. i to kroz **Upravu za razvojačene hrvatske branitelje i civilne žrtve iz Domovinskog rata**. 22. prosinca 2003. uspostavlja se **Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti** koje uspostavlja

Upravu za zatočene i nestale sa zadaćom traženja zatočenih i nestalih, organizacije ekshumacija masovnih i pojedinačnih grobnica na teritoriju RH, prikupljanja i obrade podataka o ekshumiranim žrtvama u cilju identifikacije te organizira identifikaciju posmrtnih ostataka žrtava.

U dvadesetogodišnjem periodu, osnovano je i radilo nekoliko komisija. **Komisija za ratne zločine** od 19. travnja 1993. prikuplja dokumentaciju o ratnim zločinima i surađuje s Međunarodnim sudom za ratne zločine i Međunarodnim kaznenim sudom. **Komisija za traženje osoba nestalih u ratnim djelovanjima u Republici Hrvatskoj** od 24. prosinca 1991. sa zadaćom prikupljanja i obrade podataka o civilnim i drugim žrtvama i nestalim osobama s područja RH zahvaćenih ratnim djelovanjem, a stručnu i administrativnu podršku dobiva od Ureda za prognanike i izbjeglice Vlade RH i Hrvatskog crvenog križa. **Komisija za zatočene i nestale** prikuplja i obrađuje podatke o zatočenim i nestalim osobama s teritorija RH u Domovinskom ratu te provodi repatriranje i razmjenu zarobljenika, a osnovana je 13. svibnja 1993. Osnivanjem ove, s radom je prestala Komisija za traženje osoba nestalih u ratnim djelovanjima u Republici Hrvatskoj. **Ured Vlade Republike Hrvatske za zatočene i nestale** preuzeo je poslove i infrastrukturu Komisije 21. rujna 2000. godine. Osnovan je kao stručna služba Vlade, a s radom prestaje 15. siječnja 2004. kada poslove preuzima **Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti**.

Ministarstvo za rad i zapošljavanje uspostavljeno 5. listopada 1990., kasnije **Ministarstvo rada i socijalne skrbi**, zatim **Ministarstvo rada, socijalne skrbi i obitelji** i konačno **Ministarsvo rada i socijalne skrbi**, obavljalo je između ostaloga i poslove zaštite civilnih žrtava iz Domovinskog rata. Uredbama o unutarnjem ustrojstvu iz 1999., 2000. i 2001. godine, **Ministarstvo** je imalo **Upravu zaštite žrtava i sudionika rata**. 22. prosinca 2003. godine **Ministarstvo** je prestalo s radom kao zasebno ministarstvo.

⁶¹ Podaci preuzeti i oblikovani iz Ž.Hedbeli: Institucije državne uprave Republike Hrvatske od osamostaljenja do članstva u Europskoj uniji, I. dio, 1990-2004., Documenta, 2011.

Institucionalno-zakonodavni okvir, rješenja, ustroj i političke odluke zadnjih su dvadeset godina promjenjivog i kontradiktornog karaktera.

Zastupnički dom Hrvatskog sabora 2000. je godine usvojio **Deklaraciju o Domovinskom ratu** koja navodi da je Republika Hrvatska vodila pravedan i legitiman, obrambeni i osloboditeljski, a ne agresivni i osvajački rat prema bilo kome, u kojem je branila svoj teritorij od velikosrpske agresije unutar međunarodno priznatih granica⁶². Tijekom saborskih rasprava 2006. godine, svi hrvatski zastupnici složili su se oko toga da je Hrvatska bila žrtva agresije JNA te da je vojno-redarstvena akcije Oluja primarno bila obrambenog karaktera, a prilikom upozoravanja na stradanja srpskih civila, veći je broj zastupnika reagirao iznoseći primjere stradanja hrvatskih civila⁶³.

Imamo dvije vrste žrtava – jedne iza kojih stoji država i druge iza kojih ne stoji. Država treba biti u službi građana. Ako nije, nedostatna je tog naziva. Ova vlada ne bi trebala imati ideološke prepreke da stranice Ustava i nekih zakona stavi u praksu i ispravi ranije pogreške.

*Milorad Pupovac, saborski zastupnik, SDSS
Okrugli stol 'Zajedno za prava svih civilnih žrtava', Bjelovar, 29. ožujka 2012.*

Pitanja ostvarenja prava svih civilnih žrtava rata osobito prava na naknadu štete adresirana su u **Programu Vlade Republike Hrvatske za mandat 2011.-2015.**⁶⁴. Ističu se prioritete smanjenja zaostataka u ekshumiranju i identifikaciji žrtava, definiranju procedura sahranjivanja i obilježavanja mjesta stradanja srpskih žrtava, aktivna revizija optužnica za ratne zločine i pokretanje novih kaznenih postupaka u slučajevima neprocesuiranih ratnih zločina te kvalitetniju suradnju u regiji.

Osim toga, Vlada smjera unaprijediti zakonski okvir za ostvarenje prava na obnovu ili obeštećenje osobama kojima su kuće uništene izvan područja od posebne državne skrbi te riješiti slučajeve neovlaštenih ulaganja u imovinu povratnika srpske nacionalnosti zbog kojih im se ometa posjed ili osporava vlasništvo.

Kao cilj i temeljnu ulogu Vlade Republike Hrvatske, program ističe suvremenu državu koja je na usluzi građanima. Vlada se obvezuje **definirati pravni okvir kojim će omogućiti otpis potraživanja od strane države u postupcima naknade štete zbog gubitka člana obitelji i uništenja imovine, kao i povrat sredstava onima koji su do sada platili parnične troškove.**

62 7. sjednica Zastupničkog doma Hrvatskoga sabora, 13. listopada 2000.

63 Tranziciona pravda u post-jugoslavenskim zemljama. Izvještaj za 2006. godinu; Documenta, Fond za humanitarno pravo i Istraživačko-dokumentacioni centar, 2007.

64 Vlada Republike Hrvatske konstituirana je parlamentarnim izborima u prosincu 2011.

'Raščišćavanje svega što je preostalo iz rata je po mom mišljenju neophodno, uključujući odustajanje od naknade parničnih troškova, što se već trebalo dogoditi (...) tu treba vidjeti i za odštetu obiteljima koji su stradali izvan područja ratnog djelovanja, također obeštećenje civilnih žrtava rata...'

Vesna Pusić, Rasprava o Platformi 112 uoči parlamentarnih izbora, Zagreb, Novinarski dom, 21. studenoga 2011.

Iako takav okvir još uvijek nije definiran, on je djelomično započet usvajanjem **Vladine uredbe o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomični otpis potraživanja**⁶⁵. Iako je Uredba omogućila socijalno najugroženijem dijelu oštećenika/tužitelja otpis parničnih troškova, ona ne pokriva na zadovoljavajući način sve tužitelje/oštećenike koji nisu uspjeli ostvariti naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja bliske osobe.

U slučaju da stranka ne uspije u sporu, Državno odvjetništvo, kao što sam ranije rekla, jednostavno nema ovlaštenja potpisivati parnične troškove. Ono što je možda dobra vijest je uredba koju je donijela Vlada prošli tjedan, ona ima dugi naziv, zove se Uredba o kriterijima i mjerilima u postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja. Dakle, ona se ne odnosi samo na ove predmete, ona se općenito odnosi na potraživanja Republike Hrvatske i tu je propisan način i postupak u koje m može doći do djelomične otplate ili čak do otpisa potraživanja Republike Hrvatske.

Federica Meijer Dusman, zamjenica Glavnog državnog odvjetnika, Zagreb, Konferencija 'Civilne žrtve rata u Hrvatskoj', 11. srpnja 2012.

65 Uredba je usvojena na sjednici Vlade Republike Hrvatske 05. srpnja 2012., NN 76/2012

Marica Kadić kći je ubijenih
civila iz okolice Petrinje.

21 godinu traga za nestalim roditeljima.
Izgubila je parnični postupak
za naknadu štete.
Počinitelji zločina nisu kažnjeni.

ŽRTVE SU PREDUGO ČEKALE

HRVATSKA KAMPANJA ZA POKAZANJE
VRLO PRAVIH I PRAVILNIH CIVILNIH STRAŠLJIVOSTI
www.obitelji.hr | www.kampagna.hr

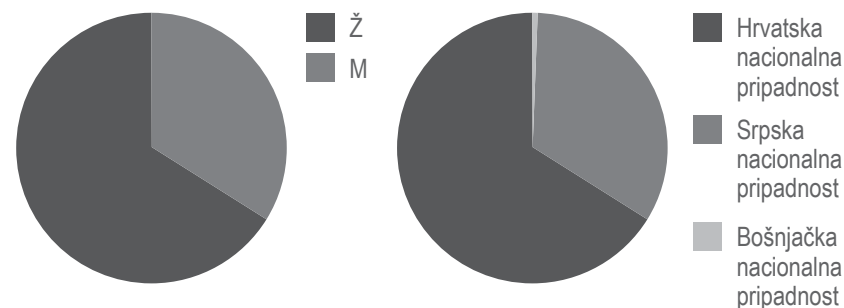
HRVATSKA
KAMPANJA
ZA
POKAZANJE
VRLO
PRAVIH
I
PRAVILNIH
CIVILNIH
STRASLJIVOSTI

IV. PROBLEMATIKA I ISKUSTVA CIVILNIH ŽRTAVA RATA

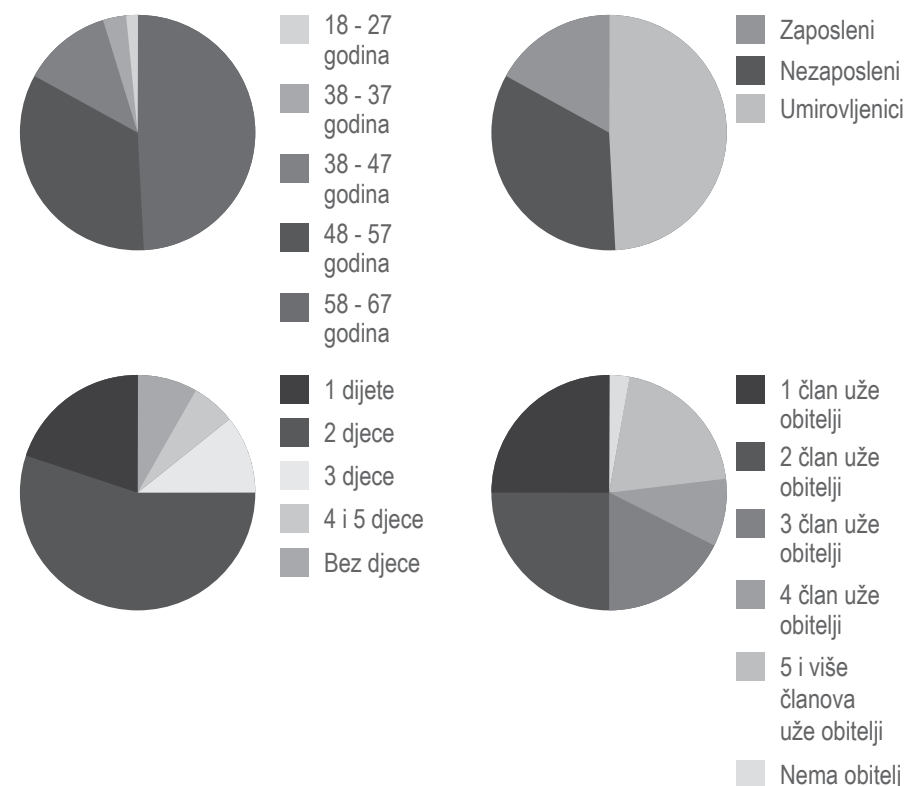
IV. PROBLEMATIKA I ISKUSTVA CIVILNIH ŽRTAVA RATA

Problematika civilnih žrtava rata u Hrvatskoj je vrlo složena i osjetljiva, a njihova iskustva govore o **nedostatku društvene i podrške nadležnih institucija u ostvarenju njihovih prava**. Iskustva civilnih žrtava rata nedvojbeno upućuju na **dvostruko nepovoljan položaj u kojima se nalaze, primarno zbog pretrpljene štete, a potom i zbog nemogućnosti ostvarenja vlastitih prava**.

Istraživanje problema i potreba civilnih žrtava rata obuhvatilo je 105 osoba, i to: 66% žena i 34% muškaraca uglavnom u srednjoj životnoj dobi. Gotovo dvije trećine sudionika/ica su hrvatske nacionalnosti, više od jedne trećine su srpske nacionalnosti, a jedna je osoba bošnjačke nacionalnosti.

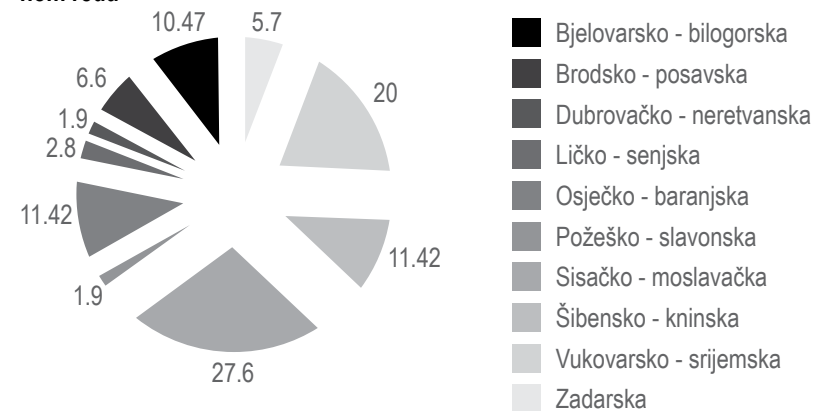

78% sudionika/ica u dobi su između 35 i 67 godina života. Većina sudionika/ica nemaju dobar socio-ekonomski položaj s obzirom na to da je tek 20% zaposleno dok ih je većina u mirovini (53%) ili nezaposlena (33%). Većina ih tvrdi da ne žive ni bolje ni lošije od većine građana. 25% sudionika/ica ipak žive nešto ili puno lošije od većine. Polovica njih (50%) teret životnih troškova snosi s bračnim partnerom/icom, a gotovo trećina sudionika i sudionica su udovice i udovci (31%). Većina sudionika/ica nema završen viši stupanj obrazovanja (tek 13% ima završenu višu školu ili fakultet, odnosno 77% ima završenu osnovnu školu i srednju školu ili zanat). 82% sudionika/ica imaju do troje djece te 68% njih žive u kućanstvu kojeg dijele s jednim do tri člana uže obitelji.

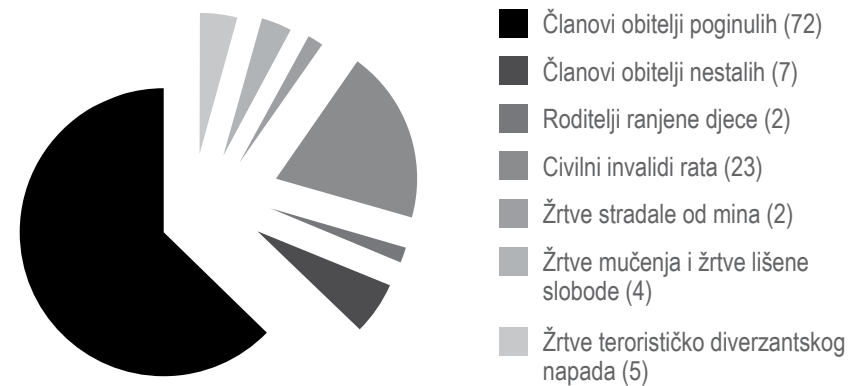

Svi sudionici/e dolaze iz mjesta koja se nalaze na **prethodno okupiranom ili terorističkim aktima zahvaćenom prostoru Republike Hrvatske**. Na ovim su prostorima zabilježena dalekosežna ratna razaranja povezana s velikim brojem ljudskih gubitaka i civilnih stradanja.

Pregled sudionika/ica prema županijama i gradovima/mjestima prema abecednom redu

Prebivališta/boravišta civilnih žrtava	Broj sudionika/ica istraživanja
Benkovac	2
Biograd na moru	1
Bjelovar	5
Borovo (Subotica)	1
Borovo naselje	2
Bršadin	1
Bratuljci	1
Daruvar	5
Donji Lapac (Apatin)	3
Drniš	4
Dubrovnik	1
Gačeleze	1
Glina	2
Gošić	1
Jarmina	1
Kistanje	2
Kragulj	1
Lekenik	1
Mlini	1
Negoslavci	1
Osijek	9
Ostrovo	1
Petrinja	6
Poličnik	1
Rupalj	1
Sisak	19
Slakovci	1
Slavonski Brod	7
Smiljčić	1
Sunja	1
Šibenik	1
Tenja	3
Vinkovci	8
Vukovar	6
Zadar	3

S obzirom na višestruka stradanja unutar jedne obitelji, ukupan broj stradalnika obuhvaćen ovim istraživanjem je 156. U nekoliko je slučajeva, a osobito povezano s terorističkim napadima ili granatiranjem te neposrednim usmrćenjima, stradalo više od jedne osobe. Struktura ispitanih stradalnika obuhvaća: **članove obitelji poginulih i nestalih, roditelje ranjene djece, civilne invalide rata, žrtve stradale od mina, žrtve mučenja i žrtve lišene slobode i žrtve terorističko-diverzantskog napada.** U nekoliko slučajeva radi se o više od jednog poginulog u obitelji, a u gotovo trećini slučajeva prisutno je višestruko stradanje članova (nestanci i usmrćenja ili usmrćenja jednih, a ranjavanje drugih članova koji su kasnije dobili status civilnih žrtava rata ili stradanje od mine i pogibija). Analiza podataka ukazala je i na višestruko stradanje djece, uključujući ranjavanje i pogibije uslijed granatiranja i eksplozije mina.

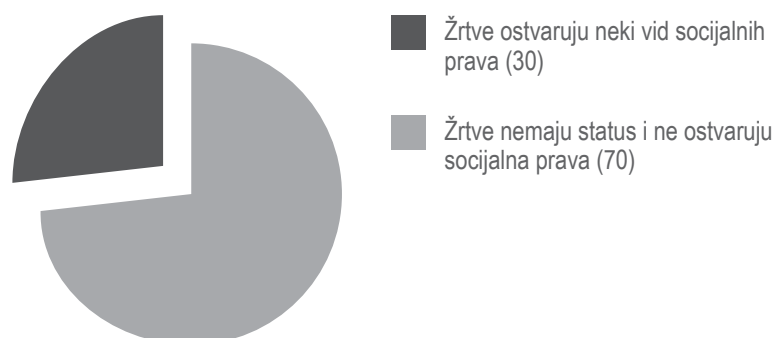
A. OSTVARENJE PRAVA NA OBEŠTEĆENJE CIVILNIH ŽRTAVA RATA

63% sudionika/ica tražilo je neki vid obeštećenja, dok 37% njih nije tražilo obeštećenje. Iako samo istraživanje nije pokazalo zašto, iz ranijih iskustava poznato je da veliki broj civilnih žrtava rata nema odgovarajuće informacije u pogledu svojih prava pa tako ni informacije o zakonskim mogućnostima ostvarivanja socijalnih prava ili naknade štete. Svakako je važno napomenuti kako je ovo istraživanje u većoj mjeri napravljeno s civilnim stradalnicima iz udruga stradalnika koji po svemu sudeći imaju kvalitetniji pristup informacijama kao i poznavanje sustava prava i mogućnosti koja mogu ostvariti, nego većina civilnih žrtava.

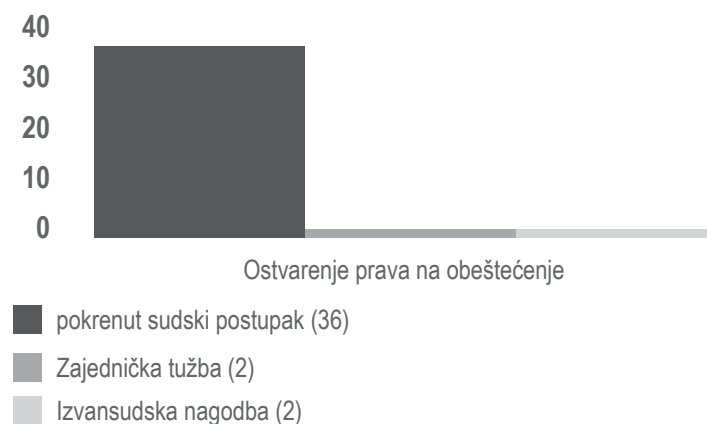
ZAHTJEV ZA OBEŠTEĆENJEM

Od ukupnog broja sudionika/ica, tek **27% ostvaruje neko socijalno pravo**, u vidu obne ili obiteljske invalidnine, opskrbine ili uvećane obiteljske invalidnine. Većina njih (**73%**) **nema status civilne žrtve rata te sukladno tome ne ostvaruje nikakva prava**. Najveću prepreku u tome, navode, stvaraju im visoka ograničenja Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata, ističući kriterij imovinskog cenzusa u nekoliko slučajeva.

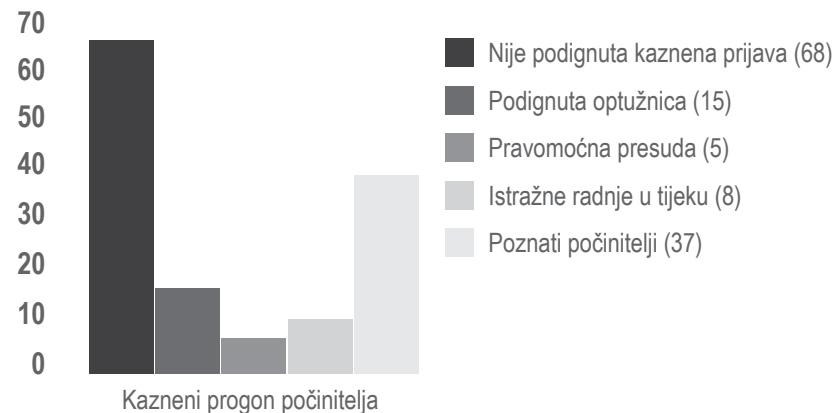
Zbog ostvarenja prava na obeštećenje kao civilna žrtva rata, **sudski postupak pokrenulo je 36% osoba**. U 2 slučaja radi se o **zajedničkoj tužbi**, a 2 su osobe postigle **izvansudsku nagodbu** sa Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske. U 5% slučajeva radi se u upravnom postupku, u ostalim slučajevima o **sudskom odštetnom zahtjevu (95%)**. Tijekom postupka, **38% imalo je stručnu pomoć ili odvjetnika** koji su tek u **trećini slučajeva žrtvu upozorili na troškove postupka**.

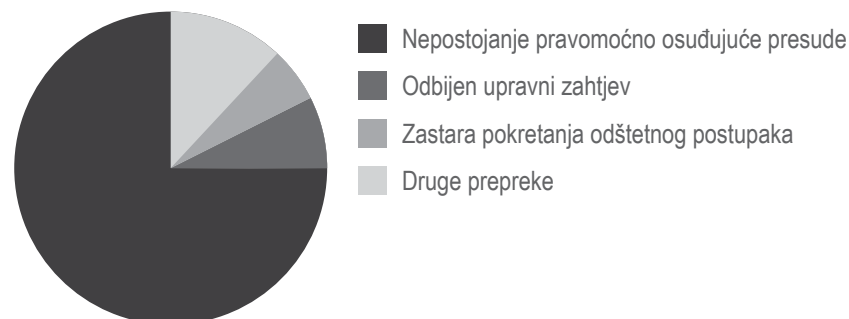
U 89% ukupno podnesenih zahtjeva, **odštetni zahtjev oštećenih je odbijen**. U nekoliko je slučajeva postupak u tijeku ili u postupku revizije Vrhovnog suda. Nekoliko je slučajeva poslano u proceduru Europskog suda za ljudska prava.

U **19% slučajeva u postupku je ili se očekuje ovršni postupak radi naplaćivanja parničnih troškova**. U jednom je slučaju postupak odbijen zbog zastare, a jedan je slučaj prekinut povlačenjem tužbe. Jedan je slučaj trenutno u žalbenom postupku, a u dva se slučaja radi o pokrenutoj ustavnoj tužbi.

65% civilnih žrtava nisu podizale kaznenu prijavu i inicirale kazneni progon počinitelja. U 14% slučajeva podignuta je optužnica (u dva je slučaja podignuta s drugim obiteljima žrtava, a u jednom je slučaju kaznena prijava odbijena). U manje od 5% slučajeva na snazi je pravomoćna presuda. U 7% slučajeva u tijeku su istražne radnje, dok sami sudionici/e istraživanja (35%) tvrde da su počinitelji zločina poznati. 57% sudionika/ica koji su izjavili da su im poznati počinitelji zločina svoja saznanja crpe iz pokrenutih kaznenih postupaka za ratne zločine (istraga u tijeku, optužnica, pravomoćna presuda).

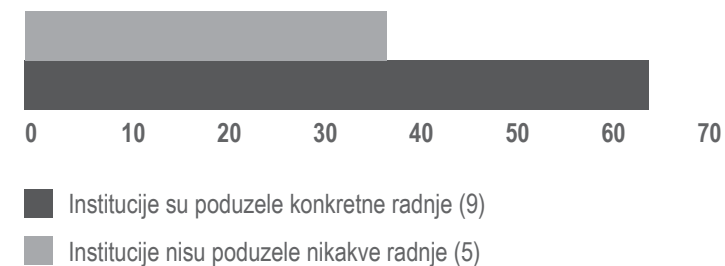

Pravne i druge prepreke na koje su civilne žrtve rata naišle prilikom pokušaja ili ostvarenja prava na odštetu su: neprocesuiran ratni zločin, odnosno **nepostojanje pravomoćne osuđujuće presude u kaznenom postupku (75% slučajeva)**, odbijen upravni zahtjev zbog nedostatka materijalnih dokaza zbog nemogućnost primjene ZORH-a i ZOŠT-a, zbog nedostatka materijalnih dokaza, nedostatne definicije terorizma i ratne štete (9.5%) **te zastara pokretanja odštetnog postupka (6%)** i drugih prepreka u nekoliko slučajeva. Žrtve su na putu ostvarenja prava na odštetu nailazile na višestruke prepreke, primjerice uz neprocesuiran ratni zločin nastupila je i zastara pokretanja odštetnog postupka.

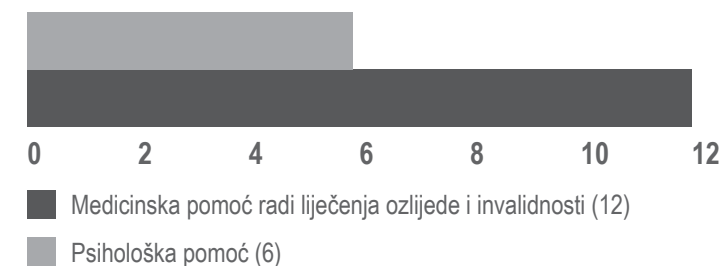
U 14 slučajeva prijavljen je **nestanak srodnika** koji je nestao tijekom Domovinskog rata, a čiji posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni. Nestanak je prijavljen Hrvatskom crvenom križu, Međunarodnom crvenom križu i Upravi za zatočene i nestale. **U 64% slučajeva su institucije poduzele konkretne radnje, a u 36% nikakve.** Sudskim je putem proglašeno mrtvim 11 od 14 osoba (78%).

NESTANAK SRODNIKA

67% osoba nisu do sada dobile nikakav oblik medicinske ili psihološke pomoći, a 27% osoba je dobilo takvu pomoć. 11% je dobilo medicinsku pomoć radi liječenja ozljede i na temelju invalidnosti, a 5.7% su dobile psihološku pomoć. 5 je osoba takvu pomoć dobilo od udruga, 1 od gradskog tima za pružanje psihosocijalne pomoći, 1 od gradske bolnice, a 4 od institucije za mentalno zdravlje.

MEDICINSKA I PSIHOLOŠKA POMOĆ

B. POTREBE CIVILNIH ŽRTAVA RATA

Gotovo 70% žrtava treba pomoć i podršku. Više od polovice sudionika/ica treba psihosocijalnu pomoć, dok četvrtina osoba ističe potrebu za psihološkom, socijalnom i medicinskom pomoći, a nekolicina navodi kako bi im najadekvatniji oblik pomoći bio naknada materijalne štete. Jednoj je osobi potrebno stambeno zbrinjavanje. 32% iskazale su da im pomoć nije potrebna. Žrtve očekuju pomoć ponajprije od **odgovornih institucija države i lokalne uprave** (93%) te od **nadležnog suda u slučajevima naknade materijalne štete** (6%), ali i **centra za socijalnu skrb** (1%).

Kod priznanja patnje civilnim žrtvama rata je važno:

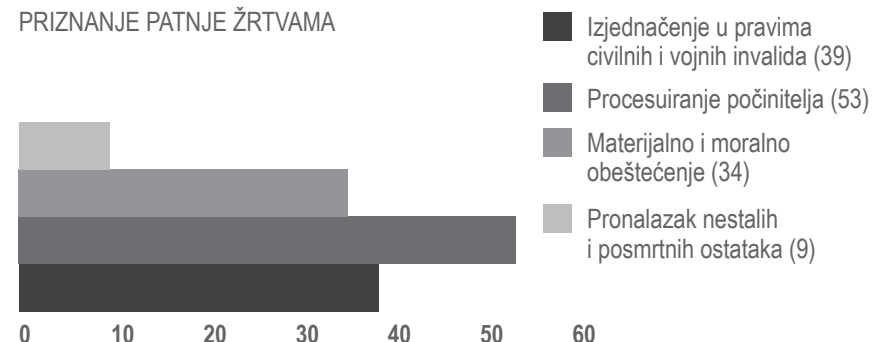
- **izjednačenje u pravima s vojnim invalidima rata,**
- **procesuiranje počinitelja,**
- **materijalno i moralno obeštećenje,**
- **pronalazak nestalih osoba i posmrtnih ostataka.**

Ako netko strada u nekom ratu pod istim okolnostima, u jednom ratu, u istoj državi, onda njegov život, njegova ruka, njegova noga u onome što država participira smatra da treba biti isto. Sve drugo je diskriminacija.

Julijana Rosandić, Zajednica udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata, 11. srpnja 2012.

Osim toga, važno je i: **sjećanje na civilne žrtve rata, javno priznanje patnje, adekvatna skrb o stradalnicima i osiguranje kvalitete života djeci stradalnicima i djeci stradalih.** Žrtve očekuju i poštovanje cijeloga društva spram njihovih stradanja i gubitaka. Žele da ih **udruge podrže u njihovom zagovaranju prava i to njih 77%.**

PRIZNANJE PATNJE ŽRTVAMA

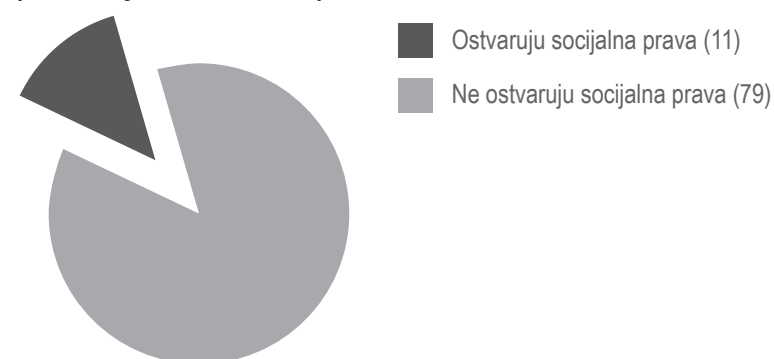

C. ISKUSTVA SPECIFIČNIH SKUPINA CIVILNIH ŽRTAVA RATA

ČLANOVI OBITELJI UBIJENIH I NESTALIH

Članovi obitelji ubijenih i nestalih čine najveću skupinu (ukupno **75%**) **stradalnika** koji su sudjelovali u istraživanju problema i potreba civilnih žrtava rata. U nekoliko obitelji (5) je, osim slučajeva pogibije članova obitelji, zabilježeno i ranjavanje preživjelih članova. U trima obiteljima je zabilježen i nestanak i pogibija, odnosno usmrćenje članova obitelji.

Gotovo polovica sudionika/ica nikada nije tražilo nikakvu vrstu obeštećenja. 55% zatražilo je obeštećenje, a svega njih **14% ostvarilo je neka socijalna prava: osobnu invalidninu, opskrbninu, obiteljsku invalidninu, uvećanu obiteljsku mirovinu, prava po osnovi materijalnih potreba korisnika i prava po kuponskoj privatizaciji**⁶⁶. U 73% slučajeva, ostvareno je samo jedno pravo, dok su u 27% slučajeva ostvarena dva prava (opskrbnina i uvećana obiteljska mirovina ili osobna i obiteljska invalidnina). **86% članova obitelji ubijenih i nestalih ne ostvaruje nikakvo pravo.** Kao prepreku navode ograničenja Zakona o zaštiti civilnih i vojnih invalida rata i usmjerenost toga zakona na samo jedan dio žrtava.

⁶⁶ Prema Zakonu o privatizaciji (NN 21/96) članku 24. pravo na dodjelu dionica bez naplate imaju: ratni vojni invalidi Domovinskog rata, obitelji poginulih hrvatskih branitelja, obitelji zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja, obitelji poginulih, zatočenih i nestalih civila, hrvatski branitelji i civili koji su bili zatočeni, civilni invalidi rata, mirnodopski vojni invalidi, prognanici i izbjeglice te povratnici i bivši politički zatvorenici. To pravo pripada samo sudionicima Domovinskog rata, jer se sve okolnosti za ostvarivanje prava na dodjelu dionica bez naplate odnose na zlostavljanje odnosno lišavanje slobode od strane terorista ili pripadnika jugoslavenske narodne armije, od 17. kolovoza 1990., diverzantske, odnosno terorističke akcije kojima se ugrožava sigurnost ili ustavni poredak Republike Hrvatske.

Pitanje obeštećenja civilnih žrtava rata vrlo je kompleksno pitanje koje podrazumijeva najprije uspostavu registra civilnih stradalnika i uopće definiciju civilnog stradalnika.

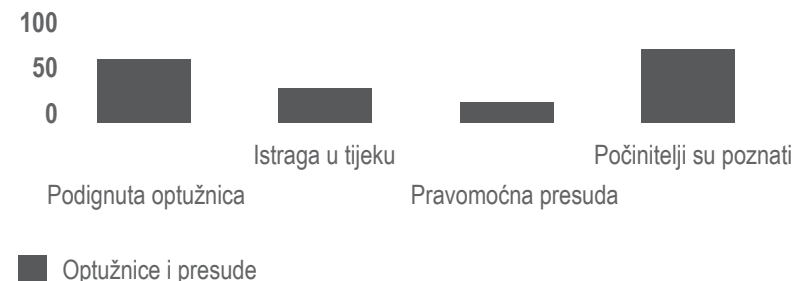
Milena Horvat, voditeljica Službe za zaštitu žrtava i sudionika rata, 15.05.2012.

53% ispitanih članova obitelji poginulih i nestalih nisu pokretali sudski postupak, dok je **45% osoba pokrenulo građanski i/ili upravni odštetni postupak.** U većini slučajeva (88%), žrtve su imale stručnu ili pomoć odvjetnika. U 28% slučajeva zahtjev je odbijen i slučaj se trenutno nalazi u postupku revizije Vrhovnog suda. U dva je slučaja postignuta izvansudska nagodba, a u jednom je takvom slučaju odšteta isplaćena. Tri su slučaja prošla sve sudske instance u Hrvatskoj i sada se nalaze u proceduri Europskog suda za ljudska prava. Dva se slučaja nalaze u žalbenom postupku, tri su u tijeku, a jedan je prekinut povlačenjem tužbe. U 52% slučajeva stradalnici plaćaju parnične troškove ili očekuju ovrhu. U 61.4% prethodno analiziranih predmeta sudovi su, nakon odbijanja tužbenih zahtjeva, obvezali tužitelje na plaćanje troškova postupka u visini **od 5.000 do 107.400 kuna**⁶⁷.

Ja sam bez svega materijalnog, ja nemam ni fotografije. Moja djeca nemaju fotografija. Baš sve je uništeno! Kompletно. Ne samo što im je otac ubijen. Jer je apsurdno u ovome svijetu, u ovoj našoj zemlji, u ovom našem gradu da žrtva mora tužiti, onda bude ponižavana, kaže: „Nemaš pravo, kriva si, opet si kriva, opet si kriva!“ I još izgubiš, koji to sud sudi, ne znam kakav sud, jer moj suprug je bio sudac pa znam da mu je bilo geslo budi pravedan. Ali ove presude, oprostite vi koji sudite i vi koji ste na sudu, ako je netko ubijen, a civilne žrtve su najnevinije žrtve, one nisu imale oružje, one se nisu mogle braniti, ni starci, ni djece ni žene, već su došli neki, zapalili, ubili, i sad sud kaže nemate pravo. I onda opet trebaš vratiti to našoj državi, te troškove, ti koji su sudili izgubili su vrijeme, odvjetnici, a o nama žrtvama se uopće ne vodi računa. Mi ostajemo ne jedanput žrtve, nego tri puta, sto puta, uvijek žrtva.

Tonka Pezelj, Petrinja, 04. srpnja 2012.

U 70% slučajeva oštećenici su bili upozoreni na troškove parnice od strane odvjetnika. Pet je osoba podnijelo kaznenu prijavu. U dva slučaja radilo se o zajedničkoj prijavi obitelji žrtava. U jednom je slučaju prijava odbijena. U 42% slučajeva podignuta je optužnica DORH-a protiv počinitelja, u 22% istraga je u tijeku. U 14% slučajeva postoji pravomoćna presuda za počinitelja. U 70% slučajeva počinitelji su poznati.

Pravne prepreke na koje su žrtve nailazile prilikom pokušaja ostvarenja prava na obeštećenje su: **neprocusuirani ratni zločin, zastara predmeta prema zakonskim rokovima i upozorenje na sudsku praksu i naplatu visokih parničnih troškova.**

Uglavnom, ja sam sahranila svog supruga u Novskoj. I od '92. počinje moja priča i traženje istine i pravde. Hodanje u Sisku od Državnog odvjetništva do sudova svih mogućih. Niste ništa tu mogli postići. Prošlo je pet godina od ubojstva i otišlo je u zastaru, da bih otišla onda na Županijski sud u Sisku. Županijski sud u Sisku također potvrđuje tu presudu i meni dolazi već sa Županijskog suda u Sisku da plaćam troškove. To nisu svi sudski troškovi, to je trošak za Državno odvjetništvo koje zastupa Republiku Hrvatsku u tom slučaju i ja nisam odmah platila, i oni meni dolaze na ovrhu na moju mirovinu, koju sam onda imala 1.600 kuna. Oni su mi osamnaest mjeseci uzimali po 500 kuna. Možete si misliti kako se osjeća osoba koja prvo ima tako malo primanje kad znate zbog čega vam to uzimaju.

Marica Šeatović, Novska, 11. srpnja 2012.

80% osoba nikada nisu dobile medicinsko-psihološku pomoć. Tek nekolicina je dobila pomoć od ustanove za mentalno zdravlje ili neke udruge. **75% osoba iskazuje potrebu za stalnom psihosocijalnom pomoći,** a jednoj je žrtvi potrebno stambeno zbrinjavanje.

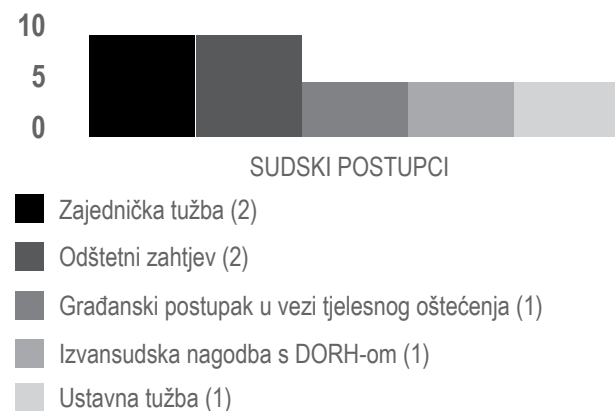
Članovi obitelji poginulih i nestalih žele **materijalno i moralno obeštećenje za svoje gubitke te osiguranje stalne potpore.** Žele primarno procesuiranje ratnih zločina i utvrđivanje krivnje. Traže **definiranje kategorija svih civilnih stradalnika i izjednačavanje prava civilnih i vojnih invalida.** Žrtve traže da se **pronađu nestali i/ili njihovi posmrtni ostaci** te da im se **osigura dostojan pogreb.** Obitelji žele sjećanje na sve stradale i propisno obilježavanje mjesta stradanja.

CIVILNI INVALIDI RATA

Civilni invalidi rata u ovome istraživanju čine **drugu najveću skupinu civilnih stradalnika**. Sveukupan broj invalidnih stradalnika i članova njihovih obitelji je 33, od kojih su njih 23 bili sudionici istraživanja. Većina njih ima **utvrđenu invalidnost** između 20% i 90%. **U 92% slučajeva, stradalnici su tražili obeštećenje i ostvarili su socijalna prava**, i to: osobnu invalidninu i opskrbninu, a nekoliko obitelji i obiteljsku invalidninu. U jednom se slučaju radi o kuponskoj privatizaciji. **U više od 75% slučajeva, prepreku za ostvarivanjem većih prava, stvaraju im ograničenja Zakona o zaštiti civilnih i vojnih invalida rata** (osobito imovinski kriterij).

Osim navedenog imovinskog cenzusa, veliki broj civilnih žrtava rata ne može ostvariti status žrtve i sukladno tome ostvariti prava, uslijed zahtjeva spomenutog Zakona koji se odnosi na medicinsku dokumentaciju ne stariju od tri mjeseca od dana stradanja, pisane dokaze o okolnostima stradanja (djelomično se mogu tumačiti iz medicinske dokumentacije što Upravni sud nekada priznaje, a nekada ne). U općem ratnom i bliskom post-ratnom metežu i unatoč brojnim poteškoćama, veliki broj žrtava nije imao medicinsku dokumentaciju i vrijeme stradanja, nego su tek poslije utvrđivali stupnjeve invalidnosti. Analiza prakse upravnih tijela pokazala je da postoje slučajevi u kojima nije priznata medicinska dokumentacija iz druge zemlje⁶⁸. Za veliki broj stradanja nije generalno postojao materijalni, pisani dokaz.

21% stradalnika pokrenulo je sudski postupak: radi se o zajedničkoj tužbi, o odštetnom zahtjevu te o građanskom postupku u vezi tjelesnog oštećenja. **Svi su zahtjevi odbijeni, a uslijedila im je naplata parničnih troškova**. Jedna je osoba podnijela ustavnu tužbu. Jedna je osoba sklopila izvansudsku nagodbu s DORH-om. Većinom su bili upozoravani na sudske troškove od strane odvjetnika i polovica ih je imala stručnu pomoć. **Nitko nije podizao kaznenu prijavu, a počinitelji nisu poznati u niti jednom od slučajeva, odnosno nema utvrđenih pravomoćnih kaznenih presuda.**

⁶⁸ Po praksi upravnih tijela, potvrđenoj Odlukom Ustavnog suda RH, U-III/2193/2006 medicinska dokumentacija izdana od druge države ne može poslužiti kao pisano dokazno sredstvo. U navedenoj odluci Ustavni sud nije priznao otpusno pismo i povijest bolesti iz koje je vidljivo da je liječenje izvršeno u Sremskoj Mitrovici.

85% civilnih invalida rata, kako sudionika/ica tako i članova njihovih obitelji, **imalo je medicinsku pomoć koja im je pružena radi liječenja tjelesnih ozljeda ili psihičkih poteškoća**, a pomoć su im pružile bolnice, ustanove za mentalno zdravlje, udruge i gradski tim za psihosocijalnu pomoć. **50% osoba i dalje treba redovitu psihološku, socijalnu i psihosocijalnu pomoć, dok 15% osoba treba medicinsku pomoć radi liječenja ozljeda.**

Prema podacima **Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi** za razdoblje od 2000. do 2011. odnosno Uprave za zaštitu žrtava i sudionika rata, najveći je broj civilnih invalida Domovinskog rata, kao i članova obitelji nestalih ili ubijenih civila, **ostvario svoja prava u periodu prije 2000.** U posljednjih 10 godina broj civilnih žrtava, koji su ostvarili prava prema Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata je smanjen (broj civilnih invalida za 7.3%, dok korisnika obiteljske invalidnine za 30,7%).

Prema podacima **Službe za zaštitu žrtava i sudionika rata Ministarstva branitelja**, na kraju 2011. godine bilo je 2.413 registriranih civilnih invalida rata te 336 korisnika obiteljske invalidnine.

	Civilni invalidi Domovinskog rata	Korisnici obiteljske invalidnine
31. prosinca 2000.	2.603	485
31. prosinca 2001.	2.729	485
31. prosinca 2002.	2.722	433
31. prosinca 2003.	2.707	422
31. prosinca 2004.	2.686	424
31. prosinca 2005.	2.647	415
31. prosinca 2006.	2.576	388
31. prosinca 2007.	2.588	384
31. prosinca 2008.	2.537	378
31. prosinca 2009.	2.500	359
31. prosinca 2010.	2.459	349
31. prosinca 2011.	2.413	336

Proračunska osnovica temeljena na prosječnoj mjesečnoj plaći u posljednja tri mjeseca iznosila je 3.326 kuna. Kako bude rasla prosječna mjesečna plaća, tako će i rasti ove naknade, ali ona se nije bitno mijenjala od 2003. Najniže pravo za 20% invalidnosti iznosi 99,00 kuna koje iznosi 1.097,00 kuna za nezaposlene osobe, a najveći iznos koji akumulira sva moguća prava iznosi 8.714,00 kuna. To pravo ima svega nekoliko osoba u Hrvatskoj.

Milena Horvat, voditeljica Službe za zaštitu žrtava i sudionika rata, 18.05.2012.

Tabelarni prikaz skupina korisnika i vrijednosti, Ministarstvo branitelja, srpanj 2012.

SADRŽAJNA OZNAKA	VRIJEDNOSTI
1. Karakteristične skupine i broj koristinka: 31. prosinca 2011. godine	
1.1 Ratni vojni invalidi	
partizani	2.101
domobrani	379
1.2 Civilni invalidi iz II. svjetskog rata	1.853
1.3 Sudionici rata	
partizani	688
domobrani	658
1.4 Članovi obitelji sudionika	
partizani	431
domobrani	1.442
1.5 Mirnodopski vojni invalidi	2.420
1.6 Civilni invalidi iz Domovinskog rata	2.413
1.7 Korisnici obiteljske invalidnine	
iza partizana	1.603
iza domobrana	597
iza civila II. svjetskog rata	62
iza mirnodopskog vojnog invalida	384
iza civilnog invalida iz Domovinskog rata	336
1.8 Korisnici posebnog dodatka	7
UKUPNO KORISNIKA	15.374
UKUPNO KORISNIČKIH PRAVA	23.272

Najviše istaknuta (78%) potreba civilnih invalida rata i njihovih obitelji je **izjednačenje u pravima s vojnim invalidima rata kao odgovarajući oblik podrške**. U odnosu na hrvatske branitelje iz Domovinskog rata njihova su prava u materijalnom iznosu manja za 15%, a razlikuju se i u broju prava. Prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, korisnici imaju 25 prava, a korisnici iz Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata, dakle ratni vojni i civilni invalidi, imaju 14 vrsta prava⁶⁹.

69 Promemorija Ministarstva branitelja, 15. svibnja 2012.

Svaka profesionalna vojska zbog slanja vojnika u smrt mora imati veću kompenzaciju za njih i civilne žrtve rata ne mogu biti izjednačene, ali razlike moraju biti razumne i pravedne. Legitiman je cilj i apsolutno nužan uspostaviti Upravu za civilne žrtve rata u novom Ministarstvu branitelja koja bi vodila računa o pravima civilnih žrtava.

Marijan Perković, pomoćnik ministra rada i socijalne skrbi 2001-2002., 14. svibnja 2012.

U našoj borbi za samo obiteljske invalidnine, pritisak je bio na ministarstvo pa su izračunali koliko bi to koštalo državu - godišnje 6 milijuna kuna. To je žalosno. To je ništa. A za nas koji smo udovice, udovci i roditelji poginule djece, to znači puno.

Đurđa Gmaz, Udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata Sisačko-moslavačke županije, 05. ožujka 2012.

Civilni invalidi rata trebaju **javno priznanje patnje i odgovarajuću skrb** s obzirom na tjelesna, duševna i mentalna oboljenja. Smatraju važnim procesuiranje zločina i utvrđivanje sankcija. Žele da se država i društvo **sjećaju stradanja civila** i da to sjećanje ima kontinuitet. Traže **materijalno i moralno obeštećenje**, a za djecu civilnih invalida rata kao i za djecu stradalnike traže **odgovarajuću psihosocijalnu i socio-ekonomsku pomoć te potporu u njihovom obrazovanju i životu**.

Mi imamo moralnu obavezu očistiti za našeg života Hrvatsku od mina da ne stradavaju ljudi, naša djeca, unuci, praunuci. Ja ne kažem da smo mi krivi ili suodgovorni za rat na bilo koji način, ali smo bili sudionici tog jednog procesa u kojem imamo obvezu prema svojim građanima da ih zaštitimo koji su se ni krivi ni dužni našli u toj situaciji da stradavaju. Irelevantno je sada radi li se nekome s one ili ove strane, to su žrtve, to su civili, ljudi koji nisu imali nikakav vojni angažman.

To je paradoks ove generacije, ovoga područja, podneblja. Rat neće završiti dok se to pitanje ne riješi. Rat neće završiti dok se ne riješi pitanje obeštećenja u smislu dodjele prava potpuno na jedan transparentan, zakonit, formalno besprijekorno napravljen način. Mi nećemo biti pravna država ako to pitanje ne riješimo.

Davorko Vidović, ministar rada i socijalne skrbi 2000-2003., 30. ožujka 2012.

ŽRTVE MINA I DRUGIH EKSPLOZIVNIH NAPRAVA

U skupini civilnih invalida rata i članova njihovih obitelji, ukupan broj stradalih od mina je 25%. **37.5% žrtava poginulo je od mine na licu mjesta u početnim godinama rata, a 25% je smrtno stradalo od mine nakon završetka ratnih operacija. Djeca ranjena od mina čine 37.5% stradalih.** Polovica navedenih prima osobnu invalidninu i/ili opskrbninu, a članovi obitelji primaju obiteljsku invalidninu. **Polovica ne prima nikakav oblik pomoći te obitelji poginulih od mina ne ostvaruju nikakav oblik prava, iako su gotovi svi tražili neki vid obeštećenja.** Nitko od članova obitelji stradalih nije pokretao nikakav postupak za naknadu štete (polovica tvrdi da su bili upozoreni na sudsku praksu i troškove), kao ni kaznenu prijavu, a počinitelji niti u jednom slučaju nisu poznati.

Djeca ranjena od mina (3)

Smrtno stradali nakon rata (2)

Djeca ranjena od mina (3)

0 5 10 15 20 25 30 35 40

Stradali od mina

U većini slučajeva (83%) radi se o ženama kao članovima obitelji koje su izgubile supružnike ili imaju ranjenu djecu. Roditelji stradale djece od mina kao i sama **djeca žele bolju kvalitetu života i poticaj u svakodnevnom životu za njihov razvoj i kvalitetniji socio-ekonomski položaj.**

Članovima obitelji stradalih od mina potrebna je **redovita psihosocijalna pomoć i izjednačenje u pravima s vojnim invalidima.**

Prema podacima **Hrvatskog centra za razminiranje** te Ženevskog centra za humanitarno razminiranje, U Hrvatskoj je tijekom i nakon rata stradalo blizu 2.000 osoba. **Program upoznavanja s opasnošću od mina**⁷⁰ upozorava na brojna stradanja i godinama nakon rata u još velikom nerazminiranom prostoru Republike Hrvatske.

Tablični prikaz broja žrtava od 1991. do 2010. godine⁷¹

BROJ ŽRTAVA I MINSKIH INCIDENATA U REPUBLICI HRVATSKOJ						
GODINA	BROJ NESREĆA	LAKŠE TJELESNE OZLJEDE	SMRTO STRADALI	TEŠKE TJELESNE OZLJEDE	UKUPNO	
1991	190	43	48	162	253	1603
1992	235	48	67	196	311	
1993	183	42	67	162	271	
1994	110	36	37	102	175	
1995	205	27	93	214	334	
1996	100	23	35	75	133	
1997	75	20	43	63	126	
1998	62	21	36	36	92	309
1999	34	9	21	27	57	
2000	17	5	10	8	23	
2001	21	7	8	14	29	
2002	24	9	6	11	26	
2003	10	4	1	4	9	
2004	13	0	14	2	16	
2005	10	0	4	9	13	
2006	10	6	1	4	11	
2007	7	1	3	4	8	
2008	6	1	2	4	7	
2009	6	1	4	2	7	
2010	6	3	3	1	7	
2011	5	2	0	2	4	
1998 - 2011	231	69	113	127	309	
UKUPNO	1329	308	503	1101	1921	

Broj žrtava mina i minskih incidenata u Republici Hrvatskoj od 1991. godine do rujna 2011. godine.

Pitanje parničnih troškova i nepravedne sudske prakse se mora riješiti. Žrtvama mina potrebna je rehabilitacija, reintegracija i obeštećenje. Osobito djeci stradaloj od mina. Žrtve nisu samo one osobe koje su stradale od mina, već čitave zajednice. Krajnje je vrijeme da pronađemo rješenje.

Dijana Pleština, Ravnateljica Vladinog ureda za razminiranje, 10. svibnja 2012.

Evidenciju podataka o stradalima od mina prikuplja **Hrvatski centar za razminiranje** koji je osnovan 1998. godine. Podaci iz prijašnjih godina preuzeti su od UNMAC-a, Hrvatskog Crvenog križa i Ministarstva unutarnjih poslova. Veliki broj preuzetih podataka su vrlo šturi i nepotpuni. Osim toga, dio minskih incidenata koji su se dogodili prije 1998. godine nitko nije zabilježio, jer nije imao nikakva saznanja da su se dogodili. I danas se javljaju osobe koje su za vrijeme rata na okupiranim područjima Republike Hrvatske doživjele i preživjele minski incident te se ti događaji uz razgovor sa svjedocima i uz izradu zapisnika unose u bazu HCR-a.

Najviše žrtava mina zabilježeno je u Sisačko-moslavačkoj i Vukovarskoj-srijemskoj županiji. Prvu procjenu veličine minski sumnjivog područja (MSP) napravio je UN i tada je 13.000 km² proglašeno minski sumnjivim u 14 županija, a procijenjeno je i da se na tom prostoru nalazi oko 1 milijun mina. Danas MSP iznosi 716 km², na području 12 županija i prema poznatim minskim zapisnicima evidentirane su 87.163 mine (procjena je da je to 60% od ukupno postavljenih mina). Od tih 716 km² 39% je predviđeno za razminiranje, a 61% se planira riješiti metodama redukcije i drugim metodama.

Marta Kovačić, savjetnica za edukaciju i koordinaciju pomoći žrtvama mina

Veliki broj ljudi stradao je nakon završenih ratnih operacija, a broj stradalih pirotehničara upozorava na potrebu kvalitetnije radne zaštite i planiranja kvalitetnije dinamike razminiranja.

U Hrvatskoj je preostalo još gotovo 900km² za razminiranje. Proces razminiranja ne ide željenom dinamikom. Hitno nam je potrebna strategija protuminskog djelovanja te financijska sredstva kako iz proračuna, tako i iz Europske unije.

Dražen Jakopec, tehnički direktor firme za razminiranje, 15. svibnja 2012.

ŽRTVE TERORISTIČKIH I DIVERZANTSKIH NAPADA

Žrtve terorističkih i diverzantskih napada i članovi njihovih obitelji tražili su razne vidove obeštećenja, međutim nikada **niti jedno pravo nisu ostvarili te nemaju status civilnih žrtava rata**. Vodili su **građanske ili/ upravne postupke za naknade štete koji su im odbijeni u većini slučajeva (89%)**, dok je jedan slučaj prekinut (uslijed nepoduzimanja odgovarajućih pravnih radnji od strane odvjetnika). Za jedan je slučaj podignuta ustavna tužba, a jedan je slučaj podnesen Europskom sudu za ljudska prava nakon iscrpljivanja svih pravnih sredstava u Hrvatskoj. **Kaznenu prijavu nisu podizali, a tek su u jednom slučaju poznati počinitelji.**

Pravne prepreke na koje su nailazili prilikom postupka za naknadu štete tiču se nemogućnosti primjene ZORH-a i ZOŠT-a zbog nedostatka materijalnih dokaza te nedostatne definicije terorizma i ratne štete, upućivanja tužitelja glede uništene ili oštećene imovine⁷² na upravni postupak i Zakon o obnovi, uslijed čega su im i odbijeni tužbeni zahtjevi. Realizacija prava na obnovu za veći broj sudionika/ica, vlasnika nekretnina uništenih terorističkim aktom onemogućena je u traženju kumulativnog ispunjenja svih preduvjeta za ostvarivanje prava na obnovu⁷³, a osobito prebivališta podnositelja u oštećenom/srušenom objektu 1991. godine, zatim što obnova obuhvaća samo stambene objekte, a ne i poslovne, gospodarske i pokretnu imovinu. Od svega, najviše im je **potrebna naknada materijalne štete i kompenzacija za nanese duševne boli.**

Svi navedeni teroristički i diverzantski napadi dogodili su se na širem području Bjelovara na kojemu se nisu odvijale ratne operacije, ali je zabilježen veliki broj terorističkih i diverzantskih akata. U razdoblju od 1991. do 1995. na područjima na kojima se nisu odvijale ratne operacije, nepoznati počinitelji uništili su i oštetili velik broj stambenih i poslovnih objekata te činili teška kaznena djela.

Slušajući ovu tugu, jad i bol svakog ponaosob, i videći nas, taj slučaj bivše općine Bjelovar gdje nije bilo ratnih djelovanja, a srušeno je od '91. do '95. 650 objekata, kuća, vikendica, gospodarskih zgrada, uništenih kompletno farmi, dolazim do tog da sam sebe upitam, uništeni smo do kraja. Devedesete godine je na području bivše općine Bjelovar, sad grad Bjelovar i osam općina, stanovalo i bilo cirka 15.000 Srba, odnosno Hrvata pravoslavne vjeroispovijesti. Sada nas je 1.860. Kako se to zove?

Jovica Brkić, Bjelovar, 11. srpnja 2012.

U nekim slučajevima vlasnici kuća pod koje je podmetnut eksploziv teško su ozlijeđeni ili su smrtno stradali. U najvećem broju slučajeva počinitelji nisu nikad otkriveni ni sankcionirani, a žrtve su mogle jedino odštete traziti privatnim tužbama protiv države koje su najšešće završile odbijanjem i naplatom parničnih troškova koji su ponekad dosežali i 200.000 kuna⁷⁴.

72 Članak 8. ZOŠT-a

73 NN 24/96, 54/96, 87/96, 57/00, 38/09, 45/11; Članci 4 i 5

74 Bužinkić i sur: Prava civilnih žrtava rata, Documenta, 2012.

Žrtvama terorističkih i diverzantskih napada onemogućena je zaštita njihovih imovinskih prava u Republici Hrvatskoj kao i mogućnosti adekvatnog obeštećenja za pretrpljenu materijalnu štetu, ali i duševne patnje.

I sama imam neka pitanja vezana uz ljudska prava, naročito vezana za ljude koji su stradali u tzv. terorističkim aktima, dakle izvan područja ratnog djelovanja, ali su im uništene kuće pa su tužili po jednom zakonu pa se promijenio zakon, a oni su izgubili parnice i morali plaćati sudske troškove.

Vesna Pusić, ministrica vanjskih poslova, 28. ožujka 2012.⁷⁵

Problem primjene Zakona o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika oružanih snaga i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata kroz sudsku praksu:

- definicija ratne štete i problemi dokazivanja,
- računanje zastarnih rokova za podizanje tužbi.

Iako Zakon ne definira baš najjasnije pojam ratne štete sudska praksa je odmah zauzela stav da šteta počinjena ratnim zločinom u toku ili u vezi s ratnim operacijama nije pokrivena pojmom ratne štete pa stoga postoji odgovornost RH za naknadu štete ukoliko je šteta uzrokovana ratnim zločinom kojeg su počinili pripadnici njenih oružanih ili redarstvenih snaga u prekoračenju svojih ovlasti i danih im uputstava.

Problem primjene Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija kroz sudsku praksu:

- definicija terora (dokazivanje političkih pobuda),
- računanje zastarnih rokova za podizanje tužbi,
- sudskom praksom utvrđeno je da Republika Hrvatska ne odgovara za štetu počinjenu za vrijeme Domovinskog rata na području izvan kontrole tijela RH.

Ja sam jedan od stradalnika. Prošao sam Bučje i Pakračku Poljanu. Imao sam sreću da sam iz jedne i iz druge prilike izašao živ. Podnio sam tužbu za kuću koja mi je spaljena u Pakracu. Taj dio Pakraca nijednog trenutka nije bio okupiran, to je dokazano na sudu pa u žalbenom postupku dosuđen trošak od 96.000 kuna za parnični postupak. Podnio sam reviziju, što će biti, nemam pojma.

Đorđe Gunjević, Pakrac, 11. srpnja 2012.

⁷⁵ <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/184771/Potkopavanje-snage-ove-koalicije-je-protiv-Hrvatske.html>

ŽRTVE MUČENJA

4% sudionika/ica istraživanja su bili **lišeni slobode, zatvoreni i zlostavljani** jednom ili u više navrata na kraći i duži period između 1991. i 1995. O svojim zatvorskim i iskustvima zlostavljanja ne govore otvoreno, a nekolicina ih ima **teške psihičke posljedice**. Neke su osobe bile i ozbiljnije **ranjene**. Samo je jedna osoba tražila obeštećenje. Iskustvo jedne od žrtava mučenja govori o težini **dobivanja informacija i izopćavanju iz zajednice** zbog pripadnosti, na tom prostoru, manjinskom narodu. **Niti jedna žrtva mučenja**, a koja je sudjelovala u istraživanju, **nema status civilne žrtve rata i ne ostvaruje nikakva socijalna prava**. Žrtve mučenja traže **moralno i materijalno obeštećenje za pretrpljenu štetu te stalnu psihosocijalnu pomoć**. Ističu važnost **moralne satisfakcije** kod obeštećenja civilnih žrtava.

Buduci da su štete, gubici, nastali zbog utjecaja izvan same osobe (tj. ne njenom krivnjom) to je važan socijalni model u razumijevanju i objašnjavanju nastalih oštećenja i funkcioniranja kod civilnih žrtava rata, posebno kod žrtava mučenja i članova njihovih obitelji. Upravo stoga je i odgovornost za oporavak pogođenih osoba/skupina na cjelokupnom društvu te zahtijeva socijalnu akciju radi njihovog punog uključivanja u sva područja društvenog života – što pripada njihovim ljudskim pravima (RCT Field Manual, 2007.). Nažalost, upravo iskustvo nepriznavanja stradanja karakteristično je za neke skupine civilnih žrtava rata. Žrtvama je prije svega potrebno priznanje da se šteta, nepravda, dogodila, kao i konkretno, ali i simboličko priznanje i obeštećenje i to nikako ne treba zanemariti.

Zdenka Pantić, Rehabilitacijski centar za stres i traumu⁷⁶, 10. travnja 2012.

⁷⁶ Rehabilitacijski centar za stres i traumu djeluje od 1993. i dio je mreže Međunarodnog rehabilitacijskog savjeta za žrtve mučenja (sukladno Konvenciji UN protiv mučenja i degradirajućeg ponašanja) koja broji 140 sličnih centara širom svijeta, sa sjedištem u Kopenhagenu, Danska. Primarni cilj je rehabilitacija žrtava mučenja i članova njihovih obitelji, a uz to edukacija stručnjaka, istraživanje, publiciranje. Grupe s kojima se radilo su bile žene iz BiH stradale u ratu 1991-95, prognanici, žrtve mučenja (logori). Zadnjih godina centar je usmjeren na identifikaciju i psihološku pomoć žrtvama – svjedocima na sudovima za ratni zločin. Centar pruža pomoć zajednicama pogođenim ratom i socijalnom rekonstrukcijom – iznimno važan segment cjelovite rehabilitacije, integracije i osnaživanja lokalnih zajednica (psihosocijalni projekti s djecom i obiteljima civilnih žrtava rata, rad s lokalnom zajednicom na ravnopravan i partnerski način).

ŽRTVE SILOVANJA I SEKSUALNOG NASILJA⁷⁷

Od nedavno u javnosti se više govori o **silovanju u ratu** koje se od 1949. tretira kao zločin protiv čovječnosti⁷⁸. Silovanje kao radnja izvršenja ratnog zločina propisana je i u domaćem pravu⁷⁹. Pregledom sudske dokumentacije izdvojeno je 17 predmeta⁸⁰, u različitim stadijima kaznenog postupka (od optuženja do pravomoćne presude) koji kao vid izvršenja ratnog zločina između ostalog sadržavaju i **seksualno zlostavljanje nad civilima** i ratnim zarobljenicima. Analizirajući izdvojene predmete silovanja/seksualnog zlostavljanja kao radnje izvršenja kaznenog djela ratnog zločina, osobito s obzirom na mjesto i vrijeme izvršenja djela, predmeti su podijeljeni u dvije skupine: **silovanje i seksualno zlostavljanje u logorima** (zatvorima, pritvorima, mjestima zatočenja) te **silovanje i seksualno zlostavljanje kao vid izvršenja ratnog zločina tijekom napada na sela, naselja ili za vrijeme okupacije**. To znači da su u drugoj skupini analiziranih predmeta mjesta izvršenja djela bila u privatnim kućama, bilo da se radi o kući žrtve, gdje izvršitelji silovanja silom, naoružani, u uniformama, dolaze, bilo da se radi o kućama u koje su žrtve nasilno odvođene i prisiljavane na spolne odnose ili seksualno zlostavljane.

Od navedenih kaznenih postupaka 11 je pravomoćno završenih (3 oslobađajuće presude, od kojih jedna nepravomoćna, 8 osuđujućih, od kojih je 6 donešeno u odsutnosti optuženika). Valja napomenuti da je i u ovim oslobađajućim presudama nesporno utvrđeno da se silovanje u zatvoru dogodilo te bi stoga ti predmeti trebali biti vraćeni u fazu predistrage prikupljanja dokaza o direktnim počiniteljima. Vrijeme izvršenja djela je od srpnja 1991. godine do rujna 1993. godine.

77 Tekst je preuzet i uređen iz Bužinkić i sur: Prava civilnih žrtava rata, Documenta, 2012.

78 "Žene su zaštićene od napada na njihovu čast, točnije od silovanja, seksualnog zlostavljanja i svake nedostojne radnje" (4. ženevska konvencija).

79 Ratni zločin protiv civilnog stanovništva (OKZ RH) članak 120.(1) Tko krši pravila međunarodnoga prava za vrijeme rata, oružanoga sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, kojega je posljedica smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušavanje zdravlja ljudi, napad bez izbora cilja kojim se pogađa civilno stanovništvo, da se civilno stanovništvo ubija, muči ili da se nečovječno postupi prema njemu, ili da se nad njim obavlja biološki, medicinski ili drugi znanstveni pokusi, da se uzimaju tkiva ili organi radi transplantacije, ili da mu se nanose velike patnje ili ozljede tjelesnoga integriteta ili zdravlja, da se provodi raseljavanje ili preseljavanje ili prinudno odnarođjivanje ili prevođenje na drugu vjeru, prinuđivanje na prostituciju ili silovanje, da se primjenjuju mjere zastrašivanja i terora, uzimaju taoci, primjenjuje kolektivno kažnjavanje, protuzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja, da se provodi lišavanje prava na propisno i nepristrano suđenje, prinuđivanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njezinoj obavještajnoj službi ili administraciji, da se prinuđuje na prinudni rad, izgladnjuje stanovništvo, provodi konfiskacija imovine, da se pljačka imovina stanovništva, protuzakonito i samovoljno uništava ili prisvaja u velikim razmjerima imovinu što nije opravdano vojnim potrebama, uzima nezakonite i nerazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjuje vrijednost domaćega novca ili protuzakonito izdaje novac, ili tko počinu neko od navedenih djela, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili kaznom zatvora od dvadeset godina.

80 U nadležnosti Županijskog suda u Vukovaru, Županijskog suda u Osijeku, Županijskog suda u Šibeniku, Županijskog suda u Slavonskom Brodu, Županijskog suda u Sisku

Žrtve navedenih kaznenih postupaka silovanja/seksualnog zlostavljanja su u većini **žene**, ali u **logorima/zatvorima/pritvorima su seksualno zlostavljani i muškarci**, dok se u jednom postupku kao žrtva spominje i dijete.

Zabilježen je i predmet pred nekadašnjim Vojnim sudom u Bjelovaru, s pravnom kvalifikacijom ubojstva i silovanja⁸¹, gdje je počinitelj pravomoćno osuđen na 15 godina zatvora, ali ubrzo pušten iz zatvora s odsluženja kazne aktom pomilovanja predsjednika države.

Vrlo je teško ocijeniti brojnost silovanja za vrijeme oružanih sukoba, s jedne strane zato što se jako teško dolazilo do informacija iz konfliktnih područja, a sa druge strane jer **žrtve zbog traume ili straha da će u društvu ili obitelji biti osuđivane i obilježene, uglavnom šute**. No nedvojbeno je da do sada **žrtve nisu dobile neophodnu potporu**.

Osnova su rehabilitacijski programi za oporavak za preživjele žrtve torture i ratnih silovanja koji trebaju uključivati medicinsku, specifičnu ginekološku pomoć te psihološku i pravnu pomoć. U Bosni smo pokušavali, zajedno sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom uz centre za mentalno zdravlje koji bi funkcionirali kao regularne poliklinike, oformiti regionalne centre za traumu - savjetovališta za psihološke posljedice traumatizacije koji bi funkcionirali kao centri u zajednici, znači bez formalnog upućivanja u zdravstvenom sustavu, ali bi bili priznati. Pitanja oporavka, naročito onog dugoročnog, nisu još uvijek riješena ni u BiH ni u Republici Hrvatskoj.

U BiH se razvila velika diskusija o tome da ako žrtve traže priznavanje statusa civilnih žrtava rata, ,govorimo o ženama koje su preživjele ratna silovanja, one će biti izložene tome da u detalje otkriju svoju priču svim instancama koje bi se bavile takvim pitanjem. Iz tog razloga se to svjedočenje smatra kao prepreka, ali i kao opravdanje u smislu da im ne treba ni nuditi mogućnost da na taj način ostvare pripadajuća prava. Pod utjecajem toga smo formirali stajalište da je odgovornost države da ponudi proces ili postupak priznavanja prava i rehabilitacijskih programa, a da je na samoj žrtvi izbor korištenja takvog programa.

Marijana Senjak, Medica Zenica i Hrvatski zavod za zapošljavanje, 07. svibnja 2012.

81 Kazneni postupak za djela ubojstva čl. 35 st. 1. KZRH i silovanja čl. 83. st. 1. KZRH

Robert Kaijišić stradao je prije 11 godina kao dječak od mine zaostale nakon rata.

U Hrvatskoj je tijekom i nakon rata od mina stradalo oko 2.000 osoba.

V. PREPORUKE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE

V. PREPORUKE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE

A. REPARACIJE

Reparacije predstavljaju jedan od ključnih elemenata tranzicijske pravde. Reparacije omogućuju žrtvama javno priznanje njihove patnje te dobivanje naknade za pretrpljenu bol, poniženje, gubitke. Uspostavom reparacijskih programa, država osigurava poštivanje sustava ljudskih prava i odgovara na potrebe stradalih kao jednoj od najugroženijih društvenih skupina, skupina u stalnom riziku od socijalne isključenosti i loše socio-ekonomske situacije. Država je ta koja je obavezna zadovoljiti pravdu i osigurati svojim građanima/kama puno uživanje ljudskih prava, a žrtve imaju pravo na zaštitu i sigurnost. Reparacije imaju različite oblike, od zakonodavnih mehanizama preko simboličkih i materijalnih reparacija do grupnih ili individualnih reparacijskih programa.

Prema Rezoluciji *Temeljna načela i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava*⁸², civilne žrtve rata imaju pravo na odgovarajuće, učinkovito i brzo obeštećenje.

82 Rezolucija Opće skupštine UN-a, 60/147. *Temeljna načela i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava*

OBLICI OBEŠTEĆENJA SU:

- **RESTITUCIJA** – povratak u situaciju koja je prethodila kršenju prava: vraćanje slobode, uživanje ljudskih prava, identitet, obiteljski život i državljanstvo, povratak u mjesto prebivališta, vraćanje na posao i povrat imovine
- **KOMPENZACIJA ili NAKNADA ŠTETE** za:
 - povredu tjelesnog integriteta i duševne boli,
 - izgubljenju priliku za zaposlenje, obrazovanje i socijalne povlastice,
 - materijalnu štetu i gubitak zarade, uključujući i gubitak radne sposobnosti,
 - moralnu štetu,
 - troškove pravnog zastupanja, liječenja, psihološkog savjetovanja i socijalnih službi,
 - svaku gospodarski procjenjivu štetu.
- **REHABILITACIJA** – medicinska i psihološka pomoć te pravna i socijalna pomoć
- **SATISFAKCIJA** treba sadržavati:
 - prekid kontinuiranih povreda,
 - verifikaciju činjenica i potpuno i javno objavljivanje istine,
 - potragu za nestalima,
 - sudsko i administrativno kažnjavanje osoba odgovornih za povrede,
 - službenu deklaraciju ili sudsku odluku kojom se ponovno uspostavlja dostojanstvo, ugled i prava žrtve i osoba blisko povezanih sa žrtvom,
 - komemoracija i odavanje počasti žrtvama,
 - javna isprika i prihvaćanje odgovornosti i dr.
- **JAMSTVA ZA NEPONAVLJANJE**

U međunarodnom pravu smatra se da države nemaju samo obvezu poštivati humanitarno pravo i međunarodno priznata ljudska prava, već imaju i obvezu osigurati da njihovi građani poštuju ta prava te spriječiti kršenja tih prava. Propust država u tom smislu dovodi do njihove pravne i moralne odgovornosti. Tradicionalno u međunarodnom pravu postoji odgovornost države prema drugoj državi i osobama pod jurisdikcijom te države za međunarodno protupravno djelovanje. No, postepeno se učvršćuje i stav o obvezi države da osigura djelotvorno pravno sredstvo te odgovarajuću reparaciju i osobama pod njenom jurisdikcijom.

Nakon detaljne analize institucionalno zakonodavnog okvira te problematike i iskustava civilnih žrtava rata, na kraju ovoga istraživanja donosimo niz preporuka kojima želimo osigurati ravnopravan pristup svim materijalnim i duhovnim dobrima, odgovarajuće zakonodavne mjere i institucionalne iskorake kao i ispravljanje nepravdi i socijalne isključenosti žrtava. Temeljni je cilj ovih preporuka osigurati adekvatno obeštećenje, odnosno reparaciju svim civilnim stradalnicima u Hrvatskoj.

Problem građanskih predmeta za naknadu štete obiteljima žrtava u slučaju naplate parničnih troškova predstavlja veliko pitanje za koje je u tijeku iznalaženje najboljeg rješenja. Po tom pitanju, ministarstvo je otvoreno za sve prijedloge i poziva organizacije civilnoga društva za poticaj ka dodatnim civilizacijskim iskoracima kako bi se iznašla najbolja rješenja u vezi potreba civilnih žrtava rata.

Sandra Artuković Kunšt, pomoćnica ministra

Preporuke koje donosimo u nastavku tiču se uspostavljanja kvalitetnih i dugoročnih reparacijskih mehanizama koji će pružiti priliku civilnim žrtvama rata u području zdravlja, obrazovanja i ekonomskog prosperiteta. Očekujemo od institucija i donositelja odluka ozbiljno shvaćanje ovih preporuka kao i shvaćanja odgovornosti u osiguranju prestanka daljnje diskriminacije civilnih žrtava rata i jamstva punog ostvarenja njihovih političkih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava. Zahtijevamo nužne promjene i izgradnju kvalitetnog zakonodavnog okvira, ali i promjene u institucionalnom ustroju i djelovanju. Zalažemo se za osiguranje dugoročnih mjera reparacije i osiguranja obrazovno-kulturnih i socio-ekonomskih standarda za nove generacije.

Tri su temeljne preporuke:

- 1. Hitan otpis parničnih troškova**
- 2. Izgradnja kvalitetnog zakonodavnog okvira i Nacionalnog programa obeštećenja**
- 3. Uspostava fonda za rehabilitaciju, reintegraciju i reparacije**

B. SPECIFIČNE PREPORUKE⁸³

SOCIJALNA PRAVA ZA CIVILNE ŽRTVE RATA

1. Obveza države u vezi dodjele socijalnih prava treba se temeljiti na načelima društvene solidarnosti, ravnomjernog snošenja javnog tereta te pravičnog i brzog obeštećenja.
2. Upravni postupak ostvarenja statusa civilne žrtve rata treba obuhvatiti veći broj korisnika i biti djelotvorniji stoga što sudski postupci prema dosadašnjoj praksi nisu i neće moći obuhvatiti širi krug civilnih žrtava i njihovih srodnika, između ostalog uvjetovano i nedjelotvornim i sporim kaznenim progonom, ne zamrzavanjem imovine optuženika kao osnove naplate odšteta i sl.
3. Nužno je izraditi cjeloviti popis/registar civila stradalih u Domovinskom ratu.
4. Izraditi novi zakon ili izmijeniti postojeći na način da se svim civilnim žrtvama omogući određeni vid reparacije bez obzira na ekonomsko-imovinski cenzus žrtve ili članova obitelji, kroz priznanje statusa, kroz šire definiranje civilne žrtve uključivanjem žrtava silovanja i seksualnog zlostavljanja te brisanjem diskriminatorinih odrebi (u skladu s preporukama druge rasprave).
5. U institucionalno-zakonodavnom okviru, osigurati izjednačavanje socijalnih prava vojnih i civilnih invalida rata (izjednačavanje osnovice).

INSTITUCIONALNE I ZAKONODAVNE PROMJENE

- Hitno otpisati parnične troškove obiteljima usmrćenih i oštećenima ratnim i terorističkim djelovanjem u skladu s Vladinom uredbom o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomični otpis potraživanja.
- Utvrđivanje broja i sustavna analiza potreba civilnih žrtava.
- Uspostava ustrojstveno ravnopravne Uprave za civilne žrtve rata u nadležnom Ministarstvu branitelja s ciljem izgradnje sustava priznavanja statusa žrtava, dodjele i evidencije socijalnih prava.
- Imenovanje potpredsjednika Vlade zaduženog za koordiniranje pitanja civilnih žrtava između ministarstava.

⁸³ Preporuke su istaknute na konferenciji Civilne žrtve rata u Hrvatskoj. Pravo na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja ljudskih prava i povreda međunarodnog humanitarnog prava održanoj 11. srpnja 2012. u Zagrebu te su dio Izvještaja s konferencije.

- Izgraditi kvalitetan i odgovarajući zakonodavni okvir za ostvarenje prava civilnih žrtava rata:
 - Ukidanje diskriminatornih odredbi poput imovinskog cenzusa, nepriznavanje psihičkih povreda i pretrpljene boli te isključivanja pojedinih kategorija civilnih žrtava rata poput žrtava silovanja.
 - Donošenje novih Zakona o civilnim i vojnim invalidima i Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (kategorije civilnih žrtava, ukidanje imovinskog cenzusa, naknada za usmrćene članove obitelji, materijalnu štetu i druge oblike stradanja, nesprječavanje ratne štete od strane Hrvatske vojske).
- Osigurati adekvatnu podršku žrtvama i svjedocima u postupcima suđenja za ratne zločine.
- Pružiti psihosocijalnu i pravnu pomoć žrtvama od strane institucija ili podržanih stručnjaka ili organizacija.
- Potaknuti suradnju i koordinaciju između različitih organizacija civilnih stradalnika.
- Izgraditi strateške i operativne mehanizme tranzicijske pravde s ciljem oporavka pojedinaca i zajednica (primjer bosansko-hercegovačke Strategije za tranzicijsku pravdu).
- Zahtjev za snažnijim interesom političkih struktura sukladno Programu Vlade Republike Hrvatske i obvezujućih međunarodnih i nacionalnih dokumenata.

Na temelju čl. 31. st 3.⁸⁴ Zakona o Vladi RH, Vlada RH je na sjednici održanoj donijela

ZAKLJUČAK

o otpisu troškova parničnih postupaka dosuđenih RH u određenim postupcima

1. otpisuju se nenaplaćene tražbine parničnih postupaka pokrenutih po odredbama Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija i Zakona o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (NN 117/03), kojima su tužbeni zahtjevi odbijeni, tužitelji obvezni nadoknaditi troškove parničnog postupka.
2. Zadužuje se Ministarstvo pravosuđa da utvrdi broj gore navedenih postupaka u kojima su troškovi postupka naplaćeni ili se naplaćuju radi povrata istih.
3. Nalaže se DORH -u da obustavi ovršne postupke pokrenute u gore navedenim predmetima.
4. Razlog zaključka Vlade RH se temelji na provedenoj analizi primjene navedenih zakona iz koje je razvidno da isti nisu zadovoljili cilj obeštećivanja žrtava terorističkih akata ili štete uzrokovane po pripadnicima oružanih ili redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata, radi teškoća dokazivanja terorizma ili kaznenih

djela uzrokovanih velikim protekom vremena i nepravodobnim i nedjelotvornim istragama što je jedna od osnovnih dužnosti Republike Hrvatske. Stoga, da bi se šteta nesrazmjernog tereta dokazivanja tužitelja, građana RH, kao uzroka neuspjeha u parnicama bar djelomično sanirala, Vlada RH se obvezuje otpisati dosuđene troškove parničnih postupaka vezane uz štetu terorizma i kaznenih djela počinjenih za vrijeme Domovinskog rata.

U Zagrebu,....

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske

REHABILITACIJA, REINTEGRACIJA, REPARACIJE

1. Odluke o kazni presuđenim počiniteljima trebaju biti adekvatne težini počinjenih djela. Neizmjereno su važne sudske presude za počinitelje zločina, iako treba biti svjestan da će ukupni broj počinitelja koji će biti osuđeni teško biti veći od 10%.
2. Poboljšati kvalitetu medijskog izvještavanja o zločinima, jer gotovo uvijek nedostaje uvažavanje žrtava, a ponekad se u medijima u pitanje dovode i pravomoćne presude za ratne zločine. Zahtjev za ustupanjem javno-medijskog prostora za glas civilnih žrtava rata i poticanje šire javne rasprave o stradanjima u ratu i suočavanju s prošlošću.
3. U vezi rehabilitacije, reintegracije i reparacija ključno je raditi sustavno i konzistentno i zagovarati sustavno rješavanje svih slučajeva kao i kontinuirane mjere, primjerice psihološku podršku, po jasnim kriterijima.
4. Uz osiguravanje obrazovanja, edukacije i zapošljavanja žrtava na konzistentan način doći će do njihove reintegracije u društvo.
5. Naglašena je važnost pripreme teksta s primjerima dobre prakse, posebno s dobrim zakonskim rješenjima iz susjednih zemalja i zakazivanje sastanaka s političarima na kojima će im on biti prezentiran. Isto tako važno je da političari prime žrtve i s njima neposredno komuniciraju.
6. Pomaknuti naglasak s materijalnih na simbolične reparacije, od isprika do obilježavanja mjesta stradanja. Važno je educirati ljude na pozicijama odlučivanja o različitim oblicima i praksama reparacije kako bi se izbjegla percepcija uglavnom materijalne naknade.
7. Važno je osigurati pamćenje žrtava, kroz obilježavanje mjesta stradanja kao i afirmirati povijesne interpretacije na osnovu činjenica o svim žrtvama.
8. Poticati otvorenu diskusiju o ratu u Hrvatskoj kako bi se izbjegao jednostran pristup koji dominira u svim post-jugoslavenskim zemljama. Reparacije trebaju biti istovremeno okrenute prema generaciji stradalih kao i prema mladima kako bi pamtili činjenice o stradanjima. Izražena je nada u ostvarivanje daljnjeg prostora komunikacije o reparacijama.

⁸⁴ Zaključkom se utvrđuju stajališta Vlade u pitanjima provedbe utvrđene politike te određuju zadaće tijelima državne uprave, Narodne novine 150/11

C. PRIMJERI DOBRE PRAKSE

REPARACIJE U AFRICI

Vjerojatno najpoznatiji proces suočavanja s prošlošću praćen radom Komisije za istinu i pomirenje je onaj u Južnoafričkoj Republici. U okviru Komisije djelovao je Odbor za reparacije i rehabilitaciju čije je preporuke Vlada počela primjenjivati četiri godine nakon njihova donošenja te se obvezala da će žrtvama pojedinačno isplatiti oko 3.750 američkih dolara kao naknadu štete. Žrtvama su isplaćivane jednokratne naknade, a njihov iznos ovisio je o broju uzdržavanih osoba. Zakon o Komisiji za istinu i pomirenje predvidio je osnivanje Predsjedničkog fonda na ime reparacija koje su trebale biti stavljene na raspolaganje žrtvama, a financije bi bile dodijeljene od strane Parlamenta, donacija nevladinih organizacija i investicijskih prihoda. Fond je isplatio približno 5,5 milijuna američkih dolara za 14.000 žrtava u gotovini. Odbor za reparacije i rehabilitaciju djelovao je javno i otvoreno te je omogućio brojnim žrtvama, nevladinim organizacijama, akademskoj zajednici, vjerskim zajednicama i drugima da utječu na kreiranje reparacijske politike.

REPARACIJE U JUŽNOJ AMERICI

Studije slučaja nekoliko južno-američkih zemalja ukazuju na institucionalizaciju reparacijskih inicijativa i odraz su uključivanja višestrukih perspektiva, onih žrtava, vladinih institucija, civilnih organizacija i drugih. Argentina je uspostavila prvi program reparacija u južno-američkom procesu tranzicijskih promjena s ciljem obeštećenja žrtava državnog terorizma od 1975. do 1983. godine. Započela je isplatom mirovina supružnicima i djeci nestalih u iznosu minimalnih mirovina državnih službenika te socijalnim osiguranjem koje je pokrivalo troškove zdravstvene njege i liječenja. Krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina, donijeti su najvažniji zakoni o ekonomskim reparacijama za žrtve kršenja ljudskih prava. Na teret države, žrtvama i članovima njihovih obitelji isplaćene su jednokratne naknade, osobito u slučaju zatočeništva ili smrti. Civilne žrtve su primjerice za svaki dan zatočeništva dobile iznos tridesetine mjesečnog iznosa plaće za najvišu kategoriju državnih službenika u Nacionalnoj javnoj upravi (po danu zatočeništva 74 američka dolara). Iznosi su dodijeljeni u obliku obveznica za konsolidaciju javnog duga, odnosno putem potvrda o dugu koje su se mogle zamijeniti za novac, a isticale su 16 godina od godine izdavanja. Ekonomske reparacije su dodijeljivane i žrtvama prisilnih nestanaka i ubojstava, žrtvama specifičnih operacija, maloljetnim žrtvama političkog nasilja, prognanicima i

izbjeglicama. Osim Argentine, reparacijske programe imali su i Čile (program dodjele mjesečnih mirovina), Brazil, El Salvador i Haiti.

REPARACIJE U NJEMAČKOJ

Njemačka je uspostavila dva značajna reparacijska programa, reparacije za holokaust i reparacije za prinudni i robovski rad. Njemačke reparacije nisu bile samo međudržavnog karaktera kao obvezatan odnos prema drugim državama nakon Drugog svjetskog rata, nego su obuhvaćale pojedinačne žrtve holokausta, uključujući građane Njemačke i Izraela. Težnja je bila stvoriti pravedan i moralan karakter reparacija. Uspostavljeni su programi: obeštećenja za život (za udovice, djecu i uzdržavane članove obitelji), obeštećenja za zdravlje (zdravstvena njega za narušenost zdravlja i duha), obeštećenje za narušenu slobodu (zatočnici političkih i vojnih zatvora), obeštećenje za imovinu, sredstva i diskriminatorne poreze, obeštećenje za štetu nanесenu karijeri ili ekonomskom napredovanju. Njemački reparacijski program isplatio je više od 38 milijardi američkih dolara naknade štete žrtvama do 2000. godine. Za robovski rad, najviše su primjenjivane reparacijske mjere restitucije.

FOND ZA ŽRTVE MEĐUNARODNOG KAZNENOG SUDA

Rimskim ugovorom kreirane su dvije neovisne institucije: **Međunarodni stalni kazneni sud** (do 1. lipnja 2012. 121 država pristupila je Rimskom ugovoru) i **Fond za obeštećenje žrtava** (Trust Fund for victims - TFV). Fond za obeštećenje žrtava kaznenih djela u nadležnosti Suda (genocid, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti, zločin agresije) može djelovati neovisno o egzistiranju osuđujuće presude Suda.

Međunarodni kazneni sud donio je prvu odluku usvojivši tužbene zahtjeve 85 tužitelja/žrtava za naknadu nematerijalne štete. Ova odluka uslijedila je nakon donošenje prvostupanjske osuđujuće presude u predmetu protiv Thomasa Lubange za zločine počinjene u Narodnoj Republici Kongu. Osuđen je na 14 godina zatvora. Ovaj sud je do sada zaprimio gotovo 8.000 zahtjeva za naknadu nematerijalne štete.

FONDACIJA SJEĆANJE, ODGOVORNOST I BUDUĆNOST⁸⁵

Fondaciju su uspostavili 2000. godine Savezna Republika Njemačka i Njemačka industrijska fondacija s ciljem naknade štete za prinudni i robovski rad. Do kraja 2006. godine isplatila je oko 4,3 milijuna eura za milijun i šesto tisuća bivših radnika u više od sto zemalja. Rad Fondacije proširen je na razvoj međunarodnih programa i projekata koji povezuju središnju i istočnu Europu, Izrael i SAD s godišnjim proračunom od oko 7 milijuna eura. Programi i projekti teže uspostavi mira, zaštite ljudskih prava i uvažavanja različitosti. Fondacija podržava preživjele iz nacional-socijalističkog režima, razmjene mladih, socijalnu pravednost, sjećanje na žrtve totalitarnih režima i međunarodnu humanitarnu suradnju. Specifično je važna podrška razvoju mladih kroz obrazovne projekte, humanitarne inicijative i programe stipendiranja koji potiču dijalog o povijesnom naslijeđu i građanskoj participaciju u izgradnji demokracije. Fondacija je u svome radu posebno usmjerena Poljskoj, Češkoj, Rusiji, Ukrajini, Bjelorusiji, Baltičkim zemljama, Izraelu i SAD-u. Tematski fokusi fondacije su: dokumentacija osobnih sjećanja bivših radnika na prinudnom i robovskom radu, osnaživanje mladih na razvoj demokracije i zaštitu ljudskih prava te europskih vrijednosti, međunarodna humanitarna suradnja za podršku starijima i preživjelima stradalnicima nacističkog režima, promocija međunarodnog volonterskog rada mladih u angažiranim projektima koji razvijaju svijest o povijesti i kulturi, istraživanja intelektualnog i kulturnog naslijeđa zajedničke njemačko-židovske povijesti te programi stipendiranja učenika, studenata i mladih znanstvenika.

P.Z. preživjela je seksualno zlostavljanje tijekom rata. 21 godinu čeka ostvarivanje svojih prava i priznavanje patnje.

ŽRTE SU PREDUGO ČEKALE

AMERIČKA KAMPANJA ZA PRIZNAVANJE
VIOČINSTVA I TRAUMATIČNOG STRESA
www.civilianhrv.hr | www.dokument.hr

ST. PETER'S
PRODUCTION

VI. DODACI

VI. DODACI

DODATAK 1: GLAVNI ISTRAŽIVAČKI INSTRUMENTI

UPITNIK ZA CIVILNE ŽRTVE RATA

U P I T N I K

Documenta, Centar za suočavanje s prošlošću provodi upitnik među civilnim žrtvama rata sa svih strana rata u RH. U istraživanje je uključeno 100 slučajno odabranih ispitanika/ca. Vaše sudjelovanje je dobrovoljno i anonimno ukoliko želite. Molimo Vas da na pitanja odgovorite otvoreno i iskreno.

ANKETAR/KA: _____

DATUM PROVOĐENJA ANKETE: _____

GRAD/MJESTO PROVOĐENJA ANKETE: _____

USPOSTAVLJANJE KONTAKTA

Na početku razgovora:

– anketari/ke se pozdravljaju, predstavljaju se - razmjenjuju nekoliko neformalnih rečenica uobičajenih kod započinjanja komunikacije – vrijeme, radovi na poljoprivrednim zemljištima, itd.,

–izgovaraju ciljeve istraživanja, imenuju organizaciju u ime koje to rade – Documenta, kažu nekoliko riječi o tome čime se Documenta bavi,

– uglavnom kažu da se istraživanje radi sa željom da se pomogne civilnim stradalnicima te članovima obitelji čiji su najmiliji kao civili nestali ili poginuli tijekom Domovinskog rata, a do danas nisu ostvarili niti jedan vid obeštećenja, pravo na priznanje patnje žrtava.

1. Molimo Vas da opišete ratne okolnosti i ratna djelovanja koja su Vas osobno i/ili članove vaše obitelji najviše pogodila (pokušati utvrditi činjenice o osobnim gubitcima)

2. Broj direktnih civilnih žrtava rata u obitelji _____.

Uputa anketarima: zapisati, snimiti odgovor na pitanje, a naknadno ili tijekom razgovora ispuniti u tablici kategoriju civilne žrtve rata za osobu s kojom razgovarate.

3. KATEGORIJA CIVILNE ŽRTVE RATA	Obilježiti kategoriju tako da pored one koja je prisutna u obitelji stavite X
Civilni invalid rata ⁸⁶	
Osoba je bila zlostavljana	
Osoba je bila lišena slobode od strane aktivnih vojski i zbog toga trpi trajna oštećenja	
Osobe koje su ranjene kao civili tijekom ratnih djelovanja (bombardiranjem, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak)	
Osobe koje su direktna žrtva terorističkih, odnosno diverzantskih akcija	
Osoba je žrtva seksualnog zlostavljanja tijekom ratnih djelovanja	
Osobe kojima je zbog ratnih djelovanja u obitelji poginuo, umro ili nestao član obitelji ⁸⁷	

4. Jeste li ikada tražili neki vid obeštećenja kao civilna žrtva rata?

DA	NE
----	----

Uputa anketarima: Ukoliko ispitanik/ica odgovore sa DA - postavljate pitanje 5. Ukoliko je odgovor NE - prelazite na pitanje 6.

⁸⁶ Pravna kvalifikacija: organizam oštećen za najmanje 20%, organizam oštećen za najmanje 60% zbog bolesti, a bolest je pogoršanje bolesti, odnosno pojava bolesti neposredna posljedica zlostavljanja, odnosno lišavanja slobode.

⁸⁷ Član obitelji je bračni drug, djeca rođena u braku ili izvan njega, posvojena djeca, roditelji, posvojitelji, izvanbračni partner koji je živio i ima djecu sa osobom koja je poginula, umrla ili nestala zbog ratnih djelovanja.

5. Koje od sljedećih prava kao civilna žrtva rata ste ostvarili prema Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata ili bilo kojem drugom postojećem propisu u RH?

PRAVA CIVILNIH ŽRTAVA RATA	DA	NE
Prava po osnovi gubitka člana obitelji		
obiteljska invalidnina		
uvećana obiteljska invalidnina		
Prava po osnovi materijalnih i drugih potreba korisnika		
opskrbnina ⁸⁸		
dodatak za pripomoć u kući		
besplatni udžbenici		
prednost pri upisu u obrazovne ustanove		
posebni dodatak		
stipendije		
prednost pri smještaju u učeničke i studentske domove		
prednost pri zapošljavanju		
prednost pri smještaju u domove socijalne skrbi		
osobađanje plaćanja naknade za prenamjenu poljoprivrednog zemljišta		
posebni staž		
pravo na troškove prijevoza i pogreba		

⁸⁸ Pravo na opskrbninu imaju korisnici osobne invalidnine, obiteljske invalidnine, uz uvjet da imaju prebivalište u RH, da su nesposobni za privređivanje, nisu zaposleni, nisu korisnici mirovine ili nekih novčanih primanja po propisima o socijalnoj zaštiti i sl. te da oni i članovi njihovih obitelji u kućanstvu nemaju ukupno druge redovne novčane mjesečne prihode po članu kućanstva veće od 30% proračunske osnovice. Visina opskrbrnine iznosi 1.097,58 kn.

PRAVA CIVILNIH ŽRTAVA RATA	DA	NE
Prava po osnovi oštećenja organizama		
osobna invalidnina		
dodatak za njegu i pomoć druge osobe		
ortopedski dodatak		
profesionalnu rehabilitaciju		
kupališno i klimatsko liječenje		
pomoć u troškovima liječenja i nabavi ortopedskih pomagala		

6. Što Vas je u tome sprječavalo i/ili još uvijek sprječava?

7. Jeste li pokretali sudski postupak zbog ostvarenja prava na obeštećenje kao civilna žrtva rata?

DA	NE
----	----

Uputa anketarima: Ukoliko je ispitanik/ica na pitanje 7. odgovorio s DA – postavljate pitanje 8., 9. i 10. Ukoliko je odgovorio s NE prelazite na pitanje 12.

8. Imate li stručnu pomoć ili odvjetnika?

DA	NE
----	----

9. U kojoj je fazi postupak?

10. Jeste li upozoreni na visoke troškove postupka?

DA	NE
----	----

Ukoliko je odgovor na pitanje 10. – DA, postavljate pitanje 11.

11. Od koga i kada ste upozoreni na visoke troškove postupka?

12. Jeste li kaznenom prijavom ili na drugi način inicirali kazneni progon počinitelja?

DA	NE
----	----

13. Jesu li Vam poznati počinitelji?

DA	NE
----	----

14. Na koje ste pravne i/ili druge prepreke naišli prilikom ostvarenja prava na odštetu? (možete zaokružiti više odgovora)

1. nepoznavanje pravnih propisa
2. neljubaznost djelatnika
3. nedostupnost besplatne pravne pomoći

4. odbijen upravni zahtjev zbog proteka roka
5. odbijen upravni zahtjev zbog nedostatka materijalnih dokaza
6. odbijen sudski tužbeni zahtjev zbog:
 - zastare pokretanja odštetnog postupka
 - definicije terorizma (motiv počinjenja djela)
 - nedostatka dokaza da je usmrćenje uzrokovano kaznenim djelom pripadnika hrvatskih vojnih/redarstvenih postrojbi
 - nepostojanja pravomoćne osuđujuće presude u kaznenom postupku
 - nemogućnosti ovrhe sudskim putem usvojenog tužbenog zahtjeva
 - visine odštete
7. nešto drugo, što _____

Uputa anketarima – pitanje 15. postavljate samo onima za koje ste iz dosadašnjeg tijeka razgovora razumjeli da se radi o obitelji koja ima nestalog člana obitelji

15. Jeste li nestanak svog srodnika (koji je nestao tijekom Domovinskog rata, a čiji posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni) prijavili nadležnim institucijama?

DA	NE
----	----

Uputa anketarima: Ukoliko je odgovor na pitanje 15. DA – postavite pitanje 16., a ukoliko je NE prijedite na pitanje 17.

16. Kojoj ste od nadležnih institucija prijavili nestanak svog srodnika (koji je nestao tijekom Domovinskog rata, a čiji posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni)? (možete zaokružiti više odgovora)

1. Hrvatskom crvenom križu
2. Međunarodnom crvenom križu
3. Policiji
4. Upravi za zatočene i nestale
5. Nekoj drugoj instituciji/organizaciji, kojoj _____

17. Što su institucije poduzele nakon vaše prijave o nestanku srodnika?

1. Institucije nisu poduzele nikakve konkretne radnje
2. Institucije su poduzele konkretne radnje, kao što su:

18. Jeste li srodnika koji je nestao tijekom Domovinskog rata, a čiji posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni, sudskim putem proglasili mrtvim?

DA	NE
----	----

19. Jeste li do sada dobili bilo kakav oblik medicinske ili psihološke pomoći?

DA	NE
----	----

Uputa anketarima: Na pitanje 20. odgovaraju ispitanici/e koji su odgovorili sa DA

20. Navedite koju i od koga ste dobili medicinsku i/ili psihološku pomoć?

21. Koji oblik pomoći i podrške biste rado dobili, a do sada je izostajao?

22. Od koga očekujete osiguranje takvog oblika pomoći, podrške?

23. Što je Vama važno kod priznanja patnje civilnih žrtava rata?

24. Kako Vas udruge mogu podržati?

25. Želite li još nešto vezano za Vaša prava kao civilne žrtve rata podijeliti s nama?

26. Spol ispitanika:

Ž	M
---	---

27. Dob ispitanika/ice:

Dobni razredi	Staviti x pored dobnog razreda ispitanika
18-27 god	
28-37 god	
38-47 god	
48-57 god	
58-67 god	
>67 god	

28. Nacionalna/etnička pripadnost ispitanika/ice:

1. Hrvatska
2. Srpska
3. Bošnjačka
4. Ne opredjeljujem se nacionalno/etnički
5. Neka druga, navedite koja _____

29. Koji je Vaš radni status? (zaokružiti samo jedan odgovor)

1. U radnom odnosu
2. Honorarni rad kao jedini izvor prihoda
3. Samostalna privredna djelatnost (obrtnik, slobodna profesija)

4. Samostalni poljoprivrednik
5. Domaćica
6. Učenik/učenica, student/studentica
7. Umirovljenik/umirovljenica
8. Nezaposlen/nezaposlena
9. Ostalo: _____

30. Koje je Vaše bračno stanje: (zaokružiti samo jedan odgovor)

1. Neoženjen/neudana
2. Oženjen/udana
3. Živim s partnerom/partnericom, ali nismo u braku
4. Rastavljen/rastavljena
5. Udovac/udovica
6. Ostalo: _____

31. Imate li djece:

1. Ne
2. Da, imam _____ (upisati broj djece)

32. Procijenite Vaše imovinsko stanje, odnosno imovinsko stanje Vaše obitelji (zaokružiti samo jedan odgovor):

1. Puno lošije od većine
2. Nešto lošije od većine
3. Ni bolje ni lošije od većine
4. Nešto bolje od većine
5. Puno bolje od većine

33. Koju ste školu završili? (zaokružiti samo jedan odgovor)

1. Bez škole
2. Nepotpuna osnovna škola
3. Osnovna škola
4. Zanat, škola za zanimanje u trajanju do 3 godine
5. Srednja škola u trajanju od 4 godine
6. Viša škola
7. Fakultet
8. Specijalizacija, magisterij, doktorat

34. Ukupan broj članova uže obitelji _____

Dnevnik anketara:

IME I PREZIME OSOBE: _____

MJESTO BORAVIŠTA / PREBIVALIŠTA (ako je različito): _____

KONTAKT (telefon, mobitel, e-mail): _____

Dodatni komentari/opservacije anketara:

DODATAK ZA ANKETARE

CIVILNI INVALIDI RATA

Članak 8.

Civilni invalid rata (u daljnjem tekstu: civilni invalid) je osoba kojoj je organizam oštećen za najmanje 20% zbog rane ili ozljede koju je dobila:

1. zlostavljanjem, odnosno lišenjem slobode od strane terorista ili pripadnika Jugoslavenske narodne armije od 17. kolovoza 1990.;
2. u svezi s ratnim događajima (bombardiranje, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.);
3. od eksplozije zaostalog ratnog materijala nakon završetka ratnih operacija;
4. u svezi s diverzantskim, odnosno terorističkim akcijama kojima se ugrožava sigurnost ili ustavni poredak Republike Hrvatske;
5. zlostavljanjem odnosno lišenjem slobode od strane okupatora ili njegovih pomagača za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Civilni invalid je i osoba kojoj je organizam oštećen za najmanje 60% zbog bolesti, a bolest je, pogoršanje bolesti, odnosno pojava bolesti neposredna posljedica zlostavljanja odnosno lišenja slobode od strane terorista ili pripadnika Jugoslavenske narodne armije od 17. kolovoza 1990.

Civilni invalid koji po osnovi bolesti stekne i koristi prava po ovom Zakonu najmanje pet godina zadržava svojstvo civilnog invalida ako mu se oštećenje organizma smanji ispod 60%, ali ne niže od 20%.

STRUKTURA PITANJA ZA FOKUS-GUPU

FOKUS: GRUPA SA CIVILNIM ŽRTVAMA RATA – OGLEDNI PROGRAM

Zagreb, Kuća ljudskih prava, 05. ožujka 2012.

12.00 – 12.15 Dobrodošlica i zahvala uz kratko predstavljanje ciljeva i aktivnosti projekta

12.15 – 12.30 Predstavljanje sudionika/ica fokus:grupe

12.30 – 14.30 Razgovor sa sudionicima/ama o sljedećim temama:

- Što su po vašem mišljenju najveće političke i pravosudne prepreke ostvarivanju obeštećenja za civilne žrtve rata?
- Koje su glavne poteškoće kod ostvarivanja statusa civilne žrtve rata? Koje su glavne prepreke nepokretanju zahtjeva za naknadu štete? Na koje poteškoće civilne žrtve nailaze u samim sudskim postupcima?
- Zašto mislite da osim u nekoliko slučajeva poput obitelji Zec nemamo pozitivnih sudskih presuda za naknadu štete?
- Kako vas pogađaju osobno ta zakonska ograničenja i rad pravosuđa?
- Ima li sugestija za izmjene sadašnjeg zakonskog okvira?
- Što očekujete od novo uspostavljenog Ministarstva branitelja u pogledu obeštećenja?
- Što očekujete od Documente u smislu zagovaranja obeštećenja?
- Podržavate li ideju uspostave Državnog Fonda za obeštećenje civilnih žrtava rata i izrade Nacionalnog programa za obeštećenje civilnih žrtava rata?
- Što biste sami željeli napraviti i kakva bi vam potpora trebala?

14.15 – 14.30 Završne riječi

STRUKTURA PITANJA ZA RAZGOVOR S DONOSITELJIMA ODLUKA I STRUČNJACIMA

Primjer ogleadne struktura razgovora s Ministarstvom branitelja 16. ožujka 2012.

- Upoznavanje s(a):
 - projektom Afirmacija prava na obeštećenje civilnih žrtava rata,
 - terenskim istraživanjem i preliminarnim rezultatima,
 - zaključcima okruglog stola o reparacijama civilnih žrtava rata (listopad 2011.),
 - Platformom 112 – Naslijeđe rata (obeštećenja) i zahtjevi,
 - izvještajem o suđenjima za ratne zločine,
 - fokus grupom s civilnim žrtvama rata,
 - zahtjevom udruga civilnih žrtava za sastanak s ministrom.
- Možete li nas upoznati s načinom evidencije i davanja statusa civilnih žrtava rata u Ministarstvu?
- S kakvim podacima raspolazete? Tražiti detaljan uvid u statistiku!
- Koji su koraci ka pravednom obeštećenju civilnih žrtava rata nužni od strane nove političke vlasti? Što će biti prioriteti nove Vlade i specifično Ministarstva branitelja?
- Polazeći od društvene solidarnosti, bez prejudiciranja odgovornosti za ratne štete, podržavate li ideju uspostave državnog Fonda za obeštećenje civilnih žrtava rata i izrade Nacionalnog programa za obeštećenje civilnih žrtava rata?
- Podržavate li ideju ustrojavanja Uprave za civilne žrtve rata u Ministarstvu branitelja?

DODATAK 2: PREGLED ISTRAŽIVAČKIH I ZAGOVARAČKIH AKTIVNOSTI

- Razgovor s predstavnicima SNV-a Tatjanom Spasojević Vukobratović, Sašom Miloševićem i Milenom Jurišić, Zagreb, 29. veljače 2012.
- Fokus-grupa 'obeštećenja civilnih žrtava rata – prepreke i potrebe', Zagreb, Kuća ljudskih prava, 05. ožujka 2012.
- Razgovor s zamjenikom ministrice MVEP Joškom Klisovićem i pomoćnikom Vesnom Batistić Kos, Zagreb, 05. ožujka 2012.
- Razgovor s ministrom branitelja Predragom Matićem, Glavnim tajnikom Ministarstva Bojanom Glavaševićem i Milenom Horvat, voditeljicom Službe za zaštitu žrtava i sudionika rata, Zagreb, 16. ožujka, 15. svibnja, 18. svibnja 2012.
- Razgovor s Marijanom Senjak iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, 23. ožujka 2012.
- Zdenka Pantić, voditeljica Rehabilitacijskog centra za stres i traumu, 23. ožujka 2012.
- Dijana Pleština, ravnateljica Vladinog ureda za razminiranje, 10. svibnja 2012.
- Razgovor s Davorkom Vidovićem, bivši ministar rada i socijalne skrbi 30. ožujka 2012.
- Marijan Perković, bivši pomoćnik ministra rada i socijalne skrbi za područje civilnih žrtava rata, 14. svibnja 2012.
- Dražen Jakopec, tehnički direktor firme za razminiranje, 15. svibnja 2012.
- Marta Horvat, savjetnica za edukaciju i koordinaciju pomoći žrtvama mina Hrvatskog centra za razminiranje, 19. lipnja 2012.
- Sjednice Vijeća Predsjednika za socijalnu pravdu, 16. ožujka, 15. svibnja, 10. rujna
- Tribina 'Civilne žrtve rata', Zadar, 29. svibnja 2012.
- Javna rasprava 'Civilne žrtve rata. Pravo na obeštećenje', Pakrac 28. lipnja 2012.
- Javna rasprava 'Civilne žrtve rata. Pravo na obeštećenje', Sisak, 04. srpnja 2012.
- Konferencija 'Civilne žrtve rata u Hrvatskoj. Pravo na pravni lijek i reparacije', Zagreb, 11. srpnja 2012.
- Sastanci s predstavnicima Ministarstva pravosuđa, DORH-a i drugih, siječanj – rujan 2012.

DODATAK 3: OGLEDNI DOKUMENTI PRAVOSUDNIH INSTITUCIJA

IZVANSUDSKA NAGODBA

REPUBLIKA HRVATSKA, zastupana po Županijskom državnom odvjetništvu u Šibeniku, Gradansko-upravni odjel, koje zastupa Igranka Šumera, zamjenik Županijskog državnog odvjetnika (dalje: Republika Hrvatska), s jedne strane

i

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

5. svi zastupani po punomoćniku Željko Živković, odvjetnik u Šibeniku, s druge strane sklapaju sljedeću:

IZVANSUDSKU NAGODBU

I Stranke su suglasne da se zahtjev za mirno rješenje spora koji je podnesen Županijskom državnom odvjetništvu u Šibeniku dana _____ god., riješi na način da će Republika Hrvatska zastupana po Županijskom državnom odvjetništvu, Gradansko-upravnom odjelu isplatiti podnositeljima zahtjeva za mirno rješenje spora na ime naknade štete koju trpe uslijed smrti supruga pok. _____, odnosno oca pok. _____, koji je ubijen _____ godine, ukupno kuna 855.120,00 (osamstotinapadesetpetstisučetstina dvadesetkuna)

Navedeno proizlazi iz presude Županijskog suda u Šibeniku br. _____ od _____ god., kojom je opt. _____ oglašen krivim za kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZRH, koja presuda je povodom žalbe optuženika preinačena u odluci o kazni presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. _____ od _____ godine.

II Stranke su suglasne da se podnositeljima zahtjeva na ime naknade štete isplati, i to:

1. _____ ud. _____ iznos od 226.120,00 kn sa zakonskom kamatom koja teče od dana zaključenja ove nagodbe dana, _____ god. do konačne isplate, od čega:
 - 220.000,00 kn za duševne boli zbog smrti supruga,
 - 1.000,00 kn za trošak crnine,
 - 5.120,00 kn za trošak sprovoda

2. _____ sinu pok. _____ isplati iznos od 176.000,00 kn sa zakonskom kamatom koja teče od dana zaključenja ove nagodbe, _____ god. do konačne isplate, od čega:
 - 150.000,00 kn za duševne boli zbog smrti oca,
 - 25.000,00 kn za uređenje groba i trošak nadgrobno spomenika,
 - 1.000,00 kn za trošak crnine,

3. sinu pok. isplati iznos od 151.000,00 kn sa zakonskom kamatom koja teče od dana zaključenja ove nagodbe, god. do konačne isplate do konačne isplate, od čega:

- 150.000,00 kn za duševne boli zbog smrti oca,
- 1.000,00 kn za trošak crnine,

4. kćeri pok. isplati iznos od 151.000,00 kn sa zakonskom kamatom koja teče od dana zaključenja ove nagodbe, god. do konačne isplate, od čega:

- 150.000,00 kn za duševne boli zbog smrti oca,
- 1.000,00 kn za trošak crnine,

5. kćeri pok. isplati iznos od 151.000,00 kn sa zakonskom kamatom koja teče od dana zaključenja ove nagodbe dana, god. do konačne isplate, od čega:

- 150.000,00 kn za duševne boli zbog smrti oca,
- 1.000,00 kn za trošak crnine,

III. Nagodba zaključena između podnositelja zahtjeva i Republike Hrvatske ima svojstvo ovršnosti (čl. 186. a st. 4. ZPP-a).

U slučaju neispunjenja ove nagodbe mirnim putem u roku od 20 dana od dana sklapanja, podnositelji zahtjeva ovlašteni su zatražiti ovrhu te zakonsku kamatu do konačne isplate.

IV. Stranke iz ove Nagodbe izričito izjavljuju, što potvrđuju svojim potpisom, da su istu pročitali i razumjeli, te da se odriču pobijanja Nagodbe zbog zablude, neznanja ili bilo kojeg drugog razloga.

V. Stranke, potpisnici ove Nagodbe, obzirom je istom utvrđen tijek zakonskih zateznih kamata od dana zaključenja iste god. do konačne isplate, podnositelji zahtjeva za mirno rješenje spora pridržavaju pravo eventualnu razliku kamata od dana podnošenja pisanog zahtjeva do zaključenja nagodbe, potraživati u pokrenutom sudskom postupku.

VI. Podnositelji zahtjeva navode da su Općinskom sudu u Šibeniku podnijeli tužbu dana, god. protiv Republike Hrvatske, a da se spis vodi pod posl. br. , te se potpisivanjem ove nagodbe obvezuju povući predmetnu tužbu u pogledu svih potraživanja osim potraživanja po osnovi pripadajućih zakonskih zateznih kamata, koje bi tekle od dana podnošenja pisanog zahtjeva do dana zaključenja ove nagodbe.

VII. Stranke, potpisnici ove Nagodbe konstatiraju da podnositeljima zahtjeva, obzirom su podnijeli tužbu nadležnom sudu protekom roka od tri mjeseca od podnošenja zahtjeva, pripada trošak na ime troškova sastava tužbe u iznosu od 8.556,00 kuna (slovima: osamtisućpetstotinapetdesetšestkuna), a na ime sudske pristojbe na tužbu iznos od 5.000,00 kuna (slovima: pettisuća kuna), koje iznose se Republika Hrvatska obvezuje isplatiti u roku određenom u točki III Nagodbe.

VIII. Podnositelji zahtjeva izjavljuju i potvrđuju potpisom ove Nagodbe da iz ovog osnova, obvezno pravnog odnosa, nemaju drugih potraživanja prema Republici Hrvatskoj.

IX. Iznose utvrđene u točkama II i VIII ove Nagodbe, Republika Hrvatska isplatiti će na žiro račun odvjetnika Željka Živkovića kod Jadranske banke d.d. Šibenik, broj računa: .

X. Ova Nagodba sačinjena je u 6 istovjetnih primjeraka, od kojih 3 primjerka pripadaju svakoj stranci, te je u znak suglasnosti potpisuju.

U Šibeniku, god.

Podnositelji zahtjeva:
po punomoćniku
Željku Živković, odvjetnik
u Šibeniku

Zamjenik županijskog državnog odvjetnika
Igranka Šumera

ODVJETNIK
ŽELJKO ŽIVKOVIĆ
ŠIBENIK, ul. Ljudevita Mileta 19
Tel./fax (021/33) 404

POZIV NA PLATEŽ

REPUBLIKA HRVATSKA
OPĆINSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO
U SISKU

Broj: R-DO-
Sisak,

KBV/AD

SISAK

Predmet: poziv na platež

Obzirom na vaše navode iz dopisa od _____ godine navodimo da ovo Općinsko državno odvjetništvo u Sisku nema ovlaštenje da Vas oslobodi plaćanja puni činog troška dosuđenog Republici Hrvatskoj pravomoćnom presudom Općinskog suda u Sisku broj: _____ od _____ godine u iznosu od 34.700,00 kn.

Ovo Općinsko državno odvjetništvo u Sisku može Vam jedino omogućiti otplatu iznosa u ratama, a što smo i naveli u našem pozivu na platež od _____ godine.

Slijedom navedenog, ponovno Vas pozivamo da dužni iznos od 34.700,00 kn platite u ratama na račun Državnog proračuna Republike Hrvatske broj _____ s pozivom na broj _____, s time da ste prvu ratu u obvezi platiti do 15. veljače 2012. godine, a svaku slijedeću do 15-tog u mjesecu, sve do potpunog namirenja duga.

Dokaze o izvršenim uplatama redovito dostavljajte ovom Općinskom državnom odvjetništvu u Sisku, Kralja Tomislava 40, jer ćemo u protivnom biti prisiljeni dužni iznos naplatiti putem ovrhe i time Vam nanijeti dodatne troškove.

ZAMJENICA
OPĆINSKOG DRŽAVNOG ODVJETNIKA

Karmela Bohun - Vukić

DODATAK 3: PREGLED IZABRANIH MEDIJSKIH SADRŽAJA

NOVINSKI ČLANK O JOVANU BERIĆU

ZANEMARENE CIVILNE ŽRTVE

Novosti: samostalni srpski tjednik

Datum objave: 22.07.2012. Piše: Nenad Jovanović

Nedavno održana konferencija "Civilne žrtve rata u Hrvatskoj – Pravo na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja ljudskih prava i povreda međunarodnog humanitarnog prava", koju je organizirala Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, još jednom je ukazala na nezavidan položaj ove kategorije ratnih stradalnika, od kojih gotovo nitko nije oštećen, a mnogi koji su za svoje patnje tužili Hrvatsku nakon odbijanja tužbe moraju plaćati sudske troškove.

- U civilne žrtve rata ubrajaju se žrtve usmrćenja, ranjavanja, terorističkih i diverzantskih djela, seksualnog zločina i stradali od mina, kao i brojni članovi obitelji žrtava ratnih zločina – ističe programska koordinatorica Documente **Emina Bužinkić**.

Dodaje da je jedan od osnovnih problema to što nije napravljen registar civilnih žrtava, pa se i danas, skoro 20 godina nakon kraja rata, njihov broj procjenjuje između 4.000 i 8.000, što je vrlo rastezljivo.

U strahu od ovrhe

Vrlo rastezljiv je i odnos prema tim žrtvama, kako srpske tako hrvatske i drugih nacionalnosti. Od oko 120 ovih žrtava s kojima su razgovarali aktivisti Documente, samo dvije imaju riješeno oštećenje. Velika većina onih koji su tužili Hrvatsku za nadoknadu boli zbog gubitka bližnjih i imovine, a tužba im je odbijena zbog rigidnog zakonodavstva ili zbog činjenice da počinioci nisu procesuirani ili drugog obrazloženja, mora plaćati ili je već platila sudske troškove. Dakle, preko 70 posto onih za koje Documenta ima podatke živi u strahu od ovrhe ili je ona već sjela na njihove, često mizerne penzije ili porodične kuće.

- Treba im omogućiti otpis sudskih troškova, jer bi to državu koštalo samo dva milijuna kuna – ističu u Documenti.

Međutim, u Državnom odvjetništvu i na sudovima, uključujući i Vrhovni, smatraju da odluke o otpisu dugova moraju donijeti Sabor ili Vlada, a sve dok ih ne donesu, oni se moraju naplaćivati. Što se tiče Vlade, ona je krajem maja donijela Uredbu o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja ili oprost dugova, po kojoj bi država ljudima slabijeg materijalnog stanja mogla otpisati dugove, kazne, sudske troškove... osim poreza i režija. Ministarstvo pravosuđa od Državnog odvjetništva zatražilo je popis takvih slučajeva kako bi se mogli pokrenuti odgovarajući postupci. Iako bi time bila riješena najveća nepravda i najurgentniji problem, ostaje pitanje moralne i materijalne satisfakcije, odnosno oštećenja i priznavanja patnji civilnih žrtava rata.

- Potrebno je uspostaviti nove kriterije i stvoriti registar civilnih žrtava kroz novi zakon ili kroz izmjene postojećeg. Osim toga, valjalo bi razviti odgovarajući sustav socijalnog prava, donijeti Zakon o oštećenju i Nacionalni program oštećenja civilnih žrtava te uspostaviti Fond za reintegraciju i reparacije – ističe voditeljica Documente **Vesna Teršelič**.

Što se toga tiče, Ministarstvo pravosuđa priprema zakon kojim će se revidirati status civilnih žrtava, čiji će nacrt zainteresiranoj javnosti biti predstavljen u septembru. Tu dolazimo do pitanja tko je zainteresirana javnost, s obzirom na to da se političari na takvim skupovima ne viđaju prečesto, a mediji se, uz časte izuzetke, ne trgaju od objavljivanja vijesti o toj temi.

Političari nezainteresirani

- Evidentna je politička nezainteresiranost, jer se ministri i saborski zastupnici, kao ni lokalni političari ne odazivaju na rasprave, a od nekih smo dobili odgovore da ta tema nije interesantna i da o njoj nemaju što reći – kaže Emina Bužinkić.

A itekako bi imali što reći, bar što se tiče izjave **Jovice Brkića**, predsjednika udruženja "Pravda" iz Bjelovara.

- Prije rata u bjelovarskom je kraju živjelo 18.500 Srba, a sada ih je 1.860. Osim toga, 1991. u tom kraju, u kome nije bilo ratnih djelovanja, uništeno je 650 kuća i gospodarskih objekata, za što nitko nije odgovarao niti je itko dobio odštetu – ističe Brkić, podsjetivši da je stanje slično i u mnogim drugim dijelovima Hrvatske.

Na konferenciji su također predstavljene medijska kampanja nazvana "Žrtve su predugo čekale" koju čini osam spotova s likovima žrtava rata te stranica www.civilnezrtverata.hr na kojoj se civilne žrtve rata mogu informirati o svojim pravima i gdje svi zainteresirani mogu dobiti podatke o žrtvama rata.

- Medijska kampanja o civilnim žrtvama rata nije usmjerena toliko prema javnosti koliko prema institucijama, prije svega zbog poraznih podataka o ostvarivanju prava tih žrtava do kojih je došla Documenta – rekao je **Eugen Jakovčić**, medijski koordinator Documente.

Država bježi od odgovornosti

Priču o statusu civilnih žrtava rata dobro ilustrira slučaj Đorđa Gunjevića, koji je 1991. kao pomoćnik vladinog povjerenika za Pakrac bio žrtva nasilja pobunjenih Srba u Vučju, a onda i pripadnika hrvatskih oružanih snaga, odnosno merčepovaca koji su mu opljačkali imovinu. Za to, kao i za spaljenu kuću, ne samo da nije dobio odštetu, nego je morao i plaćati troškove zbog odbijene žalbe.

- Gola je istina da naša država ne želi priznati štetu civilnim žrtvama rata, a kamoli da

je nadoknadi bilo kome osim braniteljima, onima koji su svoj status ostvarili na pošten način ili onima koji su lagali o svojoj invalidnosti, o uzroku i mjestu stradanja. Ako ne dođe do pritiska EU-a, nitko od onih koji su tužili državu i izgubili sporove neće dobiti naknadu, a vjerojatno će svi morati nadoknaditi troškove – kaže Gunjević. Smatra da dosadašnje vlasti nisu bile osjetljive na stradanja naroda i nisu bile voljne građanima osigurati jednakost pred zakonom.

Dodatni problem je što država ne priznaje odgovornost za štete nastale uništavanjem imovine građana jer to, osim retroaktivno ukinutih odredbi člana 180 Zakona o obveznim odnosima, predviđa i član 1 Zakona o unutrašnjim poslovima, s obzirom na to da su državna tijela bila dužna spriječiti nastale štete.

- Kada mi je kuća počela gorjeti, komšija i prijatelj pokušali su gasiti, ali ih je Hrvatska vojska istjerala iz dvorišta, što je vidljivo iz zapisnika – govori Gunjević. Smatra da politika u praksi dominira nad pravom, pa stoga pravo šuti, navodno da država ne bi plaćala odštete.

- Ustvari, sve se svodi na to da država bježi od nadoknada bilo kakve štete za koju je de facto i de jure odgovorna.

SKANDAL U OSIJEKU MEĐU ŽRTVE VELIKOSRPSKE AGRESIJE STAVILI I SRBE KOJE JE POBIO GLAVAŠ!

Jutarnji list

Autor: Drago Hedl

Objavljeno: 17.07.2012

Među 397 “poginulih sugrađana”, kako stoji na spomeniku, našla su se i imena onih za koje je pravomoćnim sudskim presudama hrvatskih sudova utvrđeno da su ubijeni u akcijama kolokvijalno nazvanima Selotejp i Garaža.

Branimir Glavaš nije kriv za ubojstva civila u Osijeku, za što je pravomoćno osuđen na osam godina zatvora. **Branko Lovrić, Bogdan Počuča i Petar Ladjak**, trojica od desetero ubijenih u akciji Selotejp, te **Đorđe Petković**, ubijen u akciji Garaža, žrtve su velikosrpske agresije. Tako, naime, stoji na spomeniku podignutom na lijevoj obali Drave, nadomak Kapelice mira, u čast poginulim braniteljima i civilima ubijenima u Osijeku tijekom Domovinskog rata.

Pravomoćno osuđeni

“Ovim spomen-obilježjem odajemo počast braniteljima i sugrađanima - žrtvama velikosrpske agresije na Grad Osijek, Osječko-baranjsku županiju i Republiku Hrvatsku”, doslovce stoji na spomeniku otkrivenom u povodu Dana osječkih branitelja, 28. lipnja. Spomenik je sagrađen sredstvima Grada Osijeka, a na otvorenju su bili gradonačelnik **Krešimir Bubalo**, župan **Vladimir Šišljagić** te saborski zastupnik **Dinko Burić**, čelni ljudi HDSSB-a. Tako je njihovo negiranje pravomoćne sudske presude Branimiru Glavašu i njihove višekratne izjave kako tu presudu ne priznaju sada upisano i u velike metalne ploče na spomenik žrtvama velikosrpske agresije. Među 397 “poginulih sugrađana”, kako stoji na spomeniku, našla su se i imena onih za koje je pravomoćnim sudskim presudama hrvatskih sudova utvrđeno da su ubijeni u akcijama kolokvijalno nazvanima Selotejp i Garaža, za koje je osuđen Branimir Glavaš i zbog čega u Mostaru izdržava zatvorsku kaznu.

Na popisu stradalih civila, žrtava velikosrpske agresije, našla su se i imena **Vukašina i Svetozara Bulata** te **Save Pavitovića**, ubijenih u Čepinu 1991. Za ta ubojstva pravomoćno su osuđeni pripadnici Hrvatske vojske, **Fred Marguš i Tomislav Dilber**. Marguš je dobio 15 godina zatvora, a Dilber tri.

Mučan osjećaj

No, dok se na popisu žrtava velikosrpske agresije nalaze i imena osoba za koje je pravomoćnim presudama utvrđeno da su ih ubili pripadnici Hrvatske vojske, na spomeniku u čast braniteljima i civilnim žrtvama nema, naprimjer, snimatelja HTV-a, ubijenog metkom JNA na zloglasnom osječkom poligonu C, krajem kolovoza 1991. S

popisa stvarnih žrtava velikosrpske agresije izostalo je i ime 14-godišnje Ljiljane Jaroš, poginule 1992. tijekom granatiranja Osijeka, te još nekoliko civila stradalih u srpskom granatiranju Osijeka.

Iako je predsjednik gradskog Odbora za branitelje **Miljenko Kolobarić** na svečanom otkrivanju spomenika s imenima 1327 poginulih branitelja i 397 "ubijenih sugrađana" rekao da se na prikupljanju podataka radilo više od tri godine, taj je posao obavljen ili nevjerovatno šlampavo ili krajnje tendenciozno. Ako su se imena poginulih branitelja i civila prikupljala tri godine, kako to tvrdi Kolobarić, nije li onda bilo mudro javno izložiti imena prije nego što budu uklesana u spomenik kako bi se moglo provjeriti je li tko izostavljen i kako bi se izbjegao mučni osjećaj koji zbog šlampavosti ili namjerne provokacije taj spomenik izaziva.

Ubijen kiselinom

- Bilo mi je strašno i gorko sam zaplakala kada sam na otvorenju spomenika uočila da na popisu civilnih ratnih žrtava nema imena moje Ljiljane. Ubijena je kao 14-godišnja djevojčica. Ne znam kako je izostala s popisa jer je Udruga civilnih žrtava rata, kojoj i ja pripadam, poslala točan popis ubijenih u ratu. Strašno me to povrijedilo, kao i oznaka na spomeniku 'poginuli sugrađani'. Te osobe nisu 'poginuli sugrađani', to su civilne žrtve rata - rekla je **Zemina Jaroš**, majka u ratu poginule 14-godišnje djevojčice.

Također, potpuno je nejasno kako su se imena nekih žrtva iz akcije Selotejp i akcije Garaža, kao i onih ubijenih u Čepinu, našla na spomeniku žrtvama velikosrpske agresije, a izostavljena su imena ostalih sedmero ubijenih u akciji Selotejp, kao i ime **Čedomira Vučkovića**, koji je u garaži nadomak zgrade zapovjedništva obrane Osijeka bio prisiljen piti akumulatorsku kiselinu, od čega je i preminuo. Na spomeniku se ne nalaze ni imena još triju žrtava za čiju je likvidaciju također osuđen **Fred Marguš**.

Usto, među imenima 1327 poginulih branitelja nalazi se i švicarski novinar Christian Robert Wurtemberg (čije je ime pogrešno napisano kao Wurtenberger), ubijen u Osijeku potkraj 1991.

Istraga o ubojstvu

Premda istraga o njegovu ubojstvu nikada nije provedena, u brojnim tekstovima u stranim medijima za tu se smrt optuživalo Eduarda Floresa, zapovjednika Internacionalnog voda u sastavu 160. osječke brigade. Imena britanskog fotografa Paula Jenksa, ubijenog u okolici Osijeka dok je istraživao sumnjivu Wurtembergovu smrt, međutim, nema na popisu civilnih žrtava.

- Spomenici nas trebaju podsjetiti na stradalnike i žrtve. To što su Hrvatsku napale JNA i srpske postrojbe ne može biti opravdanje za manipuliranje činjenicama o presuđenim zločinima, za koje se krivnja može pripisati samo osuđenim počiniteljima - izjavila je Vesna Teršelić, voditeljica Documente, nevladine organizacije koja je pokrenula medijsku kampanju "Žrtve su predugo čekale".

OCA IM UBILI ČETNICI, DOBILI 230.000 KUNA ODŠTETE, A SADA MORAJU VRATITI POLA MILIJUNA

Slobodna Dalmacija

Autor: Goran Gazdek / Bjelovarski list

Objavljeno 11.07.2011.

Dragovoljac Domovinskog rata, ratni vojni invalid i predsjednik daruvarske HVIDRA-e **Krešimir Ivančić** i njegova sestra **Štefica Delajlija** državi moraju vratiti gotovo pola milijuna kuna koje su dobili za smrt oca Zdravka, ubijenog 1994. u terorističkom napadu, jer je Vrhovni sud RH utvrdio da na odštetu nisu imali pravo!

Moraju vratiti po 116.000 kuna odštete, platiti zateznu kamatu od 14 posto godišnje te naknadu od 55.000 kuna za obavljenju reviziju također uvećanu za 15 posto kamata.

Zaštićena zona

Krešimirov otac **Zdravko Ivančić** ubijen je 11. svibnja 1994. u Batinjskoj Rijeci kod Daruvara s četvoricom prijatelja koji su mu pomogli prevesti crijeva za štalu. U tadašnjoj UNPA zoni, na šumskom putu, oko 21 sat presrela ih je skupina uniformiranih naoružanih odmetnika, zarobila i vezala žicom. Tjerali su ih da leže na cesti, a potom odveli u prostorije napuštene farme kraj starog kamenoloma, zvjerski mučili i na kraju većinu ubili.

Od osmorice trojica su preživjela mučenje - jedan je uspio pobjeći, a za dvojicu su mislili da su mrtvi. Prema njihovim izjavama, teroristi nisu imali obilježja, a najvjerojatnije su poznavali Ivančića koji je zbog toga, vjerojatno dobio i najviše batina.

- Zločin se dogodio 40-ak kilometara od granice razgraničenja u zaštićenoj zoni koju su pod kontrolom držali pripadnici UNPROFOR-a. Zajedno s preživjelim godinama smo pokušavali istjerati pravdu, bez ikakvog obrazloženja obustavljen je kazneni postupak protiv jednog od odmetnika kojega su prepoznali kao počinitelja, a pučki pravobranitelj nam je tada rekao da kao civilne žrtve rata nemamo mogućnost ostvarivanja odštete niti kojih drugih prava - priča nam Krešimir.

Kada je u novinama pročitao veliku temu o naknadama koje država isplaćuje obiteljima slučajno stradalih žrtava u terorističkom činu odlučio je pravdu zatražiti sudskim putem. Pred Općinskim sudom u Daruvaru Krešimir je tada pokrenuo sudski postupak za naknadu štete.

Općinski sud u Daruvaru je odredio isplatu štete i naknadu troška parničnog postupka što je, nakon žalbe, potvrdio i Županijski sud u Bjelovaru. Odbačena je tvrdnja da se radilo o ratnoj šteti i prigovor o zastari potraživanja jer je, smatra Županijski sud, rok zastare 25 godina.

No Vrhovni sud u Zagrebu je ukinuo je tu presudu uz obrazloženje da se ovom slučaju ne može primijeniti odredba koja propisuje dulji rok zastare jer postupak protiv počinitelja kaznenog djela nije vođen i dovršen osuđujućom presudom.

Ustavna tužba

To je točno, kaže Ivančić, ali za to nije kriv on nego Općinsko državno odvjetništvo u Daruvaru koje je vrlo brzo podiglo tužbu protiv njega i njegove sestre kako bi državi što prije vratili novac, ali postupak protiv terorista koji su mu ubili oca nikada nije provelo do kraja iako se zna tko su počinitelji.

- Optužnica je podignuta 1995. godine, a proširena godinu dana kasnije. Da je taj zločin procesuiran, ja danas ne bih imao ovaj slučaj. Sada mi prijeti ovrha nad mirovinom i imovinom, ali nisam u pitanju ja i moja egzistencija, nego je ugrožena moja obitelj, moje dvije kćeri koje idu u gimnaziju i treća koja je završila prvi razred osnovne škole. Nakon svega pitam se kako to da nečiji život vrijedi milijun i pol kuna, a život moga oca ni jedne jedine lipe. I ne samo da njegov život ne vrijedi ništa, nego sada još državi moram i dodatno platiti 150 tisuća kuna kamata. Podnijeli smo ustavnu tužbu i čvrsto vjerujemo da ćemo slučaj dobiti, samo što će to trajati četiri-pet godina, a do tada moramo preživjeti - zaključuje Ivančić.

PREDRAG MATIĆ FRED NAJAVIO OSNIVANJE POSEBNE UPRAVE CIVILNIM ŽRTVAMA RATA I DALJE OVRHE ZA PARNIČNE TROŠKOVE

T portal,
Autor/Mladen Obrenović
Objavljeno 23.02.2012.

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, Documenta i Građanski odbor za ljudska prava pozvali su novu hrvatsku Vladu da donese odluku kojom će se država odreći naplate parničnih troškova od civilnih žrtava rata koje na sudu nisu uspjele nadoknaditi štetu zbog smrti bliske osobe. Upozorili su da se u 72 predmeta radi o 2,04 milijuna kuna, a smatraju da Vlada može donijeti odluku o tome u kratkom roku.

Tri su nevladine organizacije u Kući ljudskih prava predstavile nalaze godišnjeg izvještaja o praćenju suđenja za ratne zločine te tom prilikom posebno istaknule patnje kroz koje prolaze obitelji civilnih žrtava rata.

‘Stalno se zagorčava život obiteljima civilnih žrtava rata. Umjesto da im se kaže: ‘Žao nam je što su ti ljudi ubijeni i što i danas zbog toga patite’ te ih se obešteti, od njih se traži podmirenje troškova parnice koju su izgubili. Uglavnom se radi o ljudima koji imaju skromne mirovine i kojima prijeti ovrha trećine primanja’, ukazala je **Vesna Teršelič** iz Centra za suočavanje s prošlošću - Documenta.

Navedeno je da se **parnični troškovi kreću u iznosima od pet do 105.000 kuna**. Od ukupno 108 pokrenutih sudskih postupaka, njih su 83 odbijena. U 11 slučajeva troškove je snosila svaka strana, dok u ostalim slučajevima podnositeljima tužbe za naknadu štete ili prijeti ovrha ili je ona već naplaćena.

‘Nužno je osnovati **fond za obeštećenje svih žrtava rata**, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. Istodobno, i premijer, ali i ministri pravosuđa i branitelja trebaju posjetiti civilne žrtve rata i iz prve ruke spoznati njihove muke’, rekla je Vesna Teršelič.

U tom je kontekstu naveden i podatak prema kojem je od 6.670 civila poginulih tijekom Domovinskog rata **samo 359 korisnika obiteljske invalidnine** iza civilnih invalida rata.

U izvješću su predstavljeni i podaci iz DORH-ove Baze podataka ratnih zločina u kojoj je **evidentirano 490 zločina**, od čega su 393 zločina počinili pripadnici JNA ili formacija tzv. Krajine, 86 pripadnici HV-a ili policije, dok su ostale zločine počinili pripadnici drugih postrojbi.

Poznati su počinitelji u 316 zločina, od čega su u potpunosti riješena 103 zločina, odnosno tek petina od ukupnog broja evidentiranih. **Kazneni su postupci pokrenuti protiv 3.432 osobe**, a među njima su 104 pripadnika hrvatskih postrojbi. Pravomoćno

su osuđene 554 osobe i u okviru tog broja 29 pripadnika hrvatskih postrojbi.

U tim je zločinima **smrtno stradalo 5.987 osoba**, njih je 2.266 teško ozlijeđeno, 2.336 zlostavljano, a 67 silovano. Još je evidentirano 3.085 žrtava po drugim kriterijima.

‘Čak u 87 posto slučajeva kazneni postupci pokrenuti su u odsutnosti, što najbolje govori o nužnosti regionalne suradnje, ali i o činjenici da Zakon o ništetnosti ne ide u prilog suradnje tužiteljstava Hrvatske i Srbije’, ocijenio je **Mladen Stojanović** iz osječkog Centra za mir, nenasilje i ljudska prava.

Upravo o nužnosti regionalne suradnje, ali i ‘neodgovornoj politici o osjetljivoj i ozbiljnoj temi’ kroz prizmu Zakona o ništetnosti govorio je i **Zoran Pusić** iz Građanskog odbora za ljudska prava. Upozorio je i na još jedan, po njemu vrlo ozbiljan problem u sankcioniranju ratnih zločina.

‘I dalje postoji neprohodnost između političkog vrha i onoga što se događa na terenu, odnosno na lokalnim sudovima, pa je bitno sagledati kako će nova vlast učiniti stavove prohodnima do razina na kojima se odlučuje’, zaključio je Zoran Pusić.

Tri su nevladine organizacije svoje izvješće o praćenju ratnih zločina publicirale u posebnoj brošuri te potvrdile da im je misija OSCE-a na odlasku prepustila zadatak praćenja suđenja za ratne zločine.

PREDRAG MATIĆ FRED NAJAVIO OSNIVANJE POSEBNE UPRAVE CIVILNIM ŽRTVAMA RATA I DALJE OVRHE ZA PARNIČNE TROŠKOVE

Slobodna Dalmacija,
Objavljeno 06.01.2012,
Autorica/Snježana Dukić

POD ISTOM KAPOM U Ministarstvu branitelja i 8000 civilnih žrtava

“Od osam tisuća civilnih stradalnika Domovinskog rata samo je 390 korisnika naknada. Oni koji primaju barem neku naknadu, i to u iznosu od oko 850 kuna, jesu obitelji poginule djece

Civilni stradalnici Domovinskoga rata uskoro bi se ponovo trebali naći pod okriljem Ministarstva hrvatskih branitelja.

Otkako su iz Ministarstva branitelja izdvojeni 1999. godine, predstavnike ove populacije ‘šetali’ su po raznim ministarstvima i upravama, tek toliko da ih se, kako to kažu u Udruzi, ‘strpa pod tepih’.

Skupina civilnih stradalnika Domovinskoga rata, koja broji oko osam tisuća članova, sada će napokon dobiti svoju upravu u Ministarstvu branitelja, a nadaju se da će napokon dobiti i rješenja u vidu Zakona o civilnim stradalnicima.

- Nama je uvijek bilo logično da svi stradalnici Domovinskoga rata - i branitelji i civili - budu pod jednom kapom, kazala je Julijana Rosandić, predsjednica Zajednice udruga civilnih stradalnika Domovinskoga rata, te dodala kako još ipak puše na hladno jer ovo je već osmi put da ih ‘šetaju iz ministarstva u ministarstvo’.

Naime, do sada su civilni stradalnici Domovinskoga rata bili pod Ministarstvom zdravlja i socijalne skrbi, a sada će napokon dobiti svoju Upravu u Ministarstvu.

Poginulo 402 djece

Od osam tisuća civilnih stradalnika Domovinskog rata, samo je 390 korisnika naknada. Oni koji primaju barem neku naknadu, i to u iznosu od oko 850 kuna, jesu obitelji poginule djece, ali samo ako ulaze u skupinu socijalno ugroženih.

No, roditelji poginule djece ne primaju nikakve naknade. I upravo su među najosjetljivijom skupinom stradala djeca, a osnovana je i radna skupina koja se bavi prikupljanjem podataka o djeci stradaloj u Domovinskom ratu.

Prema zasad poznatim podacima, u Domovinskom ratu poginulo je 402 djece, dok je 1260 djece ranjeno i ima veći ili manji postotak invaliditeta.

SRPSKA ZABUNA

'Ne, nije točno da Hrvatska povlači tužbu za genocid protiv Srbije'

Uzajamno povlačenje tužbi za genocid Hrvatske i Srbije pred Međunarodnim sudom pravde moguće je ako se ispune određeni uvjeti i u tome nema nikakvih novih okolnosti, poručili su jučer iz MVP-a.

Tko je što rekao

Ministar vanjskih poslova Srbije Ivan Mrkić izjavio je za beogradske Večernje novosti da je moguć dogovor s Hrvatskom o međusobnom povlačenju tužbi za genocid i da se "u tom smislu okolnosti slažu u pozitivnom smjeru".

Ministrica Pusić već je nekoliko puta rekla da su spremni razgovarati o tužbama za genocid samo ako prije toga možemo postići dogovor o ostalim otvorenim pitanjima, pitanju nestalih osoba, povratu opljačkanih umjetnina i procesuiranju ratnih zločina - izjavila je glasnogovornica.

Dodala je da je Pusić s Mrkićem telefonski razgovarala 27. srpnja kada mu je čestitala na imenovanju te da je tada oboje ministara izrazilo želju za nastavak suradnje.

Mrkić je za Večernje novo-

Ministar Mrkić: Moguće je dogovor o međusobnom povlačenju tužbi

sti rekao da "na obje strane sazrijeva i svijest o tome da trebamo graditi nešto što će stvarno rasteretiti buduće generacije".

Normalni odnosi

Već sam razgovarao s kolegicom Pusić, uskoro ćemo se i sresti, i uvjeren sam da i oni žele razvoj normalnih odnosa - rekao je Mrkić.

Hrvatska je 1999. podnijela tužbu protiv Srbije za genocid za koju se ICJ 18. studenoga

2008. proglasio nadležnim. Srbija je odgovorila podizanjem protutužbe za genocid protiv Hrvatske u siječnju 2010. •

DOCUMENTA TRAJE SOLIDARNOST DRŽAVE I DRUŠTVA

Oluja povratnicima slavlje, obiteljima žrtava tuga

Civilne žrtve nisu dočekale ispriku niti ostvarile pravo na reparacije, poručili su iz Centra za suočavanje s prošlost

ZAGREB » Tražimo od države i društva solidarnost sa žrtvama Oluje, a otpis sudskih troškova obiteljima žrtava za izgubljene sporove protiv države prvi je i najvažniji test za to, poručili su jučer aktivisti Centra za suočavanje s prošlost Documenta.

Na konferenciji za novinare u Zagrebu održanoj u povodu 17. obljetnice Oluje, voditeljica Documente Vesna Pusić poručila je kako se "Hrvatska mora naučiti da je obilježavanje Oluje slavlje za one koji su se poslije akcije mogli vratiti svojim kućama, ali istovremeno tuga za one koji se sjećaju svojih stradalih. »Nije lako priviknuti se na to, ali hrvatsko

društvo ima taj zadatak«, kazala je Teršelić.

Podsjećajući na presudu generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču pred Haškim sudom, aktivisti Documente kazali su kako je presuda bitna jer je »izvan razumne sumnje utvrdila činjenice o kojima se više neće raspravljati«. Neke su od tih činjenica da su hrvatske snage počinile više od četrdeset ubojstava kao »dio rasprostranjenog i sustavnog napada na civilno stanovništvo«, te da su »izvršili deportaciju više od dvadeset tisuća Srba«, što je zločin protiv čovječnosti. Također, sudsko je vijeće utvrdilo da su hrvatske snage protupravno napale civile i civilne objekte u Kninu, Ben-

kovcu, Obrovcu i Gračacu. Presuda, također, uzima u obzir i administrativne mjere kojima je vlada poslije Oluje nastojala otežati i spriječiti povratak izbjeglih Srba.

»U hrvatskoj se javnosti, većim dijelom zbog pristranih izjava političkih dužnosnika i nekritičkog izvještavanja javnih i većine ostalih medija, stvorila navijačka atmosfera potpore »nepravdom optuženim hrvatskim generalima, herojima a ne zločincima«, konstatira Documenta, dodajući kako je u društvu »izostala ozbiljna analiza činjenica o zločinima«. »Civilne žrtve nisu dočekale ispriku niti ostvarile pravo na reparacije, a još uvijek nema nijedne pravomoćne presude za ratne zločine počinjene tijekom i poslije akcije Oluja«, upozoravaju.

Eugen Jakovčić iz Documente nazvao je »apsurdnim, sramotnim i nedopustivim« otezanje države da obiteljima civila ubijenih u ratu otpiše plaćanje sudskih troškova za odštetne procese koje su izgubili s državom. Kazao je kako je vlada u srpnju donijela uredbu kojom to nastoji riješiti, ali je njezinu provedbu nazvao »kaotičnom«. »Nećemo nasjedati na takve pokušaje, ustrajat ćemo, tim više što će nekima od žrtava uskoro početi stizati ovrhe na ionako niske mirovine«, kazao je Jakovčić.

B. PAVELIĆ

Jure Radić »naročito se isticao«

Jure Radić

Na sastancima državnog vrha Jure Radić »naročito se isticao« prijedlozima da se napuštene srpske imovine oduzme vlasnicima i dodijeli Hrvatima», stoji u Documentinoj analizi prvostupanske presude Gotovini i Markaču.

»Zbog toga ga je vijeće, iako nije izravno sudjelovao u Oluji, proglasilo jednim od članova udruženog zločinačkog pothvata s ciljem etničkoga čišćenja Krajine«. Radić je već poslije Bljeska, prije Oluje, na sastanku Vijeća za obranu i nacionalnu sigurnost, predlagao da Hrvatska preuzme kuće izbjeglih Srba »u početku privremeno, a vremenom za stalno«, ustrajući u tim stavovima i u mjesecima poslije Oluje

ROK DORH-U ■ NEZADOVOLJNE OBITELJI ŽRTAVA LIČKIH STRATIŠTA

Pravosude spava u slučaju Široke Kule

Do danas hrvatsko pravosuđe nije obradilo niti jedan slučaj od 40 ubijenih. Znaju se naredbodavci, organizatori i egzekutori, ali pravosudnog pomaka nema, kaže Ivanka Vojvodić

Marin SMOLČIĆ

ŠIROKA KULA » U čast i na spomen nekih žrtava Široke Kule, Ličkog Osička, Vukšića i Urija tijekom dana rodbina i prijatelji ubijenih pohodit će dvije jame u kojima su završila tijela nesretnih ljudi. Isto će učiniti i predstavnici Kluba 118, brigade HV na čelu s predsjednikom pukovnikom Pajom Brkljačevićem s kojim će biti dragovoljci s područja Raba i Paga, branitelji koji su ratovali u ovom dijelu Hrvatske. Komemoracije će biti organizirane kod spomen-obilježja nad jamama Golubnjača I. i II. gdje su ekshumirani posmrtni ostaci 19 od ukupno 40 ubijenih civila u rasponu od 13 do 90 godina.

Predsjednica Udruge rodbine ubijenih Ivanka Vojvodić svakako je među najvažnijim borcima za istinu o genocidu provedenom nad Hrvatima i Srbima ovog dijela Like. Uz pomoć župnika vč. Luke Blaževića komemoracija će biti održana u 17 sati i na nju su pozvani svi koji nisu zaboravili neudžne civilne žrtve.

Istina put prema miru

– Uz svu tugu koju osjećamo zbog ubojstva naših najmilijih još više nas boli nezainteresiranost hrvatskog pravosuđa za ove zločine, kaže Vojvodić. Prošla je 21 godina, a samo je procesuiran zločin nad peteročlanom obitelji Rakić. Ovaj je predmet riješen zbog činjenice da je u pitanju mješovita hrvatsko-srpska obitelj, kao i zbog toga što je postupak pokrenut za vrijeme okupacije od strane tzv. krajinskih vlasti. Predmet je potom obradilo srbijansko pravosuđe i četvorici zločinaca osudilo na zatvorske kazne. Do danas hrvatsko pravosuđe nije obradilo niti jedan slučaj od 40 ubijenih. Znaju se naredbodavci, organizatori i egzekutori, ali pravosudnog pomaka nema. Te zločine nećemo i ne smije zaboraviti. Mi, članovi obitelji ubijenih od danas dajemo rok od godinu dana DORH-u i ostalim organima da nešto učine. Ukoliko ne bude pomaka neka javno priznaju da nisu zainteresirani za provođenje pravde i neka te predmete prepuste nama. Mi ćemo istražiti dalje. Ljudi su hladnokrvno likvidirali i pobacili ih u jame kao neželjeni teret, ponajviše ih pri tome i nakon njihove mučeničke

Posljednji ispraćaj nekoliko žrtava iz Široke Kule obavljen je u Ličkom Osičku

21

GODINA JE PROŠLA, a procesuiran je samo zločin nad peteročlanom obitelji Rakić

memoraciji daje dublje vjersko i moralno obilježje. U razgovoru ističe kako je oprost kršćansko naslijeđe.

Neka im Bog oprosti

– Žrtava se uvijek treba sjećati s pijetatom, pomoliti se za njih i ne dopustiti da nam budu samo brojke. Pobiti civile i pobaciti ih u jame poput stoke dovoljno kazuje o bestijalnoj mržnji krvnika. Neka im Bog oprosti. Mi obični ljudi želimo živjeti u miru, ali sa spoznajom da te žrtve nisu bile uzaludne. Zato ćemo se i danas okupiti na mjestu egzekucija i moliti Boga da se to više nikada i nikome ne ponovi, rekao nam je vč. Blažević koji će predvoditi današnju komemoraciju.

Zločinac preko facebooka traži »bivše prijatelje«

Iako je Srijanski sud za ratne zločine osudio Mirka Malinovića iz Ličkog Osička na kaznu od deset godina zatvora zbog sudjelovanja u ubojstvima obitelji Rakić iz Široke Kule, Malinović se putem facebooka nedavno obratio »bivšim prijateljima« iz Ličkog Osička tražeći kontakt i obnovu prijateljstva. Kao ilustracija poslužila mu je zadnja fotografija slavljenja Vaskrsa u njegovu beogradskom stanu, a ne iz zatvora kako to tvrdi srbijansko pravosuđe.

Predsjednica Udruge rodbine ubijenih Ivanka Vojvodić i vč. Luka Blažević

Apel

Bez slavlja Oluje dok se ne istraže ubojstva civila

■ Proslava vojno-redarstvene akcije Oluje, koja se obilježava 5. kolovoza, ne bi se smjela održavati dok se ne istraže svi zločini Hrvatske vojske nad srpskim stanovništvom, istaknuli su u petak iz Documente – centra za suočavanje s prošlošću. Vesna Teršelić kazala je da treba procesuirati stradanja 40 civila i progon njih 20 tisuća, što je utvrdio i Haaški sud. Za glavnog krivca zbog sporosti prozvali su policiju, a trenutačno se bave i popisivanjem svih ljudskih žrtava u Hrvatskoj od 1991. do 1995. god. (sb/VLM)

Treba li pregovarati o međusobnom povlačenju tužbi za genocid?

Spremni smo razgovarati o uzajamnim tužbama pod uvjetom da se pronađu rješenja za četiri ključna otvorena pitanja: pitanje 1100 nestalih, pitanje povratka opljačkanih umjetnina, pitanje optuženih za ratne zločine, pitanje osumnjičenih za ratne zločine i njihovo procesuiranje. Ako uspijemo bilateralno pronaći načine na koje se to može riješiti, spremni smo na dnevni red staviti i pitanje uzajamnih tužbi za genocid. Dakle, ako smo u stanju bilateralno riješiti četiri preduvjeta, onda bi i jedna i druga strana bile spremne razgovarati i o ovoj temi.

VESNA PUSIĆ, ministrica vanjskih i europskih poslova

Stav HDZ-a nije se promijenio. Postoje i politički i povijesni razlozi da se naša tužba za genocid ne povuče. Prvenstveno, za nas je važno da povijesna istina bude potvrđena i pred međunarodnim kaznenim sudom u obliku presude. I to nema veze s rješavanjem bilo kakvih bilateralnih pitanja. Podrazumijeva se da se pitanje 1100 nestalih, opljačkanih umjetnina, optuženih i osumnjičenih za ratne zločine i njihovo procesuiranje mora riješiti, ali ta pitanja ne treba nužno vezati uz ono što se dogodilo, a što hrvatska strana smatra genocidom i zbog čega je tužba protiv Srbije i podnesena.

GORDAN JANDROKOVIĆ, saborski zastupnik HDZ-a

RATNI ZLOČIN SVJEDOK NA SUĐENJU MERČEPU

Cipele su mi bile pune krvi

Tomislav Merčep sluša iskaze svjedoka o Pakračkoj poljani

● Bivši zatočenik iz Pakračke poljane **Dušan Mijaković** svjedočio je u nastavku suđenja **Tomislavu Merčepu**, optuženom za ratni zločin protiv civila, da je civile hvatala posebna postrojba po imenu "Jesenje kiše", a to je doznao od jednog od njezinih pripadnika koji ga je nezakonito uhitio sredinom listopada 1991.

Svjedok Dušan Mijoković i njegov brat Nikola izjavili su da su ih iz njihovih domova iz Marina Sela - Ribnjaka na pakračkoj podrucju u razmaku od dva dana odvele nepoznate naoružane osobe odjevene u maskirne odore s čarapama preko glave. Zatočili su ih u Domu kulture u Pakračkoj poljani s još nekim civilima te su ih svakodnevno zlostavljali, ispitivali o tome tko u njihovu kraju pomaže četnicima, tukli i mučili, me-

du ostalim i elektrošokovima pomoću tzv. poljskog telefona. Nikola Mijoković rekao je da su ga nepoznate osobe zarezale po vratu te da ga je osoba po nadimku Švabo zarezala po uhu u koje mu je uvukla metak kao "naušnicu".

“Više sam bio u nesvijesti nego budan. Cipele su mi bile pune krvi”, rekao je Nikola, koji je tada imao 27 godina, a njegov brat 23. Obojica ne znaju tko su osobe koje su ih zlostavljale, no stražari su im rekli da se zovu “merčepovci” i da im je zapovjednik Merčep, kojega braća Mijoković za vrijeme zatočeništva nisu vidjela. Nakon torture u Pakračkoj poljani oni su premješteni u selo Međurić, te su ubrzo i sami pristupili pričuвної policijskoj postrojbici, za što su poslije dobili i potvrde s potpisom Merčepa, tadašnjeg savjetnika u MUP-u.

Drski bjegunci Potraga za 'trenerom' norveškog masovnog ubojice Andreasa Breivika otkrila i poražavajuće činjenice o odbjeglih ratnim zločincima s ovih prostora

Arkanov dobrovoljac s hrvatskom putovnicom

SUDJELENJE NORVEŠKIM masovnom ubojici, radikalnom desničaru i antikomunistu **Andreasu Breiviku** usudilo je i arapske nacionaliste s teškom ratnom hipotekom, koji još uvijek slobodno "krstare" po Švicjari i svijetu. Naime, prvog dana suđenja norveški ministar je ustvrdio kako se u Liberiji 2002. godine družio sa svjetskim nacionalistom koji ga je "inspirirao i educirao za ma-

Hrvatska je u rubenju međuvladika-
njenskih pruga. A ulazilo je u na-
stojke nove Srpske i Jugu kao
divizant, a najzadralo je izgleda na
redila koji je dobio od Polemita da
uhvati azarapavce civile s njegovim
kolima na Stankom Savanovljem
(trentalno mi se vadi na Beču u
Sarajevu) i Darkom Salomom koji
trentalno mirno živi u blizini Ba-
nje Luke.

Srpski ratni zločinci poput Pelemiša iz Beograda prijete odjetnicima koji dokazuju ratne činjenice, ili iz Njemačke - poput Tešića - traže da im se djeca dodijele u skrbništvo, a s novim, lažnim identitetom, zasnivaju nove obitelji i podučavaju masovnim ubojstvima radikalne, militantne desničare poput Breivika

PIŠE ZDRAVKA SOLDIČ ARAČ

poput Pelemiša iz Beograda dokazuju ratne činjenice, ili iz - traže da im se djeca dodijele važnim identitetom, zasnivaju u masovnim ubojstvima snižare poput Breivika

10. **Quantitative analysis** of the results of the study.

Nasim, već je poznata prijateljica da je pripadnicima 16. divizion...

Svakako, ova su pitanja složena i zahtijevaju "profesionalnu" sudbu po svjetlu, a nitko je da i odobrava

Tešić se preimenovao u Antića i tako pobjegao od svoje ratne prošlosti

the ideology of pop art. Andreas S. HALL.

Miloslav Pelemić živi slobodno u Beogradu, kao "ugledan" građanin, iako je za njim tužilaštvo izli razne: međunarodna, crvena i terapeutska (jezika). Živi se novim oblikovnim državi i samim tako je rođen u komunističkoj Srbiji. On u Srbiji ima volje za procenama: tvrditi retnih sloboda. Pelemić bi mogao procenirati na temelju Našike komunističke, koje ima samog naslova slobodi. I tako, je lona sloboda

[illegible]

119

Autor: Tomislav Krasnec

121

Vjera Solar majka je ubijene
devetnaestogodišnje djevojke iz Siska.

21 godinu čeka sudske presude.
Izgubila je parnični postupak
za naknadu štete.
Počinitelji zločina nisu kažnjeni.

ŽRTVE SU PREDUGO ČEKALE

HRVATSKA KAMPAJNA ZA POŠTODIV
VODI IPOSREDI I PRAVI ČITAVIM STIGALIMNA RADA
www.dobrobit.hr | www.dobrobit.hr

HRVATSKA KAMPAJNA ZA POŠTODIV

VII. LITERATURA

VII. LITERATURA

- Bardach, Eugene: A Practical Guide for Policy Analysis – The Eightfold Path to More Effective Problem Solving, University of California, 2005.
- Bužinskić, Emina: Prava civilnih žrtava rata, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, 2011.
- Citroni, Gabriela: Između stigme i zaborava: Vodič za odbranu prava žena – žrtava silovanja ili drugih oblika seksualnog nasilja u Bosni i Hercegovini, Trial, UN Women, 2012.
- Colebatch, Hal K.: Policy, Politička misao, Fakultet političkih znanosti, 2004.
- Greiff, Pablo de: Priručnik o reparacijama 1, Međunarodni centar za tranzicionu pravdu, Fond za humanitarno pravo, 2011.
- Greiff, Pablo de: Priručnik o reparacijama 2, Međunarodni centar za tranzicionu pravdu, Fond za humanitarno pravo, 2011.
- Hrvatska – dvadeset godina poslije: Žrtve mina – gdje su, što rade i što trebaju, UPIM, 2011.
- Hedbeli, Živana: Institucije državne uprave Republike Hrvatske od osamostaljenja do članstva u Europskoj uniji, I. dio 1990. - 2004., Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, 2011.
- ICTJ – NPL – From Relief to Reparations: Listening to the Voices of Victims, Report, 2011.
- Kardov, Kruno, Lalić, Dražen, Teršelič, Vesna: Suočavanje s prošlošću u Hrvatskoj – Stavovi i mišljenja aktera i javnosti u poraću
- Konzultativni proces o utvrđivanju činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenima na području nekadašnje SFRJ, Fond za humanitarno pravo, 2011.
- Krešić, Mario: Podrška žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2007.
- Orlović, Sandra; Holliday, Matthew: Forum za tranzicionu pravdu, Fond za humanitarno pravo, 2009.
- Poslijeratna pravda i trajni mir u bivšoj Jugoslaviji – Tematsko izvješće povjerenika Vijeća Europe za ljudska prava, Vijeće Europe, 2012.
- Roberts, Adam: Lives and Statistics: Are 90% of War Victims Civilians, Survival, vol. 52, 2010.
- Roginek, Igor: Rat, dokumentiranje i pravni status žrtve, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, 2011.

- Tranziciona pravda u post-jugoslavenskim zemljama – Izveštaj za 2006. godinu, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Fond za humanitarno pravo, Istraživačko-dokumentacioni centar, 2007.
- Tranziciona pravda u post-jugoslavenskim zemljama – Izveštaj za 2007. godinu, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Fond za humanitarno pravo, Istraživačko-dokumentacioni centar, 2008.
- Vodič kroz reparacije, Fond za humanitarno pravo, 2011.
- Živic, D., Demografski gubici Hrvatske vojske tijekom Domovinskog rata, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005.

U nastojanju da potaknu proces suočavanja s prošlošću i ustanovljenje činjenične istine o ratu te pridonese pomicanju javne diskusije s razine prijevora o činjenicama (broj poginulih i slično) prema dijalogu o interpretacijama, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mirovne studije, Građanski odbor za ljudska prava te Hrvatski helsinški odbor odlučili su osnovati Documentu – Centar za suočavanje s prošlošću. Ključni je razlog ovoga nastojanja iskustvo prešućivanja i falsificiranja ratnih zločina i ostalih ratnih zbivanja od 1941. do 2000. koje je utjecalo na noviju prošlost, kako Jugoslavije tako i post-jugoslavenskih društava.

Od svog osnutka Documenta doprinosi razvijanju individualnih i društvenih procesa suočavanja s prošlošću u izgradnji održivog mira u Hrvatskoj i široj regiji produbljujući javni dijalog i inicirajući debate o javnim politikama koje potiču suočavanje s prošlošću, prikupljajući podatke, objavljujući istraživanja o ratnim događajima, ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava, te prateći sudske procese na lokalnoj i regionalnoj razini kao doprinos poboljšanju sudskih standarda i prakse u suđenjima za ratne zločine. Documenta potiče proces suočavanja s prošlošću u Hrvatskoj, dokumentira i istražuje prijeratna, ratna i poslijeratna zbivanja te surađuje s organizacijama civilnoga društva i vladinim institucijama i sličnim centrima u inozemstvu. Documenta svojim radom teži dati doprinos uspostavi održivog mira.

Documenta je zajedno sa više od 1.800 organizacija iz regije pokretač Koalicije za osnivanje regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava u bivšoj Jugoslaviji (REKOM) osnovane u Prištini 29. listopada 2008.

